VAKBLAD VOOR DE BIBLIOTHEEKSECTOR

Bibliotheekblad

Diversiteit in personeelsbestand
Cees van Eijk nieuwe voorzitter VOB
IFLA-WLIC 2023
Verslag congres Bibliotheken en Musea

Nummer **7** | Jaargang 27
September 2023

Klaas Van Gorp, bibliotheekassistent bij de Stad Antwerpen

Foto: Sanad Latefa

V-smart

Beheer collecties, klanten en activiteiten

Met V-smart, ons geïntegreerd bibliotheeksysteem (ILS), genieten bibliotheken van de voordelen van een browser-omgeving. Via een aantrekkelijke en aanpasbare interface biedt de applicatie toegang tot uitleen, catalogusbeheer, besteladministratie, tijdschriftenbeheer, rapportages, collectiemanagement, data-analyse en publiekscatalogus.

V-smart is een volledige oplossing om collecties en activiteiten onder de aandacht te brengen en te beheren.

Meer op:

www.axiell.com/nl/

axiell

Alles voor de bibliotheek op school

Creëer de optimale schoolbibliotheek met onze (start)collectie voor het primair onderwijs en combineer deze met Aura bibliotheeksoftware.

- Gevarieerde startcollecties van van 500, 750 of 1000 boeken.
- Invoeren, beheren én uitlenen van de collectie met de Aura bibliotheeksoftware.
- Uitleenstatistieken voor de monitor van de Bibliotheek op school.

Lezen begint met de juiste match

Om leesbevordering en leesplezier een goede plek te geven in de school biedt NBD Biblion verschillende handige oplossingen die de school helpen om lezen te stimuleren. Ontdek vandaag nog of onze oplossingen een match zijn!
www.nbdbiblion.nl/school

Aura Software
ONLINE SOFTWARE VOOR UW BIBLIOTHEEK

is een product van nbd biblion

Colofon

Bibliotheekblad is hét vakblad voor de bibliotheeksector en verschijnt tien keer per jaar, waaronder een dubbelnummer. Kijk ook op onze website: www.bibliotheekblad.nl en op onze sociale media-accounts op Twitter, Facebook en LinkedIn.

Uitgeverij
Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 12
2272 TR Voorburg

Hoofd-, eind- en webredactie
Menno Goosen
menno.goosen@bibliotheekblad.nl
+31 (0)6 2222 90 67

E-mailadres redactie
redactie@bibliotheekblad.nl

Tekstcorrectie
Marijn Mostart

Medewerkers
Johannes Abeling, Femke van den Berg, Annemiek van de Burgt, Paul van Capelleveen, Mark Deckers, Maarten Dessing, Elselien Dijkstra, Anne van den Dool, Esther van Gelder, Marianne Hermans, Jamea Kofi, Arno Kuipers, Cindy Lammers, Marjolein Lolkema, Anneke de Maat, Rianne van Melik, Eric van Nieuwland, Marjolein Oomes, Linda van Pelt, Els Rademaker-Vos, Anna Rademakers, Evi Savelkouls, Gerrit Serné, Kees Teszelszky, Jeroen Vandommele, Stan Verhaag, Karin Vingerhoets, Eimer Wieldraaijer, Ivonne Zijp.

Ontwerp basisvormgeving
SNEP grafische dienstverlening

Lay-out
Thomson Digital

Opmaakbegeleiding
Hans Jansens (Impaginator.nl)

Druk
Damen Drukkers

Juryleden Beste Bibliotheek
Jeanine Deckers, Ilona Ebels, Gerard Meijer, Erna Staal, Chris Wiersma (voorzitter)

Abonnementen Nederland
Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest. Tel. +31 (0)251-25 79 24. Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www. aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen. Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter. @Aboland_klanten. Beëindigen abonnement: opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementen België
Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A, 3001 Heverlee. Tel. +32 (0)28 08 55 23. Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementsprijs
Per 1 januari 2023 kost een abonnement in Nederland € 229,95, elk vervolgabonnement op hetzelfde adres € 219,95, los nummer € 30. Abonnementsprijs België: € 248,95. Overige landen € 282,95. Alle bedragen inclusief btw en verzendkosten.

Adverteren
Op www.bibliotheekblad.nl vindt u onze tariefkaart. Meer informatie kan gegeven worden door accountmanager Rajin Roopram, telefoon: +31 (0)6-1520 17 24, e-mail: rajin.roopram@kbenp.nl.

Overname van tekst
Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij IP gebruikt of verveelvoudigd worden. Voor kopiëren is reprorecht verschuldigd aan de uitgever.

ISSN
1573-9597

Volg ons ook online

Op bibliotheekblad.nl vindt u het actueelste bibliotheeknieuws. Via de site kunt u zich gratis abonneren op onze wekelijkse nieuwsbrief. Ook zijn wij actief op sociale media:

- facebook.com/bibliotheekblad
- twitter.com/bibliotheekblad
- linkedin.com/company/bibliotheekblad

INHOUD

6
Collega
Klaas Van Gorp, bibliotheekassistent bij de Stad Antwerpen heeft een primeur. Hij is de eerste Vlaming die in de rubriek 'Collega' in Bibliotheekblad zijn werkervaringen deelt.

8
Diversiteit in personeelsbestand
Hoewel bibliotheken ernaar streven een breed publiek te bedienen, is hun personeelsbestand nog niet altijd even divers. Wat doen bibliotheken om hier verandering in te brengen?

14
Gastcollectioneurs strijden tegen discriminatie
In de Bibliotheek Oss is met een subsidie vanuit antidiscriminatiebureau RADAR het project 'Ik ben!' opgezet waarbij gastcollectioneurs een eigen collectie samenstellen.

18
Cees van Eijk nieuwe voorzitter VOB
Cees van Eijk, de gloednieuwe voorzitter van de VOB, ziet een positieve energie in de bibliotheeksector.

24
Collectie-experts luiden de noodklok
Binnen de sector bestaat nog niet de structuur die nodig is om de collectie te laten meevaren op de koers van de maatschappelijk-educatieve bibliotheek van de toekomst.

27
Column
Rianne van Melik en Jamea Kofi van de Radboud Universiteit doen onderzoek naar openbare bibliotheken als sociale infrastructuur. In deze column bespreken ze om beurten hun belangrijkste bevindingen.

28
Bijzondere Bibliotheken
Is er een kinderboek dat je dolgraag nog eens wilt lezen? Grote kans dat je het vindt bij Stichting 't Oude Kinderboek (StOK). De stichting bezit 25.000 kinder- en jeugdboeken die je kunt lenen of inzien.

30 IFLA-WLIC 2023
Met een vertraging van twee jaar was het dan eindelijk zover: het IFLA-WLIC congres. Dit keer in Rotterdam.

37
Bibliotheekawards
Wie zijn er genomineerd voor de Beste Bibliotheek van Nederland, editie 2023?

38
Generaties in gesprek
Welke ontwikkelingen heeft de HR-afdeling van onze branche doorgemaakt en wat staat ons voor de nabije toekomst te wachten?

40
Onderzoek
In de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG) wordt een samenhangende lokale aanpak ontwikkeld met als doel meer taalarme gezinnen effectief te ondersteunen.

42
Management
Na een gevarieerde carrière rolde Nell Schuijff via de Bibliotheek Hoeksche Waard de bibliotheekwereld in.

46
Topstukken
In 1845 verscheen het Duitse prentenboek *Der Struwwelpeter* (Piet de Smeerpoets) met verhaaltjes over ondeugende kinderen, die op een gruwelijke manier gestraft worden voor hun ondeugden

48
Bibliotheek Bollenstreek treedt naar buiten
Hoe geef je meer bekendheid aan je programmering voor volwassenen? Door deze op drukke plekken vol in de schijnwerpers te zetten, zo bedachten ze bij de Bibliotheek Bollenstreek.

50
Democratiefestival 18 in 2023
Bij de Bibliotheken Mar & Fean gingen ze de uitdaging aan om met jongeren in cocreatie een festival neer te zetten rondom hun zorgen en toekomstdromen.

54
Verslag congres Bibliotheken en Musea
Een uitgebreid verslag van het congres *Bibliotheken en Musea: Samenwerking loont* dat op 16 juni gehouden werd in Cultuur Historisch Centrum De Tiid in Bolsward.

Verschijning Bibliotheekblad 8

Editie 8 komt uit op 27 oktober.

Beste lezer,

Persoonlijk vind ik 'Collega' een van de leukste rubrieken in Bibliotheekblad. In juli 2020 zijn we gestart met deze rubriek waarin redacteur Linda van Pelt telkens een medewerker uit de bibliotheekbranche interviewt. Tevens is de geïnterviewde ook ons covermodel. De rubriek laat mooi zien wat een verscheidenheid aan mensen in onze sector werkt, en vooral hoeveel verschillende functies er in onze branche zijn. Van voor de hand liggende functies als bibliothecaris, collectie- en jeugdspecialist tot minder voor de hand liggende banen als chauffeur, vormgever, fondsenwerver, gastvrouw en financieel beheerder …

Dit keer hebben we voor het eerst een Vlaams covermodel: Klaas Van Gorp is bibliotheekassistent bij de Stad Antwerpen. Klaas voelde zich vereerd met het verzoek, maar vroeg zich wel af: 'Hoe komen jullie bij mij terecht?' Het antwoord op die vraag is dat de redactie LinkedIn en ons netwerk afzoekt naar geschikte kandidaten. Vaak is er nog een fikse dosis overtuigingskracht nodig. Zoals bekend zijn bibliotheekmedewerkers vaak bescheiden. En op de cover van een blad staan, is voor veel mensen een behoorlijke stap. Soms zegt iemand toe om mee te doen, maar na een nachtje erover slapen wint toch de bescheidenheid en trekt de kandidaat zich terug. Erg jammer, want deze rubriek is vaak een inspiratiebron voor velen.

Daarom maak ik van de gelegenheid gebruik om een oproep te doen: vind jij het leuk om geïnterviewd te worden over jouw functie? (Liefst geen standaardfunctie.) En ben je niet bang voor een fotograaf? Stuur mij dan een mailtje.

Naast het interview met Klaas Van Gorp vind je in dit nummer natuurlijk veel meer mooie artikelen. Was je bijvoorbeeld niet in de gelegenheid om het congres over de samenwerking tussen bibliotheken, musea en andere erfgoedinstellingen te volgen? In dit nummer lees je een uitgebreid verslag. Verder stelt Cees van Eijk, de nieuwe voorzitter van de VOB, zich voor en luiden enkele collectiespecialisten de noodklok.

PS Omdat we in juli en augustus niet uitgekomen zijn, is deze septemberuitgave extra dik.

Menno Goosen
Hoofdredacteur Bibliotheekblad
menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Klaas Van Gorp, bibliotheekassistent bij Stad Antwerpen

‘Ik zie mezelf niet snel ergens anders werken’

Er ging een toelatingsexamen met duizenden deelnemers aan vooraf voordat Klaas Van Gorp in dienst kwam bij de Stad Antwerpen. Met zijn focus op ‘administratie’ en ‘bibliotheek’ had hij daarna twee keuzen: werken bij Bibliotheek Deurne of in het veel roeriger hoofdfiliaal van Antwerpen: de Permeke-bibliotheek. Vanaf 2006 zet Klaas ieder jaar op 1 september een kilo pralines op de balie van optie 2, want dat was zijn startdatum aldaar. ‘Ik werk hier nog steeds met veel plezier, vooral dankzij ons fantastische team! Van de vijftig medewerkers is er niet eentje die me het leven zuur maakt.’

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO’S (INCLUSIEF COVER): SANAD LATEFA

Klaas Van Gorp heeft de primeur. Hij is de eerste Vlaming die in de rubriek ‘Collega’ in Bibliotheekblad zijn werkervaringen deelt. En de locatie waar hij inmiddels zeventien jaar werkt, heeft een bijzondere geschiedenis. Toen Klaas daar zijn bibliotheekloopbaan begon, waren de ratten en duiven, die hier tijdens de twintig jaar leegstand hun intrek hadden genomen, inmiddels vertrokken.
‘Maar we verkeerden nog een beetje in de ontwikkelfase, want het verhuizen en inrichten van een bibliotheek is een omvangrijk karwei. En dit gebouw had vroeger een totaal andere bestemming, dus er waren nogal wat aanpassingen nodig en dat betekent soms improviseren.’ Vooral dat laatste ligt Klaas goed. ‘Eigenlijk is er weinig waarmee ik 100 procent expertise heb, maar van veel verschillende dingen weet ik wel iets. Mijn talenten liggen vooral op het vlak van probleemoplossing. Dat komt hier goed van pas, want in dit gebouw, dat we ook nog delen met andere diensten en organisaties, zijn altijd wel wat spreekwoordelijke “brandjes te blussen” en technische zaken op te lossen.’

Honderdduizendste bibliotheeklid

In tegenstelling tot wat veel mensen denken, verwijst de naam ‘Permeke’ niet naar de Vlaamse expressionistisch kunstschilder en beeldhouwer Constant Permeke, maar naar zijn neef Oscar die in de inmiddels grootste openbare bibliotheek van België (met 5.000 m² publieksruimte) een Ford-garage had.
Toen in 1982 het filiaal op het De Koningsplein sloot, groeiden de herbestemmingsplannen. Bijvoorbeeld voor een multicultureel evenementengebouw, waarvoor alvast een auditorium werd gemaakt.
Maar op een goede dag bedachten twee wethouders (schepenen, op z’n Vlaams) dat op deze plek ook een bibliotheek goed zou passen. ‘Een controversieel en gedurfd besluit’, aldus Klaas. ‘Want destijds was dit gedeelte van Antwerpen een arme wijk, vooral berucht vanwege drugsgebruik.’
Dat er inmiddels veel veranderd is – de komst van jonge gezinnen en hippe zaken – is volgens hem mede te danken aan

de centrale bibliotheek. 'De vele activiteiten die hier worden georganiseerd hebben een positieve impact op de buurt gehad. In de tijd vóór corona trokken we 1.000 tot 2.000 bezoekers per dag. Dat aantal is nog niet helemaal terug, maar het komt alweer in de richting. En dit voorjaar verwelkomden we ons 100.000ste lid. Toch geen slechte score op een inwoneraantal van zo'n 500.000.'

Veulen of paradepaardje

Bij de ingebruikname van de voormalige garage als bibliotheek werd een zelfbedieningssysteem met een innamemachine ingevoerd. 'Destijds een primeur.'
En de SISO-classificatie voor non-fictieboeken werd vervangen door het Belgische ZIZO (Zonder Inspanning Zoeken)-systeem dat werkt met onder andere kleurcodes en pictogrammen.
'Permeke betekende een transformatie, en iedereen moest destijds nog een beetje wennen aan de veranderingen in de periode waarin ik als jong dartel veulen binnenkwam', blikt Klaas terug. 'Mijn collega's hebben me fantastisch opgevangen en wegwijs gemaakt. Er waren voor dit nieuwe concept mensen gevraagd met engagement. Medewerkers die begeesterd waren om de nieuwe centrale bibliotheek in Antwerpen te laten slagen. Via de ervaringen van mijn moeder wist ik al dat het bibliotheekwerk niet zo saai is als soms – ten onrechte – wordt gedacht. Maar wij waren vanaf de start een cultuurcentrum met een rijk aanbod – lezingen, theater en activiteiten voor verschillende doelgroepen, van baby's tot senioren – mede dankzij het auditorium.'
De vraag of de Permeke-bibliotheek nog steeds het Belgische paradepaardje is, beantwoordt hij bescheiden met 'nee'. 'Pionieren hebben we veel gedaan, maar in twintig jaar tijd is er ook om ons heen veel gebeurd. En om plannen te verwezenlijken zijn budgetten soms een beperkende factor.'

Discreet diplomatiek doorvragen

In de zomerperiode was de Permeke-bibliotheek drie weken gesloten voor een grondige renovatie van de begane grond. 'Schilderen en schrijnen (timmeren, red.) hebben we uitbesteed, maar het verplaatsen van kasten, boeken en andere materialen deden we met ons eigen team', vertelt Klaas, die zijn normale bibliotheekwerk 50-50 verdeelt over front- en backoffice.
'Ik wil graag voeling houden met onze klanten. Als er boze mensen binnenstappen met de stoom uit hun oren, zie ik het als een uitdaging om die even later weer rustig te laten vertrekken, met in ieder geval het begin van een oplossing op zak.'
Bibliotheekservice is voor hem altijd maatwerk.
'Er komt bij ons een dwarsdoorsnede van de maatschappij binnen, daarop inspelen is een must. Ook bij iedere vraag is het belangrijk je een beeld te vorm van de context waarin die wordt gesteld. Stel een vrouw die zoekt naar een boek over zwangerschap. Wil ze zwanger worden, maar lukt dit niet? Of heeft ze een heel andere motivatie? Een geboortefeest? Iets over de naamgeving van de baby? Aftastend laat ik, stap voor stap, zien wat we in huis hebben.' Dat Nederlanders over het algemeen directer zijn dan Belgen, is iets wat Klaas beseft. 'Daar kan ik wel wat mee! Belgen zijn vaak wat terughoudender en gereserveerder. Dat betekent dus discreet diplomatiek doorvragen.'

Wij hebben alleen maar goede boeken

In zijn begintijd bij de Permeke-bibliotheek was hij geen actieve klant, bekent Klaas met enige schaamte.
'En nóg lees ik minder dan ik zou willen, vooral vanwege tijdgebrek. Ik lees wel veel non-fictie om bij te blijven op mijn interessegebieden fotografie, LEGO en ICT.'
Voorlezen doet hij ook nog vaak. 'Mijn oudste dochter van 13 leest nu vooral zelf. Haar woordenschat is rijker dan het gemiddelde in haar leeftijdscategorie. Hopelijk komt dat ook door het voorlezen. Onze jongste dochter, een "elfje", lees ik nog bijna dagelijks voor.'
Het boek dat hij zelf het laatst heeft gelezen – 'Bult' van Marieke de Maré over drie mensen die op een heuvel wonen – koos Klaas vooral vanwege de mooie vormgeving. 'Ik weet dat je een boek niet mag beoordelen op de "*cover*", maar het lijnenspel van de bult op de voorzijde en de horizon die doorloopt tot aan de achterflap deed me denken aan de prachtige illustraties van de gedichtenbundel "Licht op Zolder" van Shel Silverstein.' Ook inhoudelijk bleek 'Bult' goed. 'Je zou er zo een film van kunnen maken in de stijl van Wes Anderson.'
Publieksvragen pareert hij soms met een kwinkslag.
'Heeft u zelf alle boeken in de bibliotheek gelezen?'
'Mevrouw, ik ben nu bij de P.'
Of: 'Kunt u mij een goed boek adviseren?'
'We hébben hier alleen maar goede boeken! Wat voor u het beste is, is een persoonlijke kwestie.'
Waarbij hij natuurlijk wel graag de gouden tip voor een succesvol zoekproces geeft: 'Lees de achterflap, en daarna de eerste twee, drie pagina's. Als je dan in het verhaal gezogen wordt, heb je het juiste boek te pakken.'

Zo verrassend, zo veelzijdig

In de Permeke-bibliotheek hebben jongeren tussen 15 en 25 een eigen plek in de glazen kubus die vroeger het leescafé was. En dáárvoor de toonzaal van de garage. Ook STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts en Mathematics), gericht op de ontwikkeling van wetenschappelijke denkwijzen en vaardigheden, krijgt de aandacht. En als fervent LEGO-bouwer begeleidt Klaas graag de workshop waarin kinderen een LEGO-robot kunnen maken en deze kunnen programmeren met een iPad.
'Zo verrassend, zo veelzijdig, is de slogan die de Belgische bibliotheken wel gebruiken. Die maken wij als breed georiënteerd informatiecentrum zeker waar! Het coolste wat we ooit gedaan hebben, was een lasershoot met camouflagenet en kleurenspots en 200 twintigers in de bibliotheek. Bij een rondleiding kreeg ik laatst de vraag: "Werkt u hier nog maar net? U bent zo enthousiast!" Ik zie me inderdaad niet snel ergens anders werken, en daarom zet ik ieder jaar op 1 september een kilo Belgische pralines op de balie. Voor mijn collega's. Dankzij hen werk ik hier met zoveel plezier. Ik kus mijn twee pollekes.' (Dát betekent: ik mag van geluk spreken, op z'n Vlaams.)

Naschrift redactie

Lees ook het artikel over Jeugdbibliotheek Permeke in Bibliotheekblad 5-2023.

Diversiteit in personeelsbestand bibliotheken

‘Inclusie betekent: gebruikmaken van ieders kwaliteiten!’

Hoewel bibliotheken ernaar streven een breed publiek te bedienen, is hun personeelsbestand nog niet altijd even divers. Wat doen bibliotheken om hier verandering in te brengen? En hoe is het voor iemand met roots buiten Nederland om in de bibliotheeksector rond te lopen?

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL
ILLUSTRATIES / FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Illustratie: Shutterstock

De diversiteit in leeftijd en achtergrond van medewerkers is bij veel bibliotheekorganisaties relatief gering, zoveel mogen we wel concluderen wanneer we op de werkvloer om ons heen kijken. Over de culturele achtergrond van bibliotheekmedewerkers zijn geen landelijke cijfers beschikbaar; alleen over de leeftijd van hun personeelsbestand worden bibliotheken jaarlijks via de Gegevenslevering Wsob van de KB uitgevraagd. Daaruit blijkt dat meer dan de helft van de bibliotheekmedewerkers (55%) vijftig jaar of ouder is; slechts 11% is jonger dan dertig jaar. Ook qua diversiteit in gender laat de personeelssamenstelling in bibliotheken te wensen over: het gebrek aan mannen op de werkvloer is een veelgehoorde klacht.
Veel bibliotheken willen graag aan de slag met het onderwerp, maar weten niet goed waar te beginnen, ziet ook Winston Brandon, tot voor kort communitymanager bij de Bibliotheek Zuid-Kennemerland en tegenwoordig freelance specialist op het gebied van diversiteit in culturele instellingen. 'Veel mensen vinden het een spannend onderwerp. Diversiteit en inclusie worden vaak benaderd als problemen, binnen de context van polarisatie: we denken aan groepen die tegenover elkaar staan, terwijl dat juist het laatste is wat we willen.'

Gevoelige tijd

Ook speelt volgens Brandon mee dat we in een gevoelige tijd leven, waarin veel uitspraken door een ander als kwetsend kunnen worden opgevat. 'Mogen zeggen wat je vindt is een grondrecht, maar dat betekent niet dat we een ander onheus mogen bejegenen. Waar het een begint en het ander ophoudt, dat is niet altijd makkelijk te bepalen.' Bovendien blijven de termen diversiteit en inclusie voor veel mensen abstract: wat betekenen ze precies? Volgens Brandon is de definitie van beide termen heel breed. 'Mensen denken vaak aan laaghangend fruit, zoals *tot slaaf gemaakten* zeggen in plaats van *slaven*. Maar dat zijn de makkelijke interventies. Echte verandering breng je teweeg door ervoor te zorgen dat iedereen in een groep – of dat nu op de werkvloer is of ergens anders – evenveel kan bijdragen aan het grote gewin. Diversiteit is de variëteit aan smaken die mensen te bieden hebben, inclusie is de ruimte die je aan die diversiteit kunt geven.'

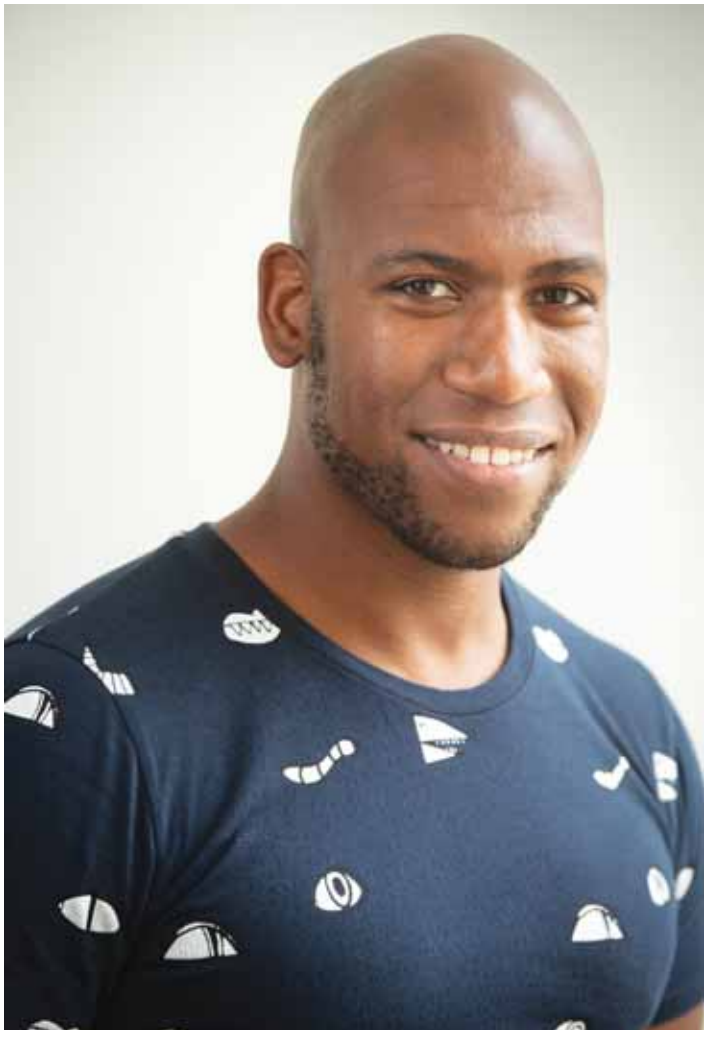

Foto: Marissa Beretta

Winston Brandon, freelance specialist op het gebied van diversiteit in culturele instellingen: 'Veel mensen vinden het een spannend onderwerp. Diversiteit en inclusie worden vaak benaderd als problemen, binnen de context van polarisatie: we denken aan groepen die tegenover elkaar staan, terwijl dat juist het laatste is wat we willen.'

Binnen groepen is altijd sprake van diversiteit, benadrukt Brandon. 'We zijn al snel geneigd om te zeggen: op deze werkvloer lopen alleen maar witte mannen rond. Maar dan doe je zo'n groep tekort. In mijn lezingen en trainingen spreek ik daarom liever over "diversiteit en inclusie van ideeën", in plaats van te focussen op gender of culturele achtergrond. Daardoor voelen mensen zich ook meer gezien: als witte man kun jij er ook niets aan doen dat je tot een meerderheid behoort.'
Mensen zijn van nature op zoek naar stabiliteit, en daarom is verandering aanbrengen zo ingewikkeld, is Brandons theorie. 'Daarbij komt dat het in de natuur van de bibliotheek zit om andere mensen te willen verheffen. Dat is per definitie een ongelijkwaardig standpunt: de een moet leren van wat de ander te bieden heeft. De bibliotheek stond daardoor een tijdlang boven het gewone volk. Inmiddels brengen we daar verandering in, door samen met communities te programmeren.'

Goed voor de ander

Toch zit het nog steeds behoorlijk ingebakken dat wij vanuit de bibliotheek willen bepalen wat goed is voor een ander.
Toch zit het nog steeds behoorlijk ingebakken dat wij vanuit de bibliotheek willen bepalen wat goed is voor een ander. 'Kijk bijvoorbeeld naar het Informatiepunt Digitale Overheid: dat zit vaak in de bibliotheek en wordt door bibliotheekmedewerkers gerund, maar wat als we burgers zouden aanmoedigen die informatie naar hun eigen buurt te brengen, door zelf anderen te helpen met hun DigiD.Of wat dacht je van taalcursussen: die zijn vaak heel erg gericht op wat deelnemers van de bibliotheek kunnen leren, maar die deelnemers hebben zelf ook ontzettend veel in hun mars. Dat is wat inclusie betekent: gebruikmaken van ieders kwaliteiten.'
Om dit onderwerp verder te brengen in bibliotheken, is het belangrijk het positief te benaderen, denkt Brandon. 'Mensen willen niet worden verbeterd in hun manier van denken of handelen: ze willen denken in oplossingen. En het helpt om niet alleen maar te denken in daders en slachtoffers: we hebben ons allemaal wel eens ergens niet welkom gevoeld of juist een ander iets aangedaan.'
Dat alles neemt natuurlijk niet weg dat we kritisch moeten kijken naar de beperkte diversiteit van het personeelsbestand van culturele instellingen in de breedte en van bibliotheken in het bijzonder, vindt Brandon. 'Ik ben als Surinamer niet opgegroeid met de gedachte dat in de bibliotheek kansen voor mij lagen. Ik moest dokter of advocaat worden, niet bibliothecaris. Wanneer ik als kind door de bibliotheek liep, werd dat alleen maar bevestigd: ik zag daar weinig mensen die op mij leken.'

Verandering op komst

Gelukkig komt daar nu verandering in. Brandon zag het zelf in Haarlem, waar hij in de vestiging in Schalkwijk het Meemaakpodium opzette waar iedereen uit de wijk zijn talenten kan tonen. 'Ons doel was niet om een divers programma op te zetten – dat gebeurde vanzelf. Dat is precies hoe je het wilt, anders ondermijn je iemands kennen en kunnen. Mensen willen geen kansen krijgen omdat ze zielig worden gevonden. Daarom trek ik dit debat het liefst los van kleur.'
De volgende uitdaging zit 'm in het vasthouden van mensen met een diverse achtergrond die in de bibliotheek een werkplek hebben gevonden, signaleert Brandon. 'Je kunt mensen binnenhalen, maar dat betekent nog niet dat ze blijven, zeker als je als organisatie niet weet hoe je moet werken met andersoortige input of ideeën. Daarom pleit ik ervoor te beginnen met het aanbrengen van veranderingen in de huidige werksituatie. Het heeft geen zin om iemand van kleur aan te nemen als die zich vervolgens niet op zijn plek voelt.'
Brandon maakte het zelf mee: hij kwam als jonge zwarte man – op drie manieren een minderheid – de bibliotheeksector binnen. 'Het was dat ik intrinsiek gemotiveerd was om in deze sector te werken, anders was ik niet gebleven. Bespreek het open met elkaar, is mijn advies, anders ontstaan alleen maar misverstanden. En bovenal: omarm de verschillen en sta open voor andere ideeën. Verdiep je in iemands belevingswereld: stel vragen vanuit

Foto: Ton Eijkemans

Halima Özen, oprichter en eigenaar van De Inclusiefabriek: 'Een beweging van onderaf is niet genoeg. Vaak komt het initiatief vanuit één persoon die zich hardmaakt voor de zaak, maar je hebt verschillende personen nodig die zich hier langdurig voor inzetten en daar ook uren voor krijgen. Anders blijft inclusie en diversiteit iets wat je erbij doet.'

Foto: Anouck Wolf

Tirza de Fockert, lid van de KB-werkgroep diversiteit en inclusie en intern vertrouwenspersoon: 'De KB onderzocht in welke mate wij zelf inclusief zijn. De wens is de lessen die uit het vervolgtraject voortkomen ook mee te nemen naar het openbare bibliotheekstelsel.'

oprechte interesse in de ander. Ik heb het zelf gezien: als er één schaap over de dam is, volgen er meer.'

Medewerker als mens

Ook belangrijk: verwacht van een medewerker niet dat die alles kan. 'Neem iemand aan op diens kwaliteiten, niet vanuit de veronderstelling dat diegene al je problemen oplost. We hebben verschillende typen mensen nodig om een doel te bereiken. De creatieveling is niet altijd administratief de sterkste en andersom. Omarm die verschillen en geef iemand de kans te floreren in diens vakgebied.'

Daarbij hoort ook aandacht voor wie iemand als mens is. 'Veel mensen laten een groot deel van wie ze zijn thuis wanneer ze naar hun werk gaan. Moedig mensen aan hun passie mee te nemen naar de werkvloer. In Schalkwijk werkte in de frontoffice een vrouw die enorm hield van hardrock. Toen we haar de kans gaven die muziek aan te zetten tijdens haar werk, kwamen daar mensen, jong en oud, op af die het heel cool vonden dat ze dat deed. Wanneer je die ruimte biedt, trek je nieuwe doelgroepen aan.'

Wit, hoogopgeleid, vrouw

Ook Halima Özen deed ervaring op als programmamaker in de bibliotheeksector. Op dit moment geeft ze training en advies aan organisaties die inclusiever willen worden met haar bedrijf De Inclusiefabriek. Ze begon vijf jaar geleden bij de Bibliotheek Midden-Brabant, na gewerkt te hebben voor verschillende maatschappelijke instanties in de omgeving. Ze trof een organisatie aan die haar ideeën over de bibliotheek stuk voor stuk bevestigden: er werkten vrijwel alleen maar witte, hoogopgeleide vrouwen van een zekere leeftijd.

'Ik voelde me als enige anders dan de rest', herinnert Özen zich. 'In zekere zin was ik daar ook op aangenomen: het was juist de bedoeling dat ik geen bibliotheekachtergrond had en op een andere manier tegen ons aanbod kon aankijken. Toch stuitte het me tegen de borst hoe traditioneel de taken in de organisatie

Foto: Stichting Bibliotheekwerk

Lise-Lotte Geutjes, projectleider diversiteit & inclusie bij Stichting Bibliotheekwerk: 'Men wil de diversiteit binnen het personeelsbestand van de eigen organisatie graag vergroten, maar weet niet altijd hoe dat voor elkaar te krijgen.'

verdeeld waren: als er al mannen werkten, hadden die functies als directeur, ICT'er of surveillant. Achter de balie van de frontoffice trof je alleen maar vrouwen.'
Al na een maand besloot Özen naar haar manager te stappen om haar verbazing uit te spreken. 'Dit alles vond plaats tijdens de verhuizing naar de LocHal: een gloednieuw gebouw, dat voor de hele bibliotheeksector als toonbeeld van vernieuwing dient. In zekere zin is dat terecht: er komen heel nieuwe doelgroepen langs die we daarvoor niet bereikten, met name jongeren. Toch zag ik dat onze programmering niet direct meebewoog: we organiseerden nog steeds vooral activiteiten voor hoogopgeleiden.'

Zwarte Piet

In die periode ontstond ook commotie rondom zwartepietenboeken in de bibliotheek. 'Ik heb daar toen een resoluut standpunt in ingenomen', vertelt Özen. 'We moesten alle sinterklaasboeken wat mij betreft kritisch bekijken. Boeken die niet meer konden, werden gesaneerd. Gelukkig kreeg ik steun van mijn manager – een belangrijke voorwaarde om zo'n koerswijziging te laten slagen, anders loop je het risico alleen te komen te staan.'
Özen kreeg van haar toenmalige manager gelukkig carte blanche: ze organiseerde een pepernotenfeest zonder zwarte Pieten en liet een kritische saneeractie uitvoeren. Ook stelde ze samen met de collectieafdeling een brief op richting collega's om deze keuzes te onderbouwen. 'Er ontstond flink wat commotie, maar uiteindelijk kwamen we in beweging. Zelfs collega's die aanvankelijk sceptisch waren, waren uiteindelijk om.'
Özen merkte hoe belangrijk het was niet alleen iets weg te nemen, maar ook een alternatief te bieden. 'We hebben bijvoorbeeld niet alleen boeken weggehaald, maar er ook nieuwe voor in de plaats gezet. En we hebben het feest niet afgeblazen, maar een alternatief programma opgezet.'
Dit voorval was voor Özen de aanleiding om samen met een divers team met leden van verschillende afdelingen twee jaar lang haar tanden te zetten in het project diversiteit & inclusie voor de Bibliotheek Midden-Brabant. 'Daarbij richtten wij de blik eerst naar binnen: welke stappen kunnen we zetten op het gebied van personeel? Ik merkte dat collega's van marketing en communicatie en P&O nog niet erg met dit onderwerp bezig waren: ze zochten vooral naar capabele krachten. De verschillende afdelingen wilden wel, maar wisten niet hoe ze het moesten aanpakken. Uiteindelijk lukte het om alle neuzen dezelfde kant op te krijgen door met alle teams sessies te organiseren en teamleiders een dag lang te trainen in inclusief leiderschap.'

Tijd vrijmaken

Ter afsluiting van het project leverde Özen een adviesrapport aan waarin ze duidelijk aangaf dat diversiteit en inclusie een vaste plek moeten krijgen in de portefeuille van de directie en het MT. 'Een beweging van onderaf is niet genoeg. Vaak komt het initiatief vanuit één persoon die zich hardmaakt voor de zaak, maar je hebt verschillende personen nodig die zich hier langdurig voor inzetten en daar ook uren voor krijgen. Anders blijft het iets wat je erbij doet.'
Tijdens dit proces ging ze herhaaldelijk te rade bij andere organisaties in de bibliotheeksector. Ze merkte dat men op meer plekken zoekende was. 'Er worden bijvoorbeeld workshops en trainingen op het gebied van diversiteit opgezet, maar men worstelt vaak nog met de invulling in de eigen organisatie. We moeten sectorbreed aan de slag met ons imago: we zijn voor veel groepen nu nog geen aantrekkelijke werkgever.'
Dat betekent volgens Özen dat we onze manieren van werven zorgvuldig onder de loep moeten nemen. 'We zetten vacatures nu vaak uit via traditionele routes, die niet worden gezien door de mensen die we nodig hebben om meer diversiteit te bereiken. Ook de teksten zelf zijn vaak om te gruwelen: ze vertellen vooral wat je allemaal moet kunnen om geschikt te zijn voor een functie, terwijl het net zo belangrijk is om te weten wat een organisatie jou te bieden heeft.'

Ook de samenstelling van de sollicitatiecommissie is een punt van aandacht. ‘We zijn eerder geneigd mensen aan te nemen die op ons lijken. Ook de manier waarop een functie is ingericht kan een hoop verschil maken. In de bibliotheeksector zijn bijvoorbeeld veel parttimefuncties – niet handig als je als man de kost moet verdienen. Als we willen dat de genderverhoudingen in onze sector meer worden gelijkgetrokken, moeten we daar dus iets aan veranderen.’

Verandermanagement

Meer diversiteit en inclusie in een organisatie brengen is een kwestie van verandermanagement, benadrukt Özen, en zo’n proces heeft voor alles en iedereen consequenties: van de toegankelijkheid van de gebouwen tot de manier waarop baliemedewerkers klanten aanspreken. ‘Zulke veranderingen zijn in onze sector nog niet zo makkelijk doorgevoerd. Bibliotheken zijn net families, heb ik gemerkt: we willen goed voor elkaar zorgen, spreken niet alles wat ons dwarszit naar elkaar uit en laten processen vaak organisch verlopen. Dat is enerzijds mooi, maar anderzijds maakt het processen ook stroperig. Daarnaast hebben we, net als veel andere sectoren, te kampen met hoge werkdruk en tekorten aan personeel. Trajecten als deze verdwijnen daardoor sneller naar de achtergrond – terwijl ze in het optimale geval niet meer werk kosten, maar alleen een andere manier van werken vragen.’

Özen is blij dat in de meest recente cao voor bibliotheekmedewerkers diversiteit inmiddels als een speerpunt is opgenomen. ‘Diversiteit in je personeelsbestand is van groot belang voor het functioneren van je organisatie: we zetten er een breder aanbod mee neer, dat meer verschillende mensen aanspreekt. Als we hier niet massaal mee aan de slag gaan, dreigen we onze relevantie te verliezen.’

Landelijke aandacht

Diversiteit en inclusie staan niet alleen bij steeds meer lokale bibliotheken hoog op de agenda. Ook op landelijk niveau krijgt het onderwerp aandacht. Zo stond het Nationale Bibliotheekcongres in 2019 in het teken van het thema diversiteit, waarbij de KB, de nationale bibliotheek, als organisator ook direct een peiling uitvoerde onder openbare bibliotheken. Daaruit bleek direct dat nog niet overal de urgentie werd gevoeld: van de 150 uitgestuurde vragenlijsten kwamen er slechts 58 ingevuld retour – een respons van 38%. Gevraagd naar een rapportcijfer voor de mate van diversiteit binnen de organisatie, kende 44% van de respondenten de eigen organisatie een onvoldoende toe. Het gemiddelde cijfer was een 5,5.

Verder nam de KB de eigen organisatie onder de loep: eind vorig jaar werd onder medewerkers een enquête verspreid om boven tafel te krijgen in welke mate de nationale bibliotheek zelf inclusief is. ‘De wens is de lessen die uit het vervolgtraject voortkomen ook mee te nemen naar het openbare bibliotheekstelsel’, aldus Tirza de Fockert, een van de leden van de KB-werkgroep diversiteit en inclusie en intern vertrouwenspersoon.

Stichting Bibliotheekwerk

Ook Stichting Bibliotheekwerk is met het onderwerp bezig. In 2021 voerde zij een analyse van de arbeidsmarkt binnen de bibliotheken in Nederland uit. Hieruit bleek dat diversiteit en inclusie als belangrijke pijlers van een toekomstbestendig en strategisch personeelsbeleid worden gezien. Om tegemoet te komen aan de hulpbehoefte die op dat gebied leeft, organiseerde Stichting Bibliotheekwerk de afgelopen jaren inspiratiesessies, onder meer over het maken van een personeelsplan rondom diversiteit en inclusie, het schrijven van inclusieve vacatureteksten en het benutten van de diversiteit die al binnen teams aanwezig is.

Naar aanleiding van een behoeftepeiling onder deelnemers aan de inspiratiesessies – met name HR-medewerkers en directeuren – en geluiden vanuit Probiblio en het bestuur, wordt dit jaar meer verdieping aangebracht in de activiteiten, in de vorm van trainingen en webinars. Ook kunnen bibliotheken een inclusiescan laten uitvoeren waarmee zij inzicht krijgen in de mate van diversiteit binnen de organisatie en het gevoel van inclusie onder medewerkers. Deze biedt tevens tips en tools om diversiteit en inclusie binnen de bibliotheekorganisatie te bevorderen. Hierbij kan gedacht worden aan gesprekskaarten, interventies en vragen die oproepen tot zelfreflectie.

Praktische handvatten

In de sector leeft een grote behoefte aan praktische handvatten op het gebied van diversiteit en inclusie, aldus Lise-Lotte Geutjes, projectleider diversiteit & inclusie bij Stichting Bibliotheekwerk. ‘Men wil de diversiteit binnen het personeelsbestand van de eigen organisatie graag vergroten, maar weet niet altijd hoe dat voor elkaar te krijgen. Het gaat daarbij nadrukkelijk niet alleen over culturele diversiteit, maar ook over talenten, verschillende vaardigheden, levensovertuigingen en waarden. Men wil de bestaande diversiteit binnen teams meer benutten, maar is ook op zoek naar uitbreiding. Daarbij speelt de werkwijze op het gebied van werving en selectie een grote rol; dat proces kan binnen veel bibliotheken objectiever en inclusiever worden ingericht. Dat is niet alleen belangrijk om arbeidsmarktdiscriminatie tegen te gaan, maar ook om een grotere groep burgers op lokaal niveau beter te kunnen bedienen, vanuit de maatschappelijke opgave die de bibliotheken hebben meegekregen.’

Diversiteit in het personeelsbestand vergroten en volledig tot zijn recht laten komen kan alleen met een totaalpakket aan interventies op verschillende niveaus, is Geutjes’ overtuiging. ‘Daarnaast moet binnen een organisatie een collectieve overtuiging van nut en noodzaak heersen om met dit thema aan de slag te gaan. Die gezamenlijke overtuiging begint idealiter bij de leidinggevende laag. ‘Het gaat niet alleen om het aantrekken van meer doelgroepen of het creëren van een diverser personeelsbestand, maar ook om het behoud en het laten floreren van een kleurrijk palet aan waarden, vaardigheden en ervaringen. Het uiteindelijke doel is om iedereen zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen.’

Zes gastcollectioneurs stellen ‘antidiscriminatiecollectie’ samen

‘Zo halen we kennis in huis en

Discriminatie, gelijke behandeling en kansen, inclusie. Al jaren zijn het thema’s waar veel over gesproken wordt en waar veel aandacht voor is. Ook in de Bibliotheek Oss, onderdeel van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB), is met een subsidie vanuit antidiscriminatiebureau RADAR het project ‘Ik ben!’ opgezet. In een jaar tijd komen zes gastcollectioneurs aan bod. Ieder stelt een eigen collectie samen, verbonden met het thema discriminatie. Bibliothecaris Irma van der Meij: ‘Een persoonlijk verhaal mét een gezicht erachter spreekt meer aan dan alleen een boekenkast met boeken over het thema.’

TEKST: ROWAN DE VRIES-TEEGELAAR • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Bibliothecarissen Peter van der Wijst en Irma van der Meij bedachten het project ‘Ik ben!’

vergroten we ons netwerk’

Een van de speerpunten in het jaarplan van de Bibliotheek Oss is het werken met gastcollectioneurs. ‘Als bibliotheek heb je niet alle kennis in huis. Door mensen uit Oss en omgeving te betrekken bij het collectioneren, halen we deze kennis wel in huis en vergroten we het netwerk’, vertelt Irma, die samen met haar collega Peter van der Wijst het project ‘Ik ben!’ bedacht. Van juni 2023 tot en met juni 2024 zijn zes gastcollectioneurs uitgenodigd om ieder een collectie met boeken, tijdschriften en films samen te stellen. Elke gastcollectioneur heeft een bijzonder verhaal, waarbij discriminatie de rode draad in alle verhalen is. De collecties zijn elk twee tot drie maanden te zien. ‘Door met gastcollectioneurs te werken, willen we de collectie meer voor en door lokale bezoekers maken. We betrekken niet alleen de gastcollectioneurs, maar ook hun omgeving. Ons grotere doel is om meer in verbinding te staan met de lokale bevolking. Met dit initiatief wordt de collectie meer ontsloten en uit de kasten naar de bezoekers toegebracht. Gaten in de collectie worden opgevuld, want er worden nieuwe materialen aangeschaft door gastcollectioneurs.’

Inclusie en diversiteit

Inclusie en diversiteit zijn al jaren belangrijke thema’s in de bibliotheekwereld. Logisch voor een plek waar iedereen welkom is. Ook is de bibliotheek een plek waar verdieping op deze thema’s passend is. ‘Dit doen we met onze collectie en programmering. Eerder organiseerde de Bibliotheek Oss meerdere keren de mensenbieb voor volwassenen. Het project “Ik ben!” is vooral gericht op de collectie. Elke gastcollectioneur plaatst zijn of haar collectie in een speciale kast met ruimte voor de collectie, het persoonlijke verhaal met foto en het logo van het project. We hebben de kast speciaal laten ontwerpen door re-integratiebedrijf DeelgenotenOss, waar mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werken. We hopen dat de samengestelde collecties bezoekers triggeren om te lezen.’

Daarnaast zorgen Irma en Peter met een podcastserie voor verdieping. De serie bestaat uit zeven podcasts: zes met de gastcollectioneurs en één met RADAR. In die extra aflevering komt het doel van RADAR aan bod. Ook soorten discriminatie, van arbeids- tot genderdiscriminatie, worden toegelicht. Ter illustratie haalt Irma een voorbeeld van RADAR aan, ook te horen in de podcast. ‘Soms hebben mensen enkel het gevoel dat zij gediscrimineerd worden en soms is het hard te maken. Dit laatste was het geval bij een Nederlandse piloot met een andere huidskleur. Hij werd er bij controles altijd uitgehaald. Hij deed een melding van discriminatie bij RADAR en er startte een procedure. Inmiddels zijn de criteria voor de controles aangescherpt.’

Van seksuele voorkeur tot afkomst

In juni trapte Naïm Verstegen de serie in de Bibliotheek Oss af. ‘Naïm heeft vijf jaar geleden een transitie doorlopen van vrouw naar man. In dat proces, maar ook in de jaren ervoor, liep hij soms tegen onbegrip of discriminatie aan.’ Peter haalt een voorbeeld aan: ‘Naïm was voorleesvrijwilliger bij een gezin dat hem liever zag gaan dan komen. Vanwege zijn voorkeur, toen nog als lesbienne. Gelukkig is zijn transitie inmiddels achter de rug en voelt hij zich helemaal geaccepteerd, onder meer doordat er in de maatschappij meer aandacht is voor het onderwerp.’ De collectie van Naïm staat in het teken van het thema LHBTIQ+ en bevat veel kinderboeken over dit onderwerp. ‘Naïm heeft als kind weinig over het thema kunnen lezen, waardoor hij zich niet kon identificeren’, zegt Peter. Naast seksuele geaardheid komen ook thema’s als afkomst, godsdienst, lichamelijke beperking en geslacht aan bod. De 23-jarige Zakiya Shekho volgt Naïm in september en oktober op. De overige gasten zijn nog niet bekend. Voor wie benieuwd is naar de collectie van Naïm: deze is ook op de website van NOBB te vinden: www.nobb.nl/collectie/gastcollectioneurs/ik-ben-naim.html

Foto: Thomas Segers

In juni trapte Naïm Verstegen het project in de Bibliotheek Oss af. Naïm heeft vijf jaar geleden een transitie doorlopen van vrouw naar man. In dat proces liep hij tegen onbegrip en discriminatie aan.

Foto: Wouter Bos

Foto: Thomas Segers

Het leven van de nu 23-jarige Zakiya Shekho kun je met recht veelbewogen noemen. Vluchten van een oorlog, kinderarbeid, pesterijen en discriminatie, met dit alles kreeg zij te maken. In het najaar staan in het kader van het project 'Ik ben!' haar gastcollectie en persoonlijke verhaal centraal in de Bibliotheek Oss.

Gastcollectie Zakiya Shekho

Vluchten van een oorlog, kinderarbeid, pesterijen en discriminatie. Het leven van de nu 23-jarige Zakiya Shekho kun je veelbewogen noemen. Waar tieners doorgaans genieten van hun tienertijd, ging Zakiya door een diep dal als gevolg van haar verleden. Inmiddels gaat het goed met haar en put zij kracht uit haar verleden. In het najaar staan in het kader van het project 'Ik ben!' haar gastcollectie en persoonlijke verhaal centraal in de Bibliotheek Oss.

Zakiya was 12 jaar oud toen de oorlog in haar vaderland Syrië uitbrak. Het ontvoeren en verkrachten van jonge meisjes was aan de orde van de dag. Dat zorgde ervoor dat Zakiya en haar familie niet meer naar buiten mochten, zelfs niet naar school. 'Het was een nachtmerrie die twee jaar lang duurde. Toen vond mijn moeder het genoeg. Ze wilde niet langer zien hoe haar kinderen honger hadden, binnen zaten en in angst leefden.' Zakiya vlucht samen met haar moeder, broertjes en zusjes naar buurland Turkije. Haar vader blijft achter bij Zakiya's zieke oma. Het leven in Turkije was niet veel beter. 'We moesten in een textielfabriek werken. Alleen maar werken, kleding naaien', blikt Zakiya terug. Inmiddels was haar oma overleden en kwam ook haar vader naar Turkije. Door de onhoudbare situatie keken Zakiya's ouders naar alternatieven. Die vonden zij in Nederland. De vader van Zakiya ging eerst alleen en vroeg gezinshereniging aan. Dat zorgde ervoor dat de rest van het gezin ook naar Nederland mocht komen.

Zware, nieuwe start

Zakiya was inmiddels 16 jaar. 'Ik was dolblij dat we weg waren uit Turkije en een nieuwe start konden maken in Nederland, een vrij land.' Die nieuwe start pakte zwaarder uit dan verwacht. Wonen in een nieuw huis, in een nieuw land zonder de taal machtig te zijn. Op haar nieuwe school werd zij gepest. 'De meeste kinderen hadden nog nooit buitenlandse kinderen op hun school gezien. We werden gezien als getinte mensen die de taal niet spreken. Het pesten bestond voornamelijk uit het zeggen van vervelende dingen. We zouden bijvoorbeeld hun huizen en banen afpakken en we moesten oprotten. Dat soort uitspraken. Ook in de aula werden we met de nek aangekeken. We stonden altijd op een bepaalde plek, waar de Nederlandse kinderen niet kwamen. Dat stukje was zogenaamd voor de vluchtelingen. Ik voelde mij totaal niet welkom en geaccepteerd.'

Het pesten en discrimineren werd zo heftig, dat Zakiya niet meer naar school wilde. Ze besloot thuis te blijven. 'Ik had een heel fijne mentor, die snel doorhad dat er iets was. Samen met mij wilde ze naar een oplossing zoeken. Dat wilde ik ook wel, maar het werd te veel. De nieuwe start die mij zwaar viel, het zoeken naar een oplossing voor de pesterijen en alles wat ik in Syrië en Turkije had meegemaakt.' Op dat moment wilde zij niet meer leven. 'Ik ben tot het uiterste gedreven, maar ik ben blij dat ik nog leef.' Met hulp van haar mentor, huisarts en andere profes-

sionele hulp krabbelde ze weer op. Als ware vechtersbaas zijnde zette zij alles op alles om aan haar toekomst te werken. Ze kreeg een kans aangeboden om in een restaurant aan het werk te gaan. 'Als afwasser in de keuken, dacht ik. Het bleek in de bediening te zijn. Ik sprak de Nederlandse taal niet goed en dat maakte mij bang en onzeker. Ik leerde heel snel dat een pilsje een biertje is en dat groene ijsthee ice tea green is. Ik werd echt in het diepe gegooid, maar het is allemaal goed gekomen.'

Oss is haar thuis

Inmiddels woont Zakiya alweer acht jaar in Oss. Het voelt écht als haar thuis. 'Als ik op vakantie ben in bijvoorbeeld Duitsland of Zwitserland, mis ik Oss zelfs.' Ze moest letterlijk en figuurlijk van ver komen, maar haar leven loopt nu op rolletjes. Als vrijwilliger zet zij zich via meerdere stichtingen in voor mensen die het moeilijk hebben. Via het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) biedt zij hulp aan jonge vluchtelingen. En via Interzorg is ze de afgelopen twee jaar een maatje en luisterend oor voor eenzame ouderen geweest. 'Twee of drie keer per week sprak ik met ze af om bijvoorbeeld een ijsje te eten, een boodschap te doen of gewoon te kletsen. Deze mensen genoten van de aandacht en het luisterend oor.' Tot voor kort hielp Zakiya jongeren die het nodig hadden, bijvoorbeeld omdat zij depressief waren. 'Samen bedachten we een plan om deze jongeren uit het dal te trekken.'

Inspireren met haar verhaal

Een ding is zeker: het verhaal van Zakiya is inspirerend. Ondanks dat zij pas 23 jaar is, kun je zeggen dat zij er al een redelijk turbulent leven op heeft zitten. Irma kwam Zakiya op het spoor via het project 'I am here / Ik ben hier' van jongerencentrum Oss en Stichting Thuis. In het gelijknamige boekje vertelt Zakiya haar verhaal. 'Dat boekje komt ook in mijn gastcollectie. Het kiezen van andere titels doe ik samen met Irma', zegt Zakiya.
Een gastcollectioneur hoeft geen fervent bezoeker van de bibliotheek te zijn. 'Het gaat ons ook om mensen die nog niet (vaak) komen, maar wel een bijzonder verhaal of veel kennis van een onderwerp hebben. Op die manier vergroten wij ons netwerk. Het verhaal van Zakiya is een bijzonder verhaal dat wij graag onder de aandacht brengen', verduidelijkt Irma.
Zakiya is dankbaar dat zij haar verhaal als gastcollectioneur bij de Bibliotheek Oss mag delen. Ze mag bovendien zelf haar collectie samenstellen. Hoewel zij nog titels moet kiezen, is één ding zeker: de thema's vluchten, discriminatie en afkomst staan centraal. 'Naast het boekje "I am here" voeg ik ook het boek "Vlinderslag" toe, recentelijk verfilmd als "The Swimmers". Het boek én de film gaan over twee Syrische meisjes die naar Duitsland vluchten. Het is een mooi verhaal, dat aansluit bij mijn eigen verhaal.' Met het delen van haar verhaal en de bijbehorende collectie hoopt Zakiya mensen iets mee te geven: "Mensen moeten inzien dat zij niet snel anderen moeten veroordelen. We moeten lief zijn voor elkaar en naar elkaar luisteren. Ikzelf respecteer iedereen. Wat je geeft, krijg je ook terug. Ik merk veel liefde en respect, en dat maakt mij gelukkig. Mensen kijken niet naar mijn zwarte haar en afkomst. Ik voel me inmiddels volledig geaccepteerd.'

Podcastserie beluisteren

Wie benieuwd is naar de persoonlijke verhalen van de gastcollectioneurs en de aflevering met RADAR kan de podcastserie online beluisteren. Je vindt de podcasts hier: nobb.nl/collectie/podcasts/podcast-ik-ben.html

Bookstagrammer Saraï was eerder gastcollectioneur

Foto: Bibliotheek Oss

Eerder dit jaar werkte de Bibliotheek Oss ook met een gastcollectioneur. Saraï van Well, op Instagram bekend onder de naam Boekhopper, mocht een collectie voor jongeren samenstellen. Drie keer stelde zij een Young Adult-collectie samen, vol boeken die jongeren moeten lezen, verborgen pareltjes en nieuwe boeken. Het doel van deze samenwerking? Jongeren motiveren een bezoek aan de Bibliotheek Oss te brengen en te gaan lezen. Benieuwd naar haar boekentips? Bekijk ze op de website van NOBB via de verkorte link: tinyurl.com/5n8m4ajw

Discriminatie en rol RADAR

Discriminatie is het ongelijk behandelen van mensen op basis van persoonlijke kenmerken die er in een situatie niet toe doen. Iemand kan op verschillende gronden gediscrimineerd worden. Denk bijvoorbeeld aan: ras (huidskleur of afkomst), leeftijd, seksuele geaardheid, godsdienst en levensovertuiging, geslacht, nationaliteit, handicap of chronische ziekte, politieke overtuiging, burgerlijke staat, soort arbeidscontract of arbeidsduur. Discriminatie is verboden. Dat staat in artikel 1 van de grondwet. RADAR bevordert gelijke behandeling en streeft naar een samenleving zonder uitsluiting. Iedereen mag zichtbaar zichzelf zijn en moet gelijke kansen krijgen in de samenleving. Wie gediscrimineerd wordt, kan hiervan melding maken bij RADAR. De melder bepaalt zelf in welke mate hij of zij ondersteuning wenst. Soms wordt een melding enkel geregistreerd en soms wordt er in samenspraak met de melder gewerkt aan vervolgstappen.
Kijk voor meer informatie op de website van RADAR: radar.nl

Cees van Eijk nieuwe voorzitter VOB

‘De bibliotheek past bij

Foto: Pascal Striebel

Op 1 juni benoemde de algemene ledenvergadering van de VOB Cees van Eijk tot voorzitter.
Hij neemt de hamer over van Anne Rube (rechts op de foto) die vanaf december 2020 interim-voorzitter was.

elke politieke kleur!’

Cees van Eijk, de gloednieuwe voorzitter van de VOB, ziet een positieve energie in de bibliotheeksector. ‘Maar nu moet de slag met de lokale bestuurders en lokale partners geleverd worden’, meent hij. Pas dan kan de bibliotheek een belangrijke rol spelen in maatschappelijke uitdagingen.

TEKST: STAN VERHAAG • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Gefeliciteerd! U bent de nieuwe voorzitter van de Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB).
Cees van Eijk: ‘Ja, dank je, dat is een heel mooie klus om te doen, ik ben er erg content mee.’

Ik heb geen idee hoe zoiets in zijn werk gaat. Bent u gevraagd of hebt u gesolliciteerd?
‘Dit was gewoon een sollicitatie. Ze hadden een bureau ingeschakeld om te zoeken naar een nieuwe voorzitter en zo ben ik in de procedure gerold. Ik zag die vacature en toen dacht ik: daar wil ik mij wel hard voor gaan maken.’

Waarom?
‘Omdat het aardig aansluit op waar ik me de afgelopen jaren mee heb beziggehouden: het lokale bestuur en allerlei maatschappelijke vraagstukken waar de bibliotheek een belangrijke rol in kan spelen. En ik vind het heel belangrijk om een instelling die een soort vanzelfsprekendheid is een nieuwe kleur te geven in die huidige vraagstukken. Afgelopen jaren hebben we forse lokale bezuinigingen gekend op bibliotheken. Dat is gelukkig gekanteld. Er is een enorm sterke positieverbetering gaande van de bibliotheken. Ik wil er graag een bijdrage aan leveren om te zorgen dat die versterking ook gaat landen in de praktijk.’

Met die versterking doelt u op de miljoenen die demissionair staatssecretaris Uslu beschikbaar heeft gesteld?
‘Natuurlijk gaat het om geld, er wordt veel geïnvesteerd in bibliotheken dankzij extra gelden van het rijk en dankzij de SPUK-gelden die gemeenten moeten aanvragen. Maar het gaat vooral om het gevoel hebben dat een bibliotheek een voorziening is voor de hele samenleving, dat de bibliotheek een antwoord kan bieden op grote vraagstukken rondom ongelijkheid, laaggeletterdheid, digitale participatie. Dus het gaat om meer dan geld alleen.’

Wat is uw eigen verleden met de bibliotheek? Wat was de eerste bibliotheek waar u kwam?
‘Dat was de jeugdbibliotheek in Utrecht-West op de Kanaalstraat. Als kind kwam ik daar, soms met het schaamrood op mijn kaken omdat ik weer te laat was met het inleveren van mijn boeken. Maar daarna ben ik de politiek in gegaan, dus toen kwam het leesvoer meer vanaf de vergadertafel dan vanuit de bibliotheek op mij af. Wel heb ik een communicatiebureau gehad dat zich specialiseerde in moeilijker bereikbare doelgroepen, vooral migrantengroepen. Toen heb ik heel intensief met de bibliotheken samengewerkt.’

Een ‘bureau in etnomarketing’ was dat, staat op uw website. Ik weet niet of je dat vandaag de dag nog zo zou mogen noemen?
‘Nee, dat zou nu anders moeten heten. De wereld is compleet veranderd, het taalgebruik is compleet anders geworden en ook hoe je met deze groepen omgaat. Maar het belangrijkste is hetzelfde gebleven: zoeken naar plekken waar je migrantengroepen kunt informeren, of het nu Turkse of Antilliaanse of Poolse mensen zijn. Die plek was en is heel vaak de bibliotheek. Het is een heel neutrale plek waar iedereen vanzelfsprekend komt, zeker als je kinderen hebt. Ik heb zelf geen kinderen, maar inmiddels ben ik wel weer lid geworden, dus ik loop er weer rond. Het aardige van de bibliotheek is dat het bij uitstek een plek is voor iedereen. Het is niet alleen een plek voor kinderen of voor die ouderen die een krantje komen lezen. Ook megaveel jongeren en jonge studenten – ook internationaal – vinden daar hun studieplek. Een groot aantal bibliotheken heeft natuurlijk ook andere voorzieningen, zoals educatie, tentoonstellingen, workshops, activiteiten. Dus dan krijg je een heel gemêleerde groep binnen. Dat maakt dat de bibliotheek echt dé plek is voor iedereen.’

U bent van GroenLinks. Dat benadrukken van ‘een plek voor iedereen’ past bij uw politieke kleur, zou ik zeggen.
‘De bibliotheek past bij elke politieke kleur. Maar ook bij die van mij, dat klopt.’

Op uw website noemt u zichzelf ‘gangmaker in bestuurlijke processen’.
Lachend: ‘U heeft uw huiswerk goed gedaan.’

Foto: Angelieke de Jong

Wat is dat?
'Ik ben in mijn bestuurlijke leven vooral lokaal actief geweest, als wethouder in Amersfoort en in Utrecht. Daartussendoor – en ook nu weer – ga ik aan de slag in losse projecten. Waar ben ik dan goed in? Ik noem het inderdaad "gangmaken", verbinding maken bij organisaties en instellingen in het maatschappelijk domein, zodat zij weer vooruit kunnen. Ik ben vaak het oliemannetje.'

Hebt u een voorbeeld van Cees van Eijk als succesvol oliemannetje?
'Zeker! In de afgelopen jaren heb ik heel veel gedaan voor ZonMw, dat kennis ontwikkelt op het gebied van zorg en welzijn. Wetenschap, beleid en praktijk komen er samen in maatschappelijke vraagstukken. Ik was jarenlang voorzitter van het programma *Vakkundig aan het werk*, waarin we ons bezighielden met de Participatiewet en armoedebestrijding. We onderzochten hoe de lokale praktijk kan doen wat werkt. Daarvoor moeten de praktijk én het beleid doordrongen zijn van welke interventies bewezen effectief zijn. Daar heb ik veel energie in gestopt, en ik zag dat na ongeveer een jaar een beweging ontstond in die arbeidsmarktsector waarin beleid, praktijk en onderzoek elkaar inderdaad vonden en een nieuwe standaard zetten. Daar ben ik best trots op. Dat deed ik natuurlijk niet alleen, maar met een groot team en met veel partijen om me heen. Maar als voorzitter was ik ook daar een soort gangmaker.'

In uw tijd als wethouder was u 'jammer genoeg' nog maar amper in te zetten voor gespreksleiding, strategische adviezen en workshops, staat op uw site. Hebt u daar nu weer meer tijd voor?
'Ja, want ik ben vorig jaar gestopt als wethouder. Ik ben bijna 65 jaar en ik vond dat ik lang genoeg was geleefd door mijn secretaresse en mijn agenda. Ik wilde weer mijn eigen agenda

volgen. Mijn werk voor de VOB kost me een halve dag per week, dus ik heb nog vele andere halve dagen te gaan. Ik shop in verschillende bestuurlijke functies en ik was afgelopen zomer bijvoorbeeld formateur van een nieuw College van Gedeputeerde Staten in de provincie Utrecht. Ik ben ook voorzitter van enkele raden van toezicht in de jeugdzorg, van een vermogensfonds en van buurtteams in Utrecht.'

Het lijkt me voor uw nieuwe functie bij de VOB wel handig dat u wethouder bent geweest.
'Absoluut. Al ben ik nooit wethouder voor bibliotheken geweest.'

Wel voor laaggeletterdheid, zag ik.
'Precies, ik ben wel wethouder geweest van alle onderwerpen waar de bibliotheek mee te maken heeft, bijvoorbeeld laaggeletterdheid in Amersfoort. Qua inburgering en diversiteit heb ik veel gedaan, maar ook qua cultuureducatie, taalcafés en loketten voor digitale toegankelijkheid die je nu ook in bibliotheken terugziet. In het Amersfoortse zijn colleges gevallen vanwege de nieuwe bibliotheek daar, dus ik weet hoe politiek gevoelig dat ligt. Bij zo'n nieuwe bibliotheek gaat het om een grote voorziening waar iedereen vóór is, maar als het vervolgens op betalen aankomt, wordt het soms een lastiger verhaal. Er is een link tussen bibliotheken en de regionale en provinciale ondersteuningsstructuren, dus al die drie bestuurslagen heb je nodig. Ik denk dat ik wel kennis heb van hoe dat soort processen politiek-bestuurlijk lopen, waar de gevoeligheden liggen, maar ook wat de argumenten zijn waarmee je als bibliotheek bestuurders kunt meenemen in het verhaal.'

Ik ben lid van de Raad van Toezicht van BiblioNu. En daar zie ik dat de rol van de wethouder heel bepalend is voor de koers van de bibliotheek. Het is fijn als er een wethouder zit die snapt dat een bibliotheek veel meer is dan een uitleenplek, maar bij elk nieuw gezicht is het maar weer afwachten welke kant hij of zij op wil. Is het wenselijk dat de invloed van één tijdelijke, politiek gekleurde persoon zo groot is?
'Ik heb bestuurlijk ook iets anders geleerd. Op het moment dat iets op lokaal niveau succesvol is, dan is het van alle politieke kleuren. Een bibliotheek is een soort van basisvoorziening, en met de zorgplicht wordt dat vanaf 2025 in de wet verankerd, en dat betekent dat elke politieke kleur zich moet verhouden tot die basisvoorziening. Tegelijkertijd heb ik ook zoiets van: laat zien, bibliotheken, dat je het verschil kunt maken als het gaat om de maatschappelijke uitdagingen, als het gaat om het bereiken van alle inwoners in jouw gemeente of gemeenten. En dan zul je zien dat het helemaal niet zo'n groot verschil meer maakt of de wethouder een SP'er is, een ChristenUnieman of -vrouw of een CDA'er. Dan verdwijnen politieke verschillen.
Als bibliotheek moet je altijd zoeken naar draagvlak bij die eindverantwoordelijke wethouder, maar ook bij de gemeenteraad, die het hoogste orgaan is. En ik vind het heel leuk om mee te denken met de bibliotheken om te kijken hoe ze dat politieke lokale proces zo goed mogelijk kunnen doen. In Den Bosch heeft de wethouder recentelijk met steun van vrijwel de gehele gemeenteraad 36 miljoen euro vrijgemaakt om te investeren in een nieuwe bibliotheek. Dus dat zijn lange processen en die kosten vaak meerdere bestuursperioden. De taak voor jou als bibliotheek is om te zorgen dat je de handen op elkaar krijgt en steeds consequent het goede verhaal vertelt: waar *kun* je van zijn en waar *wil* je van zijn?'

In een persbericht omschreef u de bibliotheek als 'een prachtige branche die bijdraagt aan maatschappelijke uitdagingen'. Wat is de rol van de VOB daarin?
'Als brancheorganisatie kennen wij een paar takken van sport. Enerzijds willen we de sector goed vertegenwoordigen in de onderhandelingen met het rijk. Dat doen we met andere overheden samen. Zo versterken we de positie van de sector. Een ander onderdeel is de dienstverlening richting onze leden, die de schaalgrootte van de VOB kunnen benutten om dingen gezamenlijk en makkelijker te doen: van cao-onderhandelingen tot communicatie en logistiek. Een derde belangrijk element is partnerschap zoeken. Dat is een voorwaarde om de drie maatschappelijke vraagstukken uit de Netwerkagenda voor elkaar te krijgen: een geletterde samenleving, participatie in de informatiesamenleving en een leven lang leren. Partners zoeken doen we op lokaal niveau: met sociaal werk, met onderwijs, met inburgering. En dat moet onderbouwd worden met de partnerschappen die we landelijk aangaan met OCW, de KB en de VNG. We zullen dus de komende tijd investeren in onze partners, zodat de bibliotheek niet een *stand alone* uitvoeringsorganisatie is, maar een rol van betekenis kan spelen in de maatschappelijke opgaven – en altijd in samenwerking.'

Wat kan de VOB nóg beter doen dan ze al deed? U had het daarnet over 'een instelling die een soort vanzelfsprekendheid is een nieuwe kleur geven in de maatschappelijke vraagstukken die er nu zijn'.
'"Nieuwe kleur" klinkt alsof we plotseling moeten veranderen, maar het gaat om een doorgaande route waar we mee bezig zijn, het doorontwikkelen van waar de bibliotheek voor staat. Ik zie een fantastische boekenkast achter u. En waarschijnlijk hebt u al die boeken allemaal gelezen …'

Sterker nog, ik heb ze allemaal geschreven!
'U meent het!'

Nee hoor.
'Hahaha! Maar de bibliotheek is méér aan het worden dan het uitwisselen van de kennis en knowhow die op papier staan. Dat is het spannende: die bibliotheekbranche in deze tijd zetten, met volop ontwikkelingen die er zijn, ook technologische. Ik noem alleen al maar alles wat er gebeurt rondom AI, artificial intelligence: wat betekent dat voor wat er zo meteen in de boeken terecht gaat komen? En dan die maatschappelijke vraagstukken. Laaggeletterdheid speelt niet langer alleen in de klassieke groepen, maar ook bij afstuderende jongeren op het mbo en in het middelbaar onderwijs. Dat zijn vraagstukken waar we ons als bibliotheek toe moeten verhouden, want we hebben een

Foto: VOB

positie als leesbevorderaar en kennisuitwisselaar. Dus het gaat niet zozeer om een nieuwe kleur, maar om een versterking van de kleuren die we al hebben.'

Ziet u ook valkuilen? Zijn er dingen waarvan u denkt: 'Daar moeten we extra aandacht aan besteden?'
'Politiek-bestuurlijk zijn er goede uitspraken gedaan en financieel is er behoorlijk wat mogelijk gemaakt. Maar het moet nu wel gaan landen in de lokale gemeenschappen. We zijn er echt nog niet. De intentie om de positie te versterken is er, maar de slag om die intentie ook te realiseren moet nog geleverd worden met die lokale bestuurders en met die lokale partners. Dat is een heel belangrijke.
Ik zie ook dat bibliotheken lokaal partnerschap zoeken binnen multifunctionele organisaties (MFO's) waarin ze nauw samenwerken met cultuureducatie, erfgoed en andere voorzieningen. Dat is op zich een prachtige ontwikkeling, maar die diversiteit kan ook een valkuil zijn voor onze branche. Het is nog even zoeken naar hoe we die verscheidenheid kunnen benutten als kracht van onze branche in plaats van dat zij leidt tot verbrokkeling van de branche. Tot nu toe beschouw ik die verscheidenheid als kracht, want ik zie dat MFO's kunnen inspelen op de lokale situatie. Maar als branche die voor iedereen ondersteunend moet zijn, maken zulke organisaties het wel wat complexer. Voor ons als VOB is het de taak om te zorgen dat de bibliotheken van elkaar leren. Ze kunnen van elkaars ervaringen leren hoe ze zich in zo'n organisatie kunnen manifesteren en opstellen.'

Wat is uw mening over het effect van de decentralisaties die in 2015 zijn doorgevoerd? Gemeenten hebben sindsdien veel meer verantwoordelijkheden in het sociaal domein.
'Het principe is veel en veel beter dan voorheen: de uitvoering dichter bij de burger brengen versterkt het eigenaarschap zeer. Wat het lastig heeft gemaakt, heeft te maken met hoe Nederland georganiseerd is qua overheden. Je hebt rijk, provincie, gemeente, maar voor de decentralisaties in het sociaal domein is een gemeente eigenlijk een te kleine schaal. Wat ontbreekt, is het regionale niveau waarop decentralisaties een groter verzorgingsgebied zouden hebben dan alleen maar de gemeente. In Nederland heeft bestuurlijke regionale samenwerking veelal een vrijblijvend karakter en ik vind dat de decentralisaties daar last van hebben.
Daarnaast is er een enorme vraag van de burger naar ondersteuning. En daarmee rijzen de kosten de pan uit. Het gevolg is dat veel bestuurders de neiging hebben om op financiën te sturen in plaats van op de inhoud. Ik ben van mening dat als je op de inhoud stuurt, dat ook financieel een positief effect heeft, mits je maar voldoende vertrouwen hebt in de professionele kwaliteit die er op de werkvloer is én mits er maar voldoende samenwerking is tussen verschillende disciplines.
Dat brengt me op de positie van de bibliotheek. "Vakmanschap" en "samenwerking" zijn kernwoorden die zo meteen in die bibliotheek en met ondersteuning van de VOB verder ontwikkeld moeten worden. Want dan kunnen wij ons als bibliotheek verhouden tot die transities in het sociaal domein, tot de Participatiewet, inburgering, jeugd. Dan spelen we als bibliotheek ook daarin een rol, juist in preventieve zin, juist om te voorkomen dat mensen een beroep moeten doen op dure ondersteuning.'

'Sturen op inhoud' betekent ook dat u tegen wethouders zegt: 'Zie de bibliotheek niet zozeer als een kostenpost, maar als een plek die een goede bijdrage kan leveren aan het sociaal domein?'
'Dat is volgens mij wel de kanteling waar het om gaat. Vroeger werd de bibliotheek vooral gezien als een uitvoeringsorganisatie: we hadden één taak en die moest efficiënt uitgevoerd worden. Nu is de bibliotheek veel meer een beleidsinstrument dat je kunt inzetten voor maatschappelijke vraagstukken, een instrument waar je politiek en bestuurlijk al dan niet prioriteit aan geeft. Dus het is meer dan alleen maar een uitvoeringsorganisatie die efficiënt moet werken. Het is een plek waar kennis is, en die kennis moet je vooral inzetten voor vraagstukken rondom vitalisering, meedoen in de samenleving voor iedereen, laaggeletterdheid.'

Een laatste hartenkreet wellicht?
'Ik vind dat er ontzettend goede energie in deze sector zit! Ik loop nu enkele maanden mee en er zit enorm veel positieve energie in al die bibliotheken. Ze doen het allemaal op hun eigen manier, maar de gemeenschappelijke noemer is trots op het vak. Dat vind ik heel fijn om te zien.'

U valt met uw neus in de boter, want het is lang geleden dat die energie er was.
'Exact ja, dat zeggen ze allemaal en dat voel ik ook zo.'

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2023

OKTOBER

02/10	COACH DIGITAAL BURGERSCHAP - DEELTRAJECT ' VAARDIGHEDEN'
02/10	OPLEIDING COACH DIGITAAL BURGERSCHAP
03/10	INSTRUCTIEVAARDIGHEDEN
04/10	INTRODUCTIE AI VOOR BIBLIOTHEEK, MEDIATHEEK EN ONDERWIJS
06/10	INTERNET ZOEKTECHNIEKEN
10/10	DIGITALE INFORMATIEVAARDIGHEDEN
12/10	PRIVACY & DIGITAAL GEGEVENSBEHEER
12/10	AUTEURSRECHT VOOR INFORMATIESPECIALISTEN
13/10	OMGAAN MET ONGEWENST GEDRAG IN DE BIBLIOTHEEK
13/10	INTRODUCTIE DATA SCIENCE EN MACHINE LEARNING
17/10	AI-CONTENTGENERATOREN EN -BOTS: AUTEURSRECHT & PRIVACY
30/10	ADVIESVAARDIGHEDEN, ADVISEREN ALS SAMENSPEL
31/10	STRATEGISCH INZETTEN VAN SOCIAL MEDIA

GO opleidingen
school voor informatie

Meer informatie:
goopleidingen.nl/agenda
of 070-3512380

‘Een professionele infrastructuur is een vereiste’

Collectie-experts luiden de noodklok

De bibliotheeksector lijkt de laatste jaren het belang van de collectie eindelijk weer te voelen. Binnen de sector bestaat echter nog niet de structuur die nodig is om de collectie te laten meevaren op de koers van de maatschappelijk-educatieve bibliotheek van de toekomst. Collectiemanagers van bibliotheken uit het hele land laten van zich horen, met als doel om hier verandering in te brengen.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL (EXTERN COLLECTIEADVISEUR VOOR ONDER ANDERE OBA, BIBLIOTHEEK UTRECHT, BIBLIOTHEEK DEN HAAG EN BIBLIOPLUS) ET. AL*
FOTO: SHUTTERSTOCK

Het zal niemand ontgaan zijn dat de openbare bibliotheek de afgelopen jaren een ware transformatie heeft ondergaan. Bij de bibliotheek leen je niet langer enkel boeken, maar kun je ook terecht voor hulp bij digitale zaken, een taalcursus, een interessante lezing of een stevig debat.
De afgelopen tien jaar was de aandacht van bibliotheekorganisaties vooral gericht op het verder ontplooien van die brede maatschappelijke functie. De aandacht voor en kwaliteit van collecties dreigden daardoor het onderspit te delven. We moesten de transitie maken ‘van collectie naar connectie’: van stoffige boeken naar levendige interactie met klanten, bezoekers, inwoners en partners. Collectiecollega’s gingen met pensioen; nieuwe aanwas vanuit een professionele bibliotheekopleiding ontbrak.

Unique selling point

Gelukkig is de afgelopen jaren ook het inzicht ontstaan dat collectie en connectie geen tegenovergestelden zijn. De collectie blijft ons *unique selling point* en de manier waarop we met verreweg de meesten van onze bezoekers een verbinding aangaan. Geen enkele andere landelijke organisatie heeft de beschikking over 25 miljoen boeken, cd’s, dvd’s, bladmuziek en andere materialen die jaarlijks meer dan 60 miljoen keer worden uitgeleend, blijkt uit de jaarlijkse Wsob-cijfers.
Die collectie komt het beste tot haar recht wanneer zij een relatie aangaat met alle andere functies van de bibliotheek: met collectie naar connectie. Maar hoe moet dat precies? Daar worstelen bibliotheken door het hele land mee. Niet voor niets riepen grote en kleinere bibliotheekorganisaties, zoals de Openbare Bibliotheek van Amsterdam (OBA), de Bibliotheek Utrecht, BiblioPlus, Bibliotheek Velsen, Bibliotheek Oostland en KopGroep Bibliotheken de afgelopen jaren externe hulp in om een nieuwe visie op hun collecties op te stellen, waarbij de inbedding van de collectie in de gehele organisatie een speerpunt vormt.
Lokale bibliotheken weten zich bij dit broodnodige vernieuwingsproces tot nu toe weinig geholpen door een hecht landelijk of zelfs maar provinciaal netwerk, op Noord- en Zuid-Holland, Zeeland en Gelderland na. De KB, de nationale bibliotheek, is weliswaar penvoerder van het gezamenlijke collectieplan dat eens in de vier jaar verschijnt, maar zij ontfermt zich vrijwel alleen over de landelijke digitale collectie van openbare bibliotheken. Op fysiek gebied ontbreekt een dergelijke samenhang. Waar sommige POI’s of nog als Plusbibliotheek functionerende lokale bibliotheekorganisaties een breed aanbod hebben op collectiegebied, bijvoorbeeld in de vorm van een provinciale besteldienst of deskundigheidsbevordering, ontbreekt die ondersteuning in andere delen van het land totaal.

Landelijke afstemming

Dat heeft zeer onwenselijke – en soms zelfs fatale – gevolgen. Het meest concrete voorbeeld is misschien wel de sanering van collecties, zowel op de publieke planken als in de magazijnen, die op dit moment plaatsvindt. Bibliotheken verhuizen op grote schaal naar nieuwe of verbouwde panden en kunnen hun collecties lang niet altijd in de oorspronkelijke omvang meenemen. Dat betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden – maar hoe maak je die keuzes wanneer niemand kennis heeft van de inhoud van onze fysieke bibliotheekcollecties als geheel? Het gevolg is dat de laatste exemplaren van waardevolle materialen dreigen

te verdwijnen uit openbare bibliotheekcollecties terwijl andere in overvloed worden bewaard, met een onevenwichtige landelijke collectie tot gevolg. Ook de samenhang met de collectie van de KB wordt nog te weinig opgezocht.
Zulke narigheden kunnen worden voorkomen wanneer op landelijk niveau toezicht wordt gehouden op de samenstelling van bibliotheekcollecties of een gezamenlijke visie wordt opgesteld waaruit logische afspraken voortvloeien. Bovendien kan binnen deze constructie een oplossing worden gevonden voor de plaatsing van collecties die op landelijk niveau van groot belang zijn, maar nu – onterecht – bij lokale bibliotheken geparkeerd staan. Dit restant vanuit de Plusbibliotheken-constructie, die per 1 januari van dit jaar is opgeheven, dient een fatsoenlijk vervolg te krijgen. Hiermee ontstaat ook een oplossing voor de audiovisuele materialen, bladmuziek, tijdschriften, historische werken en andere kostbare collecties die op dit moment door het land verspreid staan, en die de komende jaren grootschalig dreigen te worden opgedoekt

Daarnaast snakken lokale bibliotheken naar landelijke richtlijnen, bijvoorbeeld als het gaat om bewaartermijnen, vervangings- en saneerpercentages voor magazijnen en de optimale omvang van collecties. Het huidige gezamenlijke collectieplan voorziet niet in die behoefte: hierin staan enkel algemene constateringen over het belang van de collectie, vervangingspercentages voor reguliere collecties, maximale ondersteuning vanuit het interbibliothecair leenverkeer en werkafspraken voor verschillende partijen in het veld genoemd. Bovendien wordt dit plan slechts eens in de vier jaar geactualiseerd – dat mag, zeker gezien de snelheid van de huidige ontwikkelingen, veel vaker. Andersom zijn de kernwaarden van de collectie – betrouwbaarheid, diversiteit, pluriformiteit, neutraliteit enzovoorts – zoals die in het huidige gezamenlijke collectieplan geformuleerd staan, juist veel langer dan vier jaar houdbaar, en hebben bibliotheken juist baat bij het concretiseren en het in praktijk brengen van deze soms wat abstracte termen.

Kennisdeling nodig

Bovendien worden op landelijk niveau geen fatsoenlijke vormen van kennisdeling op collectiegebied georganiseerd, op de exclusieve Netwerkagenda-groep rondom collectie en groepen op Biebtobieb na. Dit maakt dat bibliotheken soms geen weet hebben van de innovaties en best practices die bij collega's plaatsvinden – en dat een groot deel van de bibliotheek niet mee ontwikkelt met de transformaties die bibliotheekcollecties ondergaan. En dat terwijl er zo veel belangrijke onderwerpen zijn waarrond kennisopbouw en -deling georganiseerd zouden kunnen worden. Neem bijvoorbeeld de vergroting van de diversiteit van bibliotheekcollecties, waarmee de Bibliotheek Midden-Brabant de afgelopen jaren al een goede start heeft gemaakt. Of de samenhang tussen collectie en programmering, waarover Probiblio al een succesvol traject organiseerde. En wat te denken van de ontwikkelingen op het gebied van datageïnformeerd collectioneren, waarmee bibliotheken door het hele land experimenteren?

Op dit moment zijn lokale bibliotheken in hoge mate zelf het collectiewiel aan het uitvinden. Ze zoeken naar wat de automatisering op collectiegebied voor hen kan betekenen. Zij weten niet goed hoe zij zich tot de diensten van NBD Biblion moeten verhouden: gaat het om doorgeslagen automatisering van een commerciële partij of juist om de oplossing voor al onze collectieproblemen? Het gevolg: een deel van de lokale bibliotheken collectioneert nog handmatig, terwijl een andere groep het volledige budget bij NBD Biblion neerlegt en het eigen collectieteam geheel of deels dreigt te laten gaan.

Het optimum ligt uiteraard in het midden. De diensten van NBD Biblion kunnen lokale collectieteams in hoge mate ontlasten door ze niet meer handmatig de standaardbestellingen te laten invoeren die ook door een computer kunnen worden gedaan. NBD Biblion is echter niet goed in staat om trends te signaleren en de actualiteit invloed te laten uitoefenen op hun selecties. De vrijgekomen tijd kunnen collectiespecialisten daarom besteden aan het optimaliseren van de input waarop NBD Biblion zich baseert, door onderzoek te doen naar de wensen van zowel leden als niet-leden uit het werkgebied, door het verbinden van de collectie aan andere deelgebieden van de bibliotheek, door hun kennis en kunde te delen met collega's en door relaties aan te gaan met partners. Zo wordt de collectie onderdeel van de community library die bibliotheken zo graag willen zijn, zonder dat dit extra tijd of geld kost, en verdwijnt de kennis over collectie niet uit de organisatie.

Lokale en provinciale hulp

Nog lang niet alle bibliotheken beschikken over de capaciteit of innovatiekracht om zulke veranderingen zelfstandig door te voeren. Collectieteams bestaan momenteel vaak voor een groot deel uit toegewijde professionals met decennialange werkervaring in hun vakgebied. Ze hebben veelal de klassieke bibliotheekopleiding gevolgd en hebben gezien hoe de automatisering van de afgelopen tientallen jaren hun werk heeft vergemakkelijkt, maar ook minder menselijk heeft gemaakt. De huidige tijd vraagt om een omkering: juist die menselijke kant van de collectiespecialist is broodnodig om dit onderdeel van de bibliotheek te laten aansluiten bij de nieuwe koers die we gezamenlijk varen.

Op dit moment gaan die ervaren collectioneurs massaal met pensioen. Vervanging vinden blijkt lastig: er is geen nieuwe aanwas vanuit een bibliotheekopleiding. De opleiding collectioneren van NBD Biblion werpt gelukkig al de eerste vruchten af. Toch blijven lokale bibliotheken zoeken naar de kwaliteiten die nieuwe collectiespecialisten moeten hebben: waar ligt hun meerwaarde en welke positie hebben zij in de organisatie?

Bij het vinden van de antwoorden op die vragen hebben ze lokale en provinciale hulp nodig. Zij moeten steviger in het zadel geholpen worden door een landelijk collectiebeleid dat concrete handvatten biedt én door intensievere ondersteuning bij het creëren van een lokaal collectieplan dat getuigt van visie en daadkracht. Samen zorgen al die vormen van agendering van de collectie voor een stevige boodschap richting de sector en de buitenwereld: dat de collectie nog steeds het kloppend hart vormt van de bibliotheek, en door verbinding met onze verscheidenheid aan maatschappelijke taken misschien wel relevanter wordt dan ooit.

Het is, kortom, van groot belang om de collectie blijvend stevig te verankeren in de infrastructuur van onze sector. Met een gedegen landelijk, provinciaal en lokaal netwerk, waarin organisaties elkaar makkelijk en snel kunnen vinden, en elkaar vooruit kunnen helpen op relevante onderwerpen. Met professionele collectiespecialisten die hun tijd niet besteden aan taken die ook gemakkelijk te automatiseren zijn, maar die de verbinding leggen tussen lezer, collectie, partners en data. Met uniforme afspraken die maken dat we niet op lokaal niveau ons hoofd hoeven te breken over keuzes die voor iedereen relevant en geldig zijn, zonder de uniciteit van iedere bibliotheek uit het oog te verliezen. Want onze collecties zijn te waardevol om aan het toeval over te laten.

Naschrift redactie

* Aan dit artikel werd bijgedragen door de volgende personen die deze oproep ook ondersteunen:

- *Margreet Zeeders* (collectieadviseur bij Fers)
- *Barbara van den Bos* (manager collectie & kennisdeling bij Bibliotheek Rotterdam)
- *Iris de Graaf* (manager collectie bij Bibliotheek Midden-Brabant)
- *Margriet van Leeuwen* (strategisch collectie-innovator bij Rozet Arnhem)
- *Mirjam Zweers* (manager collectieadvies & programmering bij Probiblio)

De bibliotheek als openbare ruimte: neutraal of pluraal?

Een bibliotheek is er voor iedereen, maar is dat wel zo? Door discussies op conferenties en gesprekken met bibliotheekmedewerkers ben ik steeds nieuwsgieriger geworden naar de betekenis van neutraliteit in openbare bibliotheken die beogen er te zijn voor iedereen.

TEKST: JAMEA KOFI (JAMEA.KOFI@RU.NL), GEOGRAFIE, PLANOLOGIE & MILIEU (GPM) RADBOUD UNIVERSITEIT, NIJMEGEN. ZIE OOK TRANSFORMINGLIBRARIES.NET

Hoe kan een bibliotheek een plek zijn voor iedereen wanneer bezoekers andere dingen willen en medewerkers andere visies hebben? En is er geen bepaald publiek dat de bibliotheek wil bereiken? Het openbare dat de bibliotheek wil uitstralen hangt samen met het idee van neutraliteit. Is het de taak van de bibliotheek om neutraal te zijn? Waar sta je voor als je neutraal bent? Welke boodschap wil je meegeven en welk imago straal je uit als de keuzes die je maakt altijd compromissen zijn? Wellicht zijn het juist die weloverwogen compromissen die de bibliotheek openbaar maken, en probeert zij met deze neutraal ogende besluiten er voor iedereen te zijn. Echter, ik beargumenteer dat juist de acceptatie en bovenal de omarming van maatwerk de pluraliteit van onze samenleving ten goede komt. De bibliotheek is niet neutraal maar pluraal. Er voor iedereen willen zijn is juist níét neutraal zijn, maar inzien dat iedereen wat anders nodig heeft. Neutraal zijn is een privilege, meegaan met de dominante groep is niet mogelijk voor iedereen.

Verschillende professionals en onderzoekers uit de bibliotheekwereld discussieerden afgelopen april over welke positie de bibliotheek actief kan innemen in de maatschappij. De bibliotheek stimuleert met haar activiteiten mensen om mee te doen in de maatschappij en biedt ze een plek om met elkaar samen te komen. De 'actieve' deelname aan de maatschappij maakt dat men meer vertrouwen heeft in de democratie, stelt een deelnemer tijdens diezelfde conferentie. Daarnaast zorgt die deelname voor democratische zelfverzekerdheid, legt ze ons uit, hoognodig in een tijd van toenemende polarisatie. Dit betekent dat mensen zich realiseren dat ze een stem hebben, en dat er als ze die gebruiken, iemand luistert, oftewel, in een democratie word je gehoord.

Hoewel de bijdrage aan de maatschappij en democratie positief is, vergeten we soms dat een democratie niet neutraal is. We leven in Nederland in een democratie en dit is al jaren ons normaal, maar dit maakt ons niet neutraal. Ook een democratie bestaat uit plichten, regels en verwachtingen. De handelingen van bibliotheekmedewerkers en beleidsmakers komen uit een referentiekader, die van een mens.

Met een breed scala aan activiteiten en een uitgebreide collectie wil de bibliotheek alle soorten perspectieven aanbieden. Echter, op sommige momenten is het zichtbaar dat de bibliotheek en haar medewerkers hier keuzes in moeten maken, en staan ze voor de vraag: wil je echt alles aanbieden? Zo moeten ze vaak toch voor een praktische oplossing kiezen en compromissen sluiten vanwege beperkte budgetten en bestaande kaders. Zij geven aan dat de bibliotheek enerzijds een bepaald imago wil uitstralen en een bepaalde visie heeft, anderzijds moeten ze rekening houden met hun subsidieverstrekker, de gemeente.

De praktijk laat zien dat er ruimte is voor invulling door medewerkers, in bijvoorbeeld de programmering van activiteiten en tentoonstellingen. Hierbij wordt altijd gedacht aan de bezoekers en aan de mogelijke bezoekers. Het aantrekken van bezoekers, er proberen te zijn voor iedereen en de invulling van medewerkers zag ik samenkomen in de tentoonstelling 'Verhalen van de Stad' bij de Centrale Bibliotheek in Rotterdam. Hierin staat elke maand de (familie)geschiedenis van een Rotterdammer centraal, dit jaar ligt de focus op het koloniaal en het slavernijverleden van Rotterdam. Tijdens een meeloopdag was ik aanwezig bij een gesprek met een gastcollectioneur die pleitte voor een ontmoetingsplek in de bibliotheek voor de nazaten van tot slaaf gemaakten in Rotterdam. De erkenning van een zwarte bladzijde in de geschiedenis van de stad laat zien dat de bibliotheek een plek biedt voor Rotterdammers en openstaat voor initiatieven van bezoekers én medewerkers. Tijdens deze tentoonstelling zie ik dat de democratie hier werkt: een Rotterdammer wordt gehoord.

Rianne van Melik en Jamea Kofi van de Radboud Universiteit doen onderzoek naar openbare bibliotheken als sociale infrastructuur. In deze column bespreken ze om beurten hun belangrijkste bevindingen.

Stichting ’t Oude Kinderboek

‘Het verlangen naar een kinderboek uit je jeugd kan héél groot zijn!’

Ger Tielen, bestuurslid Stichting ’t Oude Kinderboek.

Is er een kinderboek dat je dolgraag nog eens wilt lezen? Grote kans dat je het vindt bij Stichting ’t Oude Kinderboek (StOK). De stichting bezit 25.000 kinder- en jeugdboeken die je kunt lenen of inzien in de Boekenkamer te Lochem. Weet je de titel of naam van de schrijver niet meer? Geen probleem! De StOK-vrijwilligers helpen je graag je herinnering terug te vinden, vertelt bestuurslid Ger Tielen.

TEKST EN FOTO: ANNEKE DE MAAT

Zelf kent Ger het verlangen om een kinderboek nog eens te herlezen heel goed. ‘Ik heb in mijn jeugd met groot plezier enorm veel gelezen. Lezen bood mij een tweede leven! Ik heb heel veel mooie herinneringen aan boeken, maar helaas heb ik zoals zovelen een slecht geheugen voor titels. Er zijn dus veel boeken die ik nooit meer terug kan vinden – omdat ik niet meer weet hoe ze heten. Bij StOK worden we regelmatig gebeld door mensen die ons vertellen dat ze een groot verlangen hebben om dat ene boek uit hun jeugd nog eens te lezen. Ze weten de titel en naam van de schrijver niet meer, maar zien het boek wel voor zich: ”het had een groene kaft met een rood tintje en een plaatje van een koe”. Voor die mensen heeft StOK de Zoekservice. Als ze ons een beschrijving van het boek sturen,

dan helpen onze vrijwilligers ze graag om hun jeugdherinneringen terug te vinden.'

Weerzien met je jeugdbibliotheek

Wie de boeken van Stichting 't Oude Kinderboek wil bekijken, is welkom in de Boekenkamer van het Stadshuus op de Markt in het hart van Lochem. 'Het is een beetje alsof je de bibliotheek van je jeugd binnenstapt als je onze Boekenkamer bezoekt', schetst Ger. 'Overal staan en liggen kinder- en jeugdboeken van het begin van de 19e eeuw tot en met de jaren zeventig van de 20ste eeuw. Het is een feest van herkenning: een weerzien met je jeugd.' Openbare bibliotheken hebben geen bewaarfunctie voor boeken die weinig worden geleend. Die boeken worden weggedaan, dus oude kinderboeken vind je daar niet meer, weet Ger. 'De Openbare Bibliotheek van Amsterdam (OBA) en Rozet te Arnhem hadden nog een tijd lang collecties oude kinder- en jeugdboeken, maar die zijn afgestoten. Een deel van de OBA-collectie is naar de Koninklijke Bibliotheek (KB) gegaan. Het is fijn dat de KB alles bewaart, maar het afstoten van die collecties in de steden en dorpen van Nederland doet mij pijn aan het hart, omdat ik vind dat die collecties dicht bij de mensen te vinden moeten zijn. Misschien trekken die oude kinderboeken nu niet zo veel publiek, maar over een tijdje is er misschien weer veel belangstelling voor die boeken.'

Kelders van het oude Stadshuus van Lochem

Stichting 't Oude Kinderboek bestaat zo'n achttien jaar en is voortgekomen uit de Stichting Kinderboek Cultuurbezit te Winsum [nu het Kinderboekenhuis]. De collectie in Winsum telde veel dubbele exemplaren. Kinderboekenliefhebster Pien Pon nam in 2005 het initiatief om met die dubbele exemplaren een filiaal te starten in Zutphen. 'Dat tijdelijke filiaal' vertelt Ger, 'werd na enige tijd zelfstandig onder de naam Stichting 't Oude Kinderboek en vond in 2013 een nieuw onderdak in de Bibliotheek Deventer. Jos Debeij, de toenmalige directeur van de Bibliotheek Deventer, heeft StOK toen een plek op zolder gegeven. Hij had een groot hart voor oude boeken. Toen echter onder een nieuwe directeur de Bibliotheek Deventer ging verhuizen, was er helaas geen plek ingeruimd voor StOK. We hebben gelukkig een mooie nieuwe ruimte gevonden in de kelders van het Stadshuus van Lochem. In deze kelders is een kluis waar vroeger het gemeentearchief lag opgeslagen. Daarin kunnen we onze oude kinderboeken op een verantwoorde manier bewaren. En daarnaast is er ruimte voor de Boekenkamer waar bezoekers aan de leestafel kunnen genieten van de boeken. We geven ook rondleidingen, maken tentoonstellingen en organiseren lezingen.'

Boeken lenen en inzien

StOK leent zo'n 1.000 boeken per jaar uit, vooral aan oudere volwassenen. Als je wilt weten of je een kinder- of jeugdboek bij StOK kunt lenen of inzien, kun je terecht op de website van de Bibliotheek Deventer onder 'Collectie'. Je ziet direct of je het boek kunt lenen of alleen kunt inzien. 'De Bibliotheek Deventer en POI Rijnbrink helpen ons nog steeds bij het registeren en online vindbaar maken van de boeken', zegt Ger. 'We zijn daar erg dankbaar voor.'

Ger zet zich sinds 2017 in voor StOK. Hij helpt met het werven van fondsen en de promotie van het uitleenmuseum. 'StOK draait op vrijwilligers en kan nog wel wat extra vrijwilligers gebruiken', weet hij. 'Tijdens de coronapandemie is ons team van vrijwilligers geslonken, want behalve uitlenen konden we toen niet zo veel doen. Maar nu organiseren we weer volop activiteiten. We hebben een gezellig team van vrijwilligers en het zou geweldig zijn als er nog meer mensen komen helpen met het zichtbaar maken van dit mooie erfgoed. We zoeken vrijwilligers om te helpen met het beoordelen van de schenkingen, het registeren van de boeken, het maken van tentoonstellingen, de publiciteit en het geven van rondleidingen. Onze vrijwilligers lezen ook wel voor in verzorgingshuizen.'

Tentoonstelling over 'reclame-uitgaven voor kinderen'

Deze zomer presenteert StOK een tentoonstelling over 'reclame-uitgaven en fabrieksprentenboeken' die door ondernemingen werden gemaakt om klanten te binden. Denk aan 'Flipje van Tiel' en 'Piet Pelle en zijn Gazelle' en de Verkade-plakplaatjesalbums. Ook zijn er lezingen gepland. Onder meer over het honderdjarig bestaan van het boek 'Bambi' en het door Erik van Muiswinkel opnieuw vertaalde boek 'De Kleine Prins'. De schrijfster Martine Letterie komt vertellen over haar boeken over oorlog en vrede. Wie kinderboeken wil schenken, kan een lijstje van de titels voorzien van foto's naar StOK sturen. Ger: 'We krijgen veel aangeboden en zijn blij dat mensen hun kinderboeken niet zomaar weggooien. Als wij ze niet in onze collectie opnemen – omdat we ze al hebben – dan controleren we of het boek wellicht nog van waarde is voor de kinderboekencollectie van de Koninklijke Bibliotheek of voor andere collecties in Nederland. Als de boeken daar nog niet aanwezig zijn, sturen we ze door. De boeken die daarna nog overblijven, verkopen we in onze Boekenkamer, op boekenmarkten en op de 50-Plus-beurs. Als mensen de kinderboeken daar zien liggen, roept dat altijd veel emotie op, er komen warme herinneringen boven en ze kopen de boeken. De opbrengsten van die verkoop gaan naar StOK. Met dit geld conserveren, repareren en restaureren we onze boeken.'

Verhalen helpen je in je leven

In de collectie van StOK vind je alle echte klassiekers: Alleen op de wereld, Pinkeltje, Kees de Jonge, de boeken van Jules Verne en de Winnetou-boeken van Karl May. Ger is ervan overtuigd dat zulke boeken zullen overleven, 'omdat ze een tijd weerspiegelen die er niet meer is. Die boeken vertellen belangrijke verhalen. Kinderen lezen die boeken misschien niet meer uit zichzelf, maar ze hebben wel interesse in de verhalen van vroeger. Veel klassieke boeken zijn dan ook verfilmd. Verhalen helpen je in je leven en volwassenen hebben de verantwoordelijkheid dat erfgoed goed te bewaken.'

Meer weten of vrijwilliger worden?

Kijk op: stichtingtoudekinderboek.nl

IFLA-voorzitter Barbara Lison: ‘Rotterdam hét voorbeeld van wat en hoe een WLIC moet zijn’

Met een vertraging van twee jaar – corona gooide ook hier roet in het eten – was het dan eindelijk zover: het World Library and Information Congress van IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) vond afgelopen augustus plaats in Rotterdam. Een impressie van ‘s werelds belangrijkste bijeenkomst op bibliotheekgebied.

TEKST: EIMER WIELDRAAIJER • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Een zonnige week tussen periodes van langdurige regen. Zo zou je IFLA's 88ste World Library and Information Congress (WLIC) in Rotterdam kunnen omschrijven. Niet alleen kende de Maasstad een aantal prachtige zomerdagen van zondag 20 tot en met donderdag 24 augustus, ook het programma klonk als een klok. Ruim drieduizend deelnemers uit honderdvijftig landen konden kiezen uit een menu met maar liefst 230 verschillende bestanddelen dat op maandag 21 augustus een lekkere opwarmer kreeg in de vorm van de openingsceremonie.

Foto: Matteo Cogliati/IFLA

Voor de aftrap zorgde Rotterdams locoburgemeester **Said Kasmi**: 'Het motto van dit congres – *Let's work together, let's library* – wijst erop dat bibliotheken nieuwe wegen inslaan naar inclusie, zodat iedereen kan lezen, schrijven, en dus groeien en bloeien. Als zoon van ouders die konden lezen noch schrijven leefde ik als kind in twee werelden. Ik zocht antwoord op vragen in de bibliotheek. De boeken die ik daar leende en de medewerkers die ik daar sprak hebben mij de weg in dit leven gewezen. Een leven zonder boeken is onleefbaar, wist de Rotterdamse humanist, theoloog en filosoof Desiderius Erasmus al. Deze stad is niet alleen een internationale toegangspoort voor handel en industrie, het is ook een hub voor kennis. Met 22 vestigingen komt de openbare bibliotheek tot in de haarvaten van de stad. Zij zorgt ervoor dat iedereen zich kan ontwikkelen, dat iedereen kan meedoen in de samenleving.'

Barbara Lison, voorzitter van de IFLA: 'Het WLIC is de meest prominente bijeenkomst in bibliotheekland. Ik heb wel moeten wennen aan dit motto: *Let's library*. Van een zelfstandig naamwoord een werkwoord maken, dat is in Duitsland – waar ik woon – niet mogelijk, dat kan alleen in Nederland, maar het raakt tegelijkertijd wel aan de kern van onze opdracht. De bibliotheek is er immers voor actie, voor inclusie. Wij staan open voor de wereld en daarmee voor de toekomst. Bibliotheken hebben diepe impact. In de 230 sessies van dit congres gaan we als specialisten van alles van elkaar horen en leren. We delen onze kennis en ervaringen en dragen zo bij aan een betere wereld. We hebben een gezamenlijk doel.'

Gunay Uslu, staatssecretaris van Cultuur en Media: 'De bibliotheek heeft mij voor altijd veranderd. Als mijn moeder mij vroeg: "Waar ga je heen?", dan zei ik: "Naar de hemel." Een bibliotheek is een mini-maatschappij, waar je zo veel dingen kunt doen. In een tijd dat we allemaal in een bubbel zitten, maakt de bibliotheek je wereld groter. Zij faciliteert dialoog. Een bibliotheek is ook een beetje een hotellobby. Mensen gaan op reis. Zij komen en gaan. Bibliothecarissen helpen mensen op weg, zij stouwen hun koffer vol met kennis.

De schrijfster Doris Lessing zei: "*With a library you are free, the most democratic institution.*" Daarom investeren we als rijksoverheid meer geld in bibliotheken, heropenen we gesloten vestigingen, breiden we openingstijden uit, en zorgen we ervoor dat collecties op peil blijven. De locoburgemeester van Rotterdam citeerde Erasmus' uitspraak "Een leven zonder boeken is onleefbaar". Ik zou daaraan willen toevoegen: een leven zonder bibliotheken is onleefbaar.'

Robbert Dijkgraaf, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: 'Bibliotheken zijn versnellingscentra voor informatie en kennis. Zij vergroten je blik op de wereld. We hebben te maken met enorme veranderingen. Er zijn zo veel data. Er is een overvloed aan cijfers en feiten, maar waar is de focus? Jullie werken in de bibliotheek omdat je iemands leven wilt veranderen. Jullie zijn de verbindende factor tussen mensen. De wetenschap gaat een steeds grotere rol spelen in het leven van iedereen. Met z'n allen moeten we de gapende kenniskloof dichten, en bibliotheken zetten daarin de eerste stap. Zij bouwen bruggen. Beter gezegd: de bibliothecarissen en informatiemedewerkers bouwen die

Foto: Matteo Cogliati/IFLA

De openingsceremonie met Sharon Memis (de nieuwe secretaris-generaal van IFLA), Barbara Lison (voorzitter IFLA), HKH prinses Laurentien en Theo Kemperman (directeur Bibliotheek Rotterdam en tevens voorzitter van het Nationaal Comité).

Foto: Matteo Cogliati/IFLA

De IFLA/Systematic Public Library of the Year Award 2023 ging naar de Gabriel García Márquez-bibliotheek uit Barcelona (Spanje).

bruggen. Zij zijn de loodsen in een zee van informatie. Ik houd van het motto van dit congres. Als jouw missie een activiteit wordt, dat is toch het mooiste dat er is? De bibliotheek bestaat al duizenden jaren, maar zal in de toekomst nog belangrijker blijken dan zij nu al is. Blijf jezelf heruitvinden. De wereld heeft behoefte aan geweldige bibliothecarissen en bibliotheken.'

Theo Kemperman, directeur Bibliotheek Rotterdam en tevens voorzitter van het Nationaal Comité: 'Ik ben trots op de ruim drieduizend deelnemers aan dit congres en op de honderden vakgenoten die ons online volgen. Ook ben ik trots op de 350 vrijwilligers die dit evenement in Rotterdam Ahoy mogelijk maken. De steun van de lokale, provinciale en nationale overheid is essentieel om de samenleving te kunnen ontwikkelen met behulp van betrouwbare informatie. Als sector laten we de overheid zien dat wij in dat opzicht een essentiële kracht in de maatschappij zijn. Niet alleen in eigen land, maar wereldwijd.'

Sharon Memis, de nieuwe secretaris-generaal van IFLA: 'Bibliotheken kunnen mensen en culturen verbinden. Daarom ben ik naar IFLA gegaan. Ik wil dat we collectief ambitieus zijn, zodat we onmisbare partners zijn in het proces van duurzame ontplooiing, lokaal, regionaal, nationaal en globaal. Als internationale organisatie gaan we naar jullie luisteren. Wij gaan jullie niet vertellen wat je moet doen. Wij willen weten wat jullie van ons verwachten.'

HKH prinses Laurentien: 'Een maandagmorgen tussen boekenliefhebbers, wat wil je nog meer? Auteur Marina Keegan zei: "Bibliotheken zijn het tegenovergestelde van eenzaamheid." Dat klopt. Bibliotheken geven mensen het gevoel dat ze ergens toe behoren. Het gaat niet om digitaliteit, het gaat om connectiviteit. Daarom hebben we bibliotheken nodig. Ik ben zo blij met de inzet van onze minister en staatssecretaris voor de fysieke bibliotheek. Die plek hebben we als mens nodig. Elk instituut loopt het gevaar een ivoren toren te worden, en als we iets niet nodig hebben, dan zijn het ivoren torens. We hebben behoefte aan *safe spaces*, en de bibliotheek is zo'n veilige plek. De bibliotheek van nu heeft diverse taken te vervullen, maar zij hoeft dat niet in haar eentje te doen. Werk samen met andere organisaties in je omgeving. Sluit aan op de bestaande infrastructuur. Daarom spreekt mij het motto van dit congres zo aan: *let's library, let's work together*. Ik houd van jullie.'

Vicki McDonald

Gesterkt door deze peptalk in zevenvoud, schuiven we een dag later aan bij **Vicki McDonald**, die de komende twee jaar de IFLA-voorzittershamer overneemt van Barbara Lison. Vanwaar haar inzet voor de gemeenschappelijke zaak en wat wil zij de komende twee jaar als *leader of the pack* bereiken? De preses, in het dagelijks leven sinds 2016 State Librarian and Chief Executive Officer of the State Library of Queensland (Australië): 'Ik groeide op in een kleine plaats, hield als kind van avonturenromans en was vaak te vinden in de bibliotheek. Een plek waar ik mij altijd prettig heb gevoeld. Vanaf het begin dacht ik: daar wil ik later als ik groot ben werken. Dat heb ik ook gedaan. Inmiddels werk ik al zo'n veertig jaar in de bibliotheek. Eerst in de openbare bibliotheek, daarna in universiteits- en researchbibliotheken en tegenwoordig in een nationale bibliotheek, waar een van mijn taken is de geschiedenis van Queensland te documenteren voor huidige en toekomstige generaties.'

Wat is de grootste verandering die bibliotheken de afgelopen jaren hebben doorgemaakt?

'Dan denk ik aan de enorme verbreding van hun functie. Zij zijn een centrale speler in elke plaatselijke gemeenschap. Hun dienstverlening is veelzijdiger dan voorheen. De bibliotheek is als plek van ontplooiing en ontmoeting alsmaar belangrijker geworden, waarbij de rol van het boek nog steeds recht overeind staat. Ook het medewerkersbestand ziet er anders uit. Twintig jaar geleden bestond de staf nog grotendeels uit bibliothecarissen, nu zijn er allerlei professionals bij gekomen die ons helpen de dienstverlening die de samenleving van ons vraagt ook daadwerkelijk te leveren. Denk aan marketingexperts, IT-specialisten et cetera. Dankzij die input van kennis op verschillende terreinen wordt onze output steeds beter.'

Welke veranderingen voorziet u de komende jaren?

'Bibliotheken hebben technologische innovatie altijd snel omarmd. Als sector digitaliseren we al decennia. Dat openstaan voor nieuwe ontwikkelingen zal ons blijven kenmerken. Momenteel buigen we ons met z'n allen bijvoorbeeld over de vraag: hoe kunnen we met behulp van Artificial Intelligence onze collecties langs nieuwe wegen toegankelijk maken. Corona heeft een wijziging in onze manier van werken gebracht. De pandemie drukte ook een stempel op hoe we contact hebben met onze *communities*. Hoe zetten we dat soort processen het best voort? Idem dito wat betreft de nadruk die we leggen op duurzaamheid. Ik werk zelf in een grote regio, die vele vierkante kilometers be-

Said Kasmi (locoburgemeester Rotterdam), Gunay Uslu (staatssecretaris van Cultuur en Media) en Robbert Dijkgraaf (minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap).

Foto's: Matteo Cogliati/IFLA

Said Kasmi (locoburgemeester Rotterdam), Gunay Uslu (staatssecretaris van Cultuur en Media) en Barbara Lison (voorzitter van de IFLA).

slaat. Dat betekent dat ik voor mijn werk lange reizen maak, maar kan dat ook anders om mijn eco-*footprint* te verbeteren?'

U bent al jarenlang actief op bovenlokaal, nationaal en internationaal niveau. Zo was u voorzitter van de Australian Library and Information Association. U ziet dus het belang in van krachtenbundeling en belangenbehartiging. Worden die zaken nogal eens onderschat?
'Je krijgt altijd meer terug dan je erin stopt. De twee aspecten die u noemde dragen bij aan sterkere netwerken. Die zijn niet alleen van belang voor je eigen functioneren, maar ook voor de gemeenschap die je dient. Ik heb daar altijd baat bij gehad en ik moedig mijn collega's ook aan hun inspanningen en ervaringen te delen met mensen buiten de eigen organisatie.'

U heeft vaak te maken gehad met strategische planning. Ook heeft u dikwijls veranderingsprocessen aangestuurd. Wat zijn de do's and don'ts op dat gebied?
'Ik verdiep me graag in de vraag; welke kansen biedt de toekomst? Waar wacht ons de zwaarste beproeving en hoe kunnen we de bibliotheekservice in dat opzicht verder uitbouwen? Als ik iets heb geleerd van veranderingsprocessen, is het dat iedereen een andere snelheid heeft. Voor de een gaat het te hard, voor de ander te langzaam. Het is zaak dat je het team bij elkaar houdt, luistert naar wat iedereen te melden heeft, alles tegen elkaar afweegt, en dat je als aanvoerder niet te ver op de troepen vooruitloopt.'

In IFLA bent u sinds 2004 actief. Hoe heeft de organisatie zich sindsdien ontwikkeld?
'De manier van besturen is veranderd. Ik heb in die periode vooral zitting gehad in de *professional committees*, en die zijn sterker verbonden met de IFLA-strategie dan vroeger. Meer en meer professionals zien het voordeel van ons wereldwijde perspectief. Met name de laatste vier à vijf jaar heeft die mondiale optiek aan draagvlak gewonnen.'

Zegt u daarmee dat IFLA relevanter is geworden?
'Ja, al was het maar omdat IFLA een sterke relatie heeft opgebouwd met partners als de Verenigde Naties en UNESCO. We laten zien dat we een waardevolle bijdrage leveren aan de doelstellingen van deze organisaties én dus ook van de daarbij aangesloten landen.'

Voor welke uitdagingen staat IFLA?
'We staan voor stevige discussies over onze nieuwe strategie. Wat betekent het om een wereldwijde organisatie te zijn en hoe laten we de visies van zo veel partijen met al hun verschillende opvattingen het best tot hun recht komen? Hoe komen we tot een strategie die iedereen niet alleen onderschrijft maar ook zo goed mogelijk in praktijk brengt?'

Deze tijd wordt gekenschetst door polarisatie. De kloof tussen rijk en arm wordt breder. Religieuze spanningen lopen op. Migrantenstromen zwellen aan. De klimaatverandering pakt dramatisch uit. Om nog maar te zwijgen van de oorlog van Rusland tegen Oekraïne. Wat betekent dit alles voor IFLA? Hoe houd je in zo'n wereld alle neuzen in dezelfde richting?
'Dat is ook een loodzware opgave, waarbij we moeten beseffen dat er veel verschil van inzicht is als het gaat om zulke grote thema's. Toch moeten wij er alles aan doen om ervoor te zorgen dat we overeenstemming bereiken over die onderwerpen waar dat mogelijk is. Dan wijs ik weer op onze nieuwe strategie. Daarin moeten die doelstellingen helder verwoord staan waarover we het met elkaar eens zijn. Los daarvan: de wereld verandert doorlopend en als organisatie moeten we flexibel genoeg zijn om daarop in te spelen. Dat begint bij luisteren naar iedereen. Elkaars standpunt respecteren en kijken waar je elkaar kunt vinden.'

Een van de kernwaarden van IFLA is het bevorderen van inclusie. Iedereen is welkom in de organisatie, ongeacht iemands etnische identiteit, culturele achtergrond, politieke of religieuze opvattingen en seksuele voorkeur. Hoe kan een bestuur dan toch kiezen voor Dubai als eerstvolgende standplaats van een WLIC? Hoe ziet u dat persoonlijk?
'Mijn rol is de beslissingen van het bestuur implementeren. Ik respecteer dat niet iedereen blij is met deze keuze, maar teken ook aan dat het belangrijk is dat het WLIC een keer plaatsvindt in een regio die nog nooit zo'n congres heeft mogen organiseren. Als bestuur gaan we ons buigen over de vraag wat dit betekent voor het programma aldaar.'

Het vertrek van Gerald Leitner als secretaris-generaal was een dieptepunt in de recente geschiedenis van IFLA? Wat heeft u geleerd van die buitengewoon pijnlijke gebeurtenis?

Vicki McDonald, die de komende twee jaar de IFLA-voorzittershamer overneemt van Barbara Lison.

Foto's: Arie Kers/IFLA

Theo Kemperman, directeur Bibliotheek Rotterdam en tevens voorzitter van het Nationaal Comité.

'Het heeft ons geleerd dat we als bestuur het bureau nog adequater moeten aansturen en dat we faciliteren dat de nieuwe secretaris-generaal een goede en veilige werkplek voor de medewerkers in Den Haag garandeert. Sharon Memis is daar al volop mee bezig, want grensoverschrijdende gedragingen van een manager zijn nooit te tolereren. Ook dient er te allen tijde een luisterend oor te zijn voor medewerkers die iets aan de kaak willen stellen.'

***Over twee jaar zit uw taak erop en wordt de nieuwe president-elect Leslie Weir, voormalig voorzitter van de Canadian Association of Research Libraries, voorzitter van IFLA. Wat wilt u tegen die tijd absoluut met deze organisatie bereikt hebben?* Wat is uw stip aan de horizon?**
'Ik wil dat IFLA dan nóg krachtiger is dan nu, dat men in hoofdlijnen nóg positiever is over wat we doen dan op dit moment. Of mijn drukke werkzaamheden me nog tijd laten voor hobby's? Af en toe geef ik me over aan *binging* op Netflix. Ik ga graag met vrienden naar de bioscoop. Ik woon in Brisbane en in het weekend ga ik graag naar de *sunshine coast*.'

Zou u de lezers van dit vakblad nog een boodschap willen meegeven?
'Ik ben Rotterdam en Nederland dankbaar voor dit fantastische congres. Ik weet hoeveel voorbereidingstijd erin zit, en als zich dat dan uitbetaalt zoals hier, is dat een feest.'

Trends

Terug naar de congresvloer. Wat waren de opvallendste trends tijdens al die sessies in de grote en kleine zalen van het Ahoy-complex? Met stip op één: het thema duurzaamheid en het aansluiten op de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Dit onderwerp staat hoger op de bibliotheekagenda dan ooit tevoren. Goede tweede: hoe om te gaan met de razendsnelle ontwikkelingen op het gebied van Artificial Intelligence (AI)? Is AI een vriend of een vijand? Derde 'hype': hoe kunnen bibliotheken inspelen op de koloniale erfenis en wat hebben ze te bieden aan de nakomelingen van slachtoffers, waaronder de oorspronkelijke bevolking in landen als de Verenigde Staten, Australië en Nieuw-Zeeland? Ook nog steeds behorend tot de primaire aandachtsgebieden van de bibliotheek: hoe drukken we de impact van ons werk in tastbare cijfers uit? Hoe maken we meetbaar wat we bereiken? Namens de Koninklijke Bibliotheek (KB) liet Marjolein Oomes haar licht schijnen op deze materie. Dat deden ook de onderzoekers van het Deense bureau Seismonaut, die na hun succesvolle exercitie in het Deense Roskilde inmiddels ook aan de slag zijn gegaan in het Canadese Toronto. Over beide projecten meer in een volgend nummer van *Bibliotheekblad*.

Beste bibliotheek

Het thema duurzaamheid stond ook bovenaan de beoordelingscriteria van de jury die de IFLA/Systematic Public Library of the Year Award 2023 uitreikte. De prijs voor 's werelds beste bibliotheek ging niet naar de Janez Vajkard Valvasor-bibliotheek in Slovenië. Ook de vooraf getipte favorieten Parramatta at PHIVE (Australië) en Shanghai Library East (China) vielen buiten de boot. Verrassend aan de haal met de trofee ging de Gabriel García Márquez-bibliotheek uit Barcelona (Spanje). De Deense juryvoorzitter Jakob Guillois Lærkes: 'Bij het bouwproces stond het belang van duurzame keuzes vanaf het begin centraal. Dat resulteerde in gewaagde en ambitieuze oplossingen die goed uitpakten. In dat opzicht is zij een rolmodel voor nieuwe bibliotheken.' In een van de komende edities van *Bibliotheekblad* volgt een interview met Ferran Burguillos, manager van het bibliotheeknetwerk in Barcelona.

Groene bibliotheek

Gesponsord door IFLA's Environment, Sustainability & Libraries Section en De Gruyter Publishing ging de Best Green Library Award naar Biblioteca EPM in Colombia. Vooral het combineren van technologische en educatieve aspecten kon op applaus van de jury rekenen. De prijs voor Best Green Library Project werd toegekend aan West Vancouver Memorial Library's Climate Writer in Residence. Wat de jury met name aansprak in de Canadese aanpak, was de combinatie van literatuur en klimaatproblematiek, en in het verlengde hiervan het bereiken van verschillende culturele groeperingen. Beide bibliotheken bleven daarmee hun eveneens genomineerde collega's uit Zuid-Korea (Seoul Metropolitan Library), Vietnam/Duitsland (gezamenlijk universitair project) en Hongarije (Illyés Gyula Library) voor.

AI

En toen werd het woensdag en richtten Eppo van Nispen tot Sevenaer (directeur Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid in

Foto: Arie Kers/IFLA

Protest tegen de beslissing om het congres van 2024 in Dubai te houden vanwege de schendingen van de rechten van lgbtqia+ personen, de censuur, en de belabberde positie van vrouwen. Maar liefst 68% van de IFLA-leden was faliekant tegen deze beslissing.

Hilversum) en Erik Boekesteijn (senior beleidsmedewerker KB) de schijnwerper vol op het fenomeen AI. Beiden werden als *keynote*-sprekers met de nodige jubel aangekondigd door IFLA-voorzitter Barbara Lison, waarbij zij de zaal voorhield dat men de komende anderhalf uur op heel wat kwinkslagen mocht rekenen. Een verwachtingspatroon dat het humoristische duo Eppo & Erik moeiteloos waarmaakte. Enkele citaten uit hun met talloze foto's en illustraties doorspekte betoog. Eppo: 'Tv-zenders in India en andere landen maken al gebruik van AI-presentatrices. Die niet bestaande meiden spreken alle talen, verspreken zich niet en worden nooit ziek. Ook wijken ze geen moment af van het draaiboek, dus ideaal voor dictaturen. Bovendien zijn ze goedkoper dan presentatrices van vlees en bloed. Vandaar ook de grote staking door scriptschrijvers in Hollywood. Van Harrison Ford naar Harrison Afford. Nog een voorbeeld. ChatGPT schrijft scripties voor scholieren en studenten. Zelf gebruik ik ook ChatGPT. Ik ben namelijk niet lui, maar extreem lui. Elon Musk en Bill Gates waarschuwen voor computers die slimmer zijn dan wij, maar waarschuwen voor nieuwe ontwikkelingen is van alle tijden. De oude Grieken en Romeinen waarschuwden al voor AI. Denk aan de beeldhouwer Pygmalion die verliefd werd op zijn eigen creatie of Ovidius' boek *Metamorfosen*.' Erik: 'AI is *here to stay*. Als bibliotheek moeten we een antwoord vinden op deze uitdaging en het antwoord is dat we AI toegankelijk moeten maken voor iedereen. Net als we met vorige noviteiten hebben gedaan.' Eppo: 'Bibliotheken vormen een netwerk. Benut dat. In Nederland hebben we dat al een keer gedaan in de vorm van AI-parades en AI-cursussen. Dat werd een doorslaand succes. We bereikten 1,5 miljoen mensen. Door het omarmen van AI positioneer je de bibliotheek als *place to be*. De bibliotheek is dé aangewezen plek om technologische innovatie te democratiseren. Maak het leuk. *It's up to you. Change, change, change, and love it.*'

Commotie

Tijdens de afsluitende sessie op donderdag benadrukte aftredend IFLA-voorzitter Barbara Lison nog maar eens de verbindende functie van haar organisatie: 'IFLA is voor de een dit, voor de ander dat, maar wel onder dezelfde paraplu. Voor iedereen is IFLA weer iets anders. Toch zijn wij de Verenigde Naties van bibliotheken. Een kracht van vernieuwing, een vraagbaak voor bibliotheekmedewerkers en niet-bibliotheekmedewerkers. Als IFLA niet bestond, zou zij uitgevonden moeten worden. Het WLIC is daarbij elk jaar een sleutelmoment. Dit congres staat symbool voor wat wij zijn en doen. Rotterdam is hét voorbeeld van wat en hoe een WLIC moet zijn.' Refererend aan de commotie die is ontstaan over de keuze van Dubai als WLIC-*host* in 2024 zei Lison slechts dit: 'Die keuze was moeilijk, maar ik ben ervan overtuigd dat het de juiste is. Wij zijn immers een mondiale club die staat voor intellectuele vrijheid. Dat houdt in dat je ook van mening mag verschillen. Haar opvolger Vicki McDonald voegde daaraan toe: 'De laatste jaren waren niet gemakkelijk voor IFLA, maar we moeten vooruit. Als bestuur gaan we ons buigen over een nieuwe strategie en daarbij is cruciaal dat jullie ons voeden met ideeën. Een transparantere communicatie is een van mijn speerpunten. Elke voorzitter heeft een thema. Dat van mij is *stronger together*. Het is belangrijker dan ooit dat we de krachten bundelen. Met elkaar kunnen we onze aspiraties waarmaken. Samen kunnen we zorgen voor een sterke toekomstbestendige IFLA.'
Daarmee bleef die ene grote roze olifant in de kamer in zekere zin onbenoemd. Zeker, Issam Kazim mocht als CEO van de Dubai Corporation for Tourism and Commerce Marketing in een gelikt filmpje laten zien wat voor moois de congresgangers volgend jaar allemaal te wachten staat in de rijke Golfstaat, maar over de kritiek die daags ervoor was geuit in de algemene ledenvergadering (ALV) van IFLA geen woord. De gemoederen laaiden hoog op toen het bestuur in de ALV toegaf dat het onderwerp

Foto: IFLA

Het team met vrijwilligers.

Foto: IFLA

De flashmob op station Rotterdam Centraal werd georganiseerd door de young professionals van de IFLA. Deelnemers lazen in hun eigen taal een verhaal voor uit een kinderboek.

Foto: Theo van Ballegooijen

Erik Boekesteijn (senior beleidsmedewerker KB) en Eppo van Nispen tot Sevenaer (directeur Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid in Hilversum).

LHBTQIA+ in 2024 niet op het programma mag staan en dat het LHBTQIA+-comité van IFLA evenmin welkom is. Garrelt Verhoeven van de UB Leiden: 'Onze kernwaarden worden aangevallen: vrijheid van meningsuiting en inclusiviteit.'
De keuze voor Dubai kan niet op onze steun rekenen, lieten VOB, SPN en UKB eerder al in een persbericht weten. De KB sloot zich daarbij aan: 'Doorslaggevende reden hiervoor is dat IFLA er mee instemt dat de LGBTQIA+-werkgroep zich op dit congres niet mag presenteren. Ook gaat IFLA ermee akkoord dat het thema van de werkgroep – de rol van bibliotheken in de acceptatie en emancipatie van de LGBTQIA+-gemeenschap – niet zal worden behandeld. Daarmee beperkt IFLA de vrijheid van meningsuiting tijdens dit congres en belemmert zij de universele en billijke toegang tot en uitwisseling van informatie, kennis en ideeën – een van de kernwaarden van bibliotheekwerk in het algemeen en van IFLA in het bijzonder. Bovendien worden zo niet alleen de LGBTQIA+-deelnemers buitengesloten van actieve deelname op voor hen relevante thema's, maar wordt ook een precedent geschapen voor toekomstige conferenties. In een tijd waarin de rol van de bibliotheek in het beschikbaar stellen van pluriforme en inclusieve informatie wereldwijd steeds vaker onder druk komt te staan, is het van belang dat bibliotheekorganisaties zich niet laten censureren en hun waarden actief uitdragen.' Mooier en beter had schrijver dezes het niet kunnen verwoorden.

Vergiftigd arbeidsklimaat

Opvallend programmaonderdeel op maandag 21 augustus was de sessie '*Toxic Librarianship and Leadership. Strategies and Methods in Addressing Difficult Workplace Environments*', met als subthema: '*Resilience in Library Management: Turning Toxicity into Empowerment*'. Wellicht ingegeven door de wrange gebeurtenissen in de eigen IFLA-gelederen die leidden tot het vertrek van secretaris-generaal Gerald Leitner (zie Bibliotheekblad 3-2023, red.) vanwege diens vermeende grensoverschrijdende gedragingen op de werkvloer, bogen enkele sprekers zich over de vraag: hoe ziet een vergiftigd arbeidsklimaat eruit en komt die misstand ook in de bibliotheekwereld voor? Carmen Ka Man Lei (bibliothecaris in Macau, China): 'Ook bibliotheken hebben te maken met *bullying* en ander ongewenst gedrag. Vernederen, roddelen, plagen, discrimineren, het gebeurt allemaal. Zulk ongewenst gedrag leidt tot een lagere motivatie, minder inzet, burn-out en fysieke klachten. Als manager moet je deze zaken herkennen en aanpakken.' Moon Kim (bibliothecaris in British Columbia, Canada): 'Ik heb zelf meegemaakt dat men mijn naam verkeerd bleef uitspreken, ook nadat ik had verteld hoe ik echt heet. Misschien een klein voorbeeld, maar ook micro-agressie veroorzaakt pijn. Zo kreeg ik dingen te horen als: "Waar kom jij eigenlijk echt vandaan?" En: "Wat spreek jij goed Engels?" Je moet weten: mijn ouders komen uit Zuid-Korea, maar ik ben geboren en getogen in Canada. Waarom ik dit soort zaken vertel? Een inclusieve werkomgeving verhoogt het werkplezier en daarmee de productiviteit en prestaties. Ook Catharina Isberg (bibliothecaris in Lund, Zweden) behoorde tot degenen die zich uitspraken over dit thema, maar over haar ervaringen en aanbevelingen meer in een latere editie van *Bibliotheekblad*.

Illustratie: Shutterstock

Dolly Parton

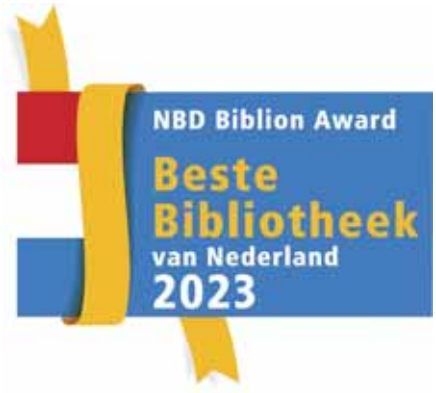
In de Expo-hal, waar onder meer NBD Biblion, OCLC en GO Opleidingen prominent met een stand aanwezig waren, liet ook de American Library Association zien wat ze in huis heeft. Sinds een paar jaar is de Amerikaanse tegenhanger van de Nederlandse VOB actief met de leesbevorderingscampagne READ. Beroemdheden uit de wereld van sport, film, televisie, wetenschap en literatuur staan afgebeeld op posters en brengen zo de bibliotheek onder de aandacht van het grote publiek. Woordvoerder Michael Dowling: 'Op deze manier laten we zien dat ook *celebrities* als Stephen Hawking, Lily Collins, Channing Tatum en Kelly Ripa lezen en lazen. Of we aldus bereiken dat meer mensen een boek gaan lezen, laat zich moeilijk meten. Wat we wel weten, is dat al die beroemde mensen graag en gratis meewerk(t)en. De bibliotheek heeft ieders sympathie. Gek genoeg is het de laatste tijd een paar keer gebeurd dat een beroemdheid meteen in een schandaal belandde nadat hij of zij op de poster stond. Recentelijk gebeurde dat bijvoorbeeld met Britney Spears. Met onze laatste aanwinst, Dolly Parton, zal dat niet zo snel gebeuren. Elke Amerikaan houdt van deze countryzangeres. Wel is het de vraag hoeveel van deze posters we zullen afzetten in bibliotheekland, want de ervaring leert dat die exemplaren het meest besteld worden waarop knappe mannen staan.' (Lachend:) 'Zou dat komen omdat er in de bibliotheeksector meer vrouwen dan mannen werken?'

Illustratie: Dolly Parton's Imagination Library

Beste Bibliotheek: vijf nominaties / NBD Biblion Jeugdspecialist: drie nominaties

Tijdens de juryvergadering over de Beste Bibliotheek op 14 juni is een shortlist gemaakt van vijf bibliotheken. Er waren dit jaar zeven inzendingen, waarvan één inzending door een bibliotheeklid werd gedaan die zijn bewondering voor deze bibliotheek kenbaar wilde maken. Twee bibliotheken vielen af omdat ze door de jury 'potentieel' goede bibliotheken werden genoemd, maar nog te kort open waren om een goed oordeel te kunnen vellen. De jury heeft deze bibliotheken aangeraden om zich opnieuw aan te melden voor de editie van 2024. De jury zal tijdens de editie van 2023 extra aandacht besteden aan de programmering.

TEKST: MENNO GOOSEN

De genomineerden

- Barendrecht Carnisselande (de Bibliotheek AanZet)
- Huiskamer van Heteren (de Bibliotheek Gelderland Zuid)
- Katwijk Schelpendam (Bibliotheek Katwijk)
- Purmerend (de Bibliotheek Waterland)
- Son en Breugel (Bibliotheek Dommeldal)

Vakjury Beste Bibliotheek

De vakjury voor de Beste Bibliotheek bestaat dit jaar uit:

- Chris Wiersma (voorzitter), voormalig directeur-bestuurder van de Bibliotheek Groningen, BiSC Utrecht en De Nieuwe Bibliotheek in Almere.
- Erna Staal, directeur-bestuurder Bibliotheek Gouda.
- Gerard Meijer, programmamanager SPN: Stichting Samenwerkende POI's Nederland.
- Jeanine Deckers, directeur-bestuurder Bibliotheek Bibliorura, bestuurslid Vereniging van Openbare Bibliotheken, architectuurhistoricus en maker van de blog Ten Aanval.
- Ilona Ebels, manager bibliotheken Biblionet Groningen en vertegenwoordiger van Hoogezand, de winnaar van de vorige editie.

Voor ondersteuning en advies zorgen Menno Goosen (hoofdredacteur Bibliotheekblad) en Anne van den Dool (jurycoördinator).

NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar

Elk jaar benoemen we samen met een vakjury ook de NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar. De beste jeugdspecialist weet alles over kinderboeken, houdt de collectie op peil, zorgt voor een uitdagende en veilige leesomgeving voor kinderen van 6 tot 18 jaar, én weet ook buiten de bibliotheek kinderen te enthousiasmeren met innovatieve initiatieven. Deze bevlogen jeugdspecialist verdient een prijs: de prijs voor NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar 2023. Deze verkiezing is een samenwerking tussen NBD Biblion, Bibliotheekblad en CPNB. Er zijn dit jaar drie genomineerden. Deze worden bekendgemaakt tijdens de Kinderboekenweek, die plaatsvindt van 4 t/m 15 oktober.

Vakjury NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar

De vakjury voor NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar bestaat dit jaar uit:

- Toos van den Beuken, leesmediacoach bij Bibliotheek Helmond-Peel en de winnaar van editie 2022.
- Marloes Manshanden, adviseur digitale geletterdheid bij Probiblio.
- Esther Laan, product owner leesbevordering en databanken bij NBD Biblion

Uitreiking

De uitreiking van Beste Bibliotheek & NBD Biblion Jeugdspecialist van het Jaar vindt plaats als feestelijk slotstuk van Bibliotheekplaza 2023 op donderdag 9 november in het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam.

Bibliotheekplaza

Bibliotheekplaza is sinds 2003 hét jaarlijkse event voor bibliotheekprofessionals georganiseerd door Probiblio. Dit jaar is het thema de Kracht van verhalen. Een bibliotheek is een schatkamer van verhalen. Verhalen die inspireren, motiveren, vermaken, informeren, onderwijzen en emotioneren. Tijdens Bibliotheekplaza 2023 ontdekken bibliotheken hoe zij hiermee sterk(er) voor de dag kunnen komen. Andere organisaties vertellen hoe zij verhalen voor zich laten werken en bezoekers ervaren zelf wat een verhaal een goed verhaal maakt. Het programma is een afwisseling van plenaire sprekers, workshops en verrassende elementen. Je kunt de website bibliotheekplaza.nl raadplegen voor het volledige programma.
Inschrijven is mogelijk tot 30 oktober 2023.

HR-adviseurs Marjan Eimers en Desiree van Ham

Meer oog voor de mens

In de bibliotheeksector is de afgelopen jaren veel veranderd. Die transitie heeft ook zijn weerslag op wat van het personeel wordt verlangd. Welke ontwikkelingen heeft de HR-afdeling van onze branche doorgemaakt en wat staat ons voor de nabije toekomst te wachten? In gesprek met Marjan Eimers, sinds 2001 werkzaam in inhoudelijke HR-functies bij Biblionet Groningen en op dit moment teammanager HR en Media, en Desiree van Ham, sinds ruim twee jaar werkzaam als HR-adviseur bij KopGroep Bibliotheken.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Tussen Desiree van Ham en Marjan Eimers bestaan meer overeenkomsten dan ze op het eerste gezicht dachten. Beiden werken bij een relatief grote bibliotheekorganisatie: KopGroep Bibliotheken, te vinden in de bovenste punt van Noord-Holland, telt 19 vestigingen, Biblionet Groningen heeft er 34. Ook kwamen ze op soortgelijke manieren in hun rol als HR-adviseur terecht: allebei begonnen ze bij de bibliotheek te werken in een functie als secretaresse en stroomden ze door naar een functie op personeelsgebied.
Eimers startte in haar functie als HR-adviseur in 2001 – dat heette toen nog PZ-functionaris. Sindsdien zag ze een hoop veranderen. 'Bij personeelszaken handelden we eerst vooral vanuit onze eigen kennis en expertise. Nu bevragen we collega's actiever: wat heeft een medewerker nodig om zo goed mogelijk te kunnen functioneren én met een goed gevoel naar het werk te gaan?'
Dat beeld herkent Van Ham. Zij werkt al langere tijd bij de bibliotheek, maar pas sinds een aantal jaar op de HR-afdeling. 'Toen ik met deze functie startte, heb ik direct nieuw HR-beleid opgesteld. Daarin heb ik opgenomen dat we niet langer functione-

Foto: Biblionet Groningen

Marjan Eimers, teammanager HR en Media bij Biblionet Groningen.

Foto: KopGroep Bibliotheken

Desiree van Ham, HR-adviseur bij KopGroep Bibliotheken.

ringsgesprekken voeren maar ontwikkelgesprekken. We toetsen niet of je je werk wel goed doet, maar wat we van elkaar nodig hebben om het beste in de medewerkers en de organisatie naar boven te halen.'

Open cultuur

Meer oog voor de mens dus. Dat is in deze tijd, met een krappe arbeidsmarkt, des te harder nodig. 'Boeien en binden is steeds belangrijker geworden', ziet ook Van Ham. 'Medewerkers hebben behoefte aan een open cultuur, waarin je ook gewoon even een baaldag kunt hebben. Voor de werkgever is dat alleen maar goed: die kan op zo'n moment makkelijker kijken wat die voor de werknemer kan betekenen.'
Eimers ziet ook dat in het verleden meer ad hoc werd gehandeld, terwijl nu in veel organisaties een volwaardige HR-strategie ligt die aansluit bij de doelen van de organisatie als geheel. 'Hierin is bijvoorbeeld een duidelijke taakverdeling opgenomen, waarin is vastgelegd wat de rol is van de medewerker, de HR-afdeling en de leidinggevende. Verder heeft HR een prominentere plek aan de overlegtafel gekregen: ik fungeer nu als volwaardige sparringpartner van de directeur. Bij haar kan ik al mijn ideeën over ons personeelsbeleid en de ontwikkeling van de organisatie kwijt.'
Dat personeelsbeleid stond zeker in de bibliotheeksector de afgelopen jaren niet stil. Bibliotheekorganisaties maakten grote ontwikkelingen door, soms met drastische veranderingen van functies of zelfs grootschalige herstructureringen tot gevolg. Eimers: 'Wij hebben ook zulke transities meegemaakt, bijvoorbeeld bij de overgang naar domeinen. Daar hebben we steeds de goede gesprekken over gevoerd: welke functie kun en wil je vervullen? Je hoeft er niet altijd in één keer uit te komen: als je niet direct hetzelfde idee hebt als je leidinggevende, ga je nogmaals in gesprek. Het is sowieso heel belangrijk om zulke gesprekken tussen leidinggevende en werknemer minstens één keer in de zes weken in te plannen. In onze organisatie hebben we dat de afgelopen jaren ook ingevoerd.'

Honderddagengesprek

Verder vindt bij Biblionet Groningen drie maanden nadat iemand in een nieuwe functie is gestart een gesprek met een HR-collega plaats. 'Voorheen gebeurde dat ter afsluiting van de maand proeftijd, maar op zo'n moment weet je als nieuwe werknemer vaak nog niet goed hoe je erbij zit', aldus Eimers. 'Dit gesprek verloopt veel inhoudelijker: komt de baan overeen met het beeld zoals dat was geschetst tijdens de sollicitatiegesprekken, hoe ben je ingewerkt door je buddy, verloopt het contact met je leidinggevende soepel? Mochten er onverhoopt problemen ontstaan, dan hopen we vooral dat iemand dat niet te lang voor zich houdt, maar ons weet te vinden voor ondersteuning.'
Ook bij KopGroep Bibliotheken stelden ze onlangs het honderddagengesprek in. 'We willen dat iedereen zich gezien en gehoord voelt. Dat werkt: medewerkers gaan duidelijk eerder het gesprek aan. Autonomie en eigenaarschap zijn steeds belangrijker geworden, maar collega's moeten wel weten waar ze terechtkunnen als ze niet weten hoe ze iets moeten aanpakken.'
Bij Biblionet Groningen tilden ze die autonomie de afgelopen tijd naar een hoger niveau. 'We zijn nu anderhalf jaar onderweg in een traject naar zelforganisatie dat in totaal vier jaar duurt. We zetten in op wendbaarheid en weerbaarheid. Er verandert veel in de samenleving én binnen de bibliotheeksector. Door de gelaagdheid van de organisatie te beperken, kunnen we sneller op die veranderingen inspelen. Daarbij is het wel belangrijk om kaders te blijven schetsen: je weet wat je moet doen, maar hoe je het doet, bepaal je zelf.'

Aantrekkelijke werkgever

De bibliotheek werd dankzij de verbreding van haar functies de afgelopen jaren een steeds aantrekkelijkere werkgever. Van Ham: 'We treden steeds meer naar buiten om te vertellen wat we doen en waarvoor we staan. Enthousiaste collega's zijn je beste reclamemiddel. Toch merken we nog steeds dat veel mensen een beperkt beeld hebben van wat de bibliotheek allemaal voor banen te bieden heeft. Wanneer dat beeld verandert, krijgen we ook passender personeel.'
Om dat nu alvast voor elkaar te krijgen, zijn bij Biblionet Groningen de vacatureteksten aangepast. 'We vertellen hoe de dag van een medewerker eruitziet en voegen citaten toe van mensen die al bij ons in dienst zijn. Daar krijgen we veel positieve reacties op. In de toekomst willen we ook graag filmpjes toevoegen waarin iemand laat zien wat het betekent om deze functie te vervullen.'
Eimers ziet de samenstelling van het personeelsbestand langzaam maar zeker al veranderen. 'Voorheen bevatte ons personeelsbestand vooral oudere witte vrouwen, nu krijgen we ook veel sollicitaties van jonge mensen binnen. We zijn ook bezig met diversiteit en inclusie: we willen graag een afspiegeling zijn van de hele provincie Groningen. Dat vraagt om meer mannen, verschillende leeftijden en achtergronden. Ook mensen met autisme of een visuele of auditieve handicap zijn welkom. Die mensen bereiken we nu nog onvoldoende.'

Yes-gevoel

In beide bibliotheken is het soms een uitdaging om een vacature vervuld te krijgen. Van Ham: 'We passen daarom nu een andere vorm van werving en selectie toe: we zoeken niet naar "het schaap met de vijf poten", maar naar degene die het meeste potentieel heeft om zichzelf te ontwikkelen tot de persoon die wij voor ons zien. Maar we blijven natuurlijk nog steeds kritisch: pas als we het yes-gevoel hebben, nemen we iemand aan.'
Eimers ziet dat werknemers steeds meer ballen in de lucht te houden hebben. 'Ze moeten hard werken, privé goed in hun vel zitten, zorgen voor hun gezin en mantelzorgtaken op zich nemen. Bij langdurige ziekte lijkt er steeds vaker sprake van een psychische component, zeker sinds de coronacrisis. Daarom zijn we in samenwerking met Probiblio een vitaliteitsbeleid aan het ontwikkelen.'
Ook voorziet Eimers dat in de toekomst data een grotere rol kunnen gaan spelen in HR-processen: werken de methodes die worden gehanteerd wel goed? 'En ik denk dat medewerkers nog zelfstandiger gaan worden in het kiezen van hun eigen bijscholing. Nu al zie je hoe actief ze zelf nadenken over wat ze nodig hebben om zich te blijven ontwikkelen. De snel veranderende maatschappij en onze branche vragen om die wendbaarheid.'

De gezinsaanpak: bewustwording, bereidheid en betrokkenheid

In de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG) wordt een samenhangende lokale aanpak ontwikkeld met als doel meer taalarme gezinnen effectief te ondersteunen. Binnen deze aanpak ligt de regierol bij gemeenten en is een belangrijke verbindende rol weggelegd voor bibliotheken. Hoe kun je als bibliotheek gebruikmaken van inzichten uit landelijk onderzoek om de lokale dienstverlening en samenwerking af te stemmen op de doelgroep? In deze Onderzoeksrubriek neemt de KB je mee in een aantal recente onderzoeken die je hierbij kunnen helpen.

TEKST: ANNEMIEK VAN DE BURGT (ONDERZOEKSADVISEUR) EN TIRZA DE FOCKERT (BELEIDSADVISEUR BASISVAARDIGHEDEN), KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK (KB).
FOTO: SHUTTERSTOCK

De cyclus doorbreken

Ouders spelen een cruciale rol bij de taal- en geletterdheidontwikkeling van hun kinderen. Kinderen van ouders die moeite hebben met taal, hebben zelf ook een grotere kans taalproblemen te krijgen. Zo kan een cyclus van laaggeletterdheid ontstaan waarbij taalproblemen van generatie op generatie worden doorgegeven. De gezinsaanpak richt zich daarom op het ondersteunen van gezinnen wanneer ouders moeite hebben een taalrijke thuisomgeving te bieden. Bibliotheken zetten zich in om kinderen te ondersteunen bij de taalontwikkeling, om laagtaalvaardige ouders te ondersteunen bij de taalontwikkeling van hun kinderen én om deze ouders hun eigen basisvaardigheden te laten ontwikkelen. Hiervoor maken zij gebruik van de expertise en het aanbod op het gebied van leesbevordering en laaggeletterdheid, de collectie met materialen voor alle leeftijden en alle niveaus, en samenwerkingen met lokale partners. Inzichten uit onderzoek helpen om de aanpak te evalueren en optimaliseren. Zo neemt de meertalige collectie een prominentere rol in sinds onderzoek uitwijst dat de positieve effecten van voorlezen ook optreden als wordt voorgelezen in de thuistaal.

Lokale samenwerking

De samenwerking tussen lokale partners, zoals de bibliotheek, consultatiebureaus, onderwijsinstellingen en welzijnsorganisaties, is kenmerkend voor de gezinsaanpak. Voor een goede samenwerking en effectief bereik van taalarme gezinnen is het van groot belang dat de relevante expertise, materialen en activiteiten binnen de gemeente met elkaar worden verbonden. Als onderdeel van de algemene aanpak van laaggeletterdheid, zal de gezinsaanpak vanaf 2025 ook onder de regierol van de gemeente gaan vallen. Dit vraagt om een goed aangestuurde netwerksamenwerking van partners uit verschillende domeinen.

Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid

Om gemeenten voor te bereiden op de regierol van de gezinsaanpak, wordt in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gewerkt aan de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG). Stichting Lezen, de KB en Stichting Lezen en Schrijven ontwikkelen voor de GGG een stappenplan in samenwerking met individuele gemeenten en de VNG. Het stappenplan geeft gemeenten concrete handvatten om de gezinsaanpak vorm te geven en hierop regie te voeren. (Zie ook gezinsaanpak.nl).

De bibliotheek voor taalarme gezinnen

Binnen de GGG is een belangrijke rol weggelegd voor bibliotheken. De bibliotheek heeft veel relevante kennis, expertise en activiteiten in huis voor taalarme gezinnen. De samenwerking met lokale partners, zoals consultatiebureaus, (Digi)Taalhuizen en maatschappelijk dienstverleners is ook volgens bibliotheken cruciaal om taalarme gezinnen te bereiken. Daarnaast verzorgt 63% van de bibliotheekorganisaties de coördinatie van de VoorleesExpress om deze doelgroep te bereiken, werkt 55% van de bibliotheken met een BoekStart-coach en organiseert 47% andere activiteiten die aansluiten bij de gezinsaanpak. Veel bibliotheken worstelen nog wel met het vinden en bereiken van de doelgroep, met name gezinnen met Nederlands als eerste taal (Klaren & Van de Burgt, 2023).

Bronnen en literatuurlijst

De literatuurlijst bij dit artikel en enkele downloads, kunt u vinden op: bibliotheekblad.nl/bronnen

Behoefte gericht werken in de praktijk

In Heerlen ontwikkelde bibliotheek SCHUNCK mede met behulp van de Kwaliteitsimpuls Laagtaalvaardige Ouders een gezinsgerichte aanpak waarbij de leerbehoefte van het gezin (opvoeder én kind) centraal staat. Startpunt van deze aanpak waren de gezinnen die eerder meededen aan de VoorleesExpress. Bibliotheekmedewerkers gingen bij de gezinnen thuis in gesprek met opvoeders over hun leven, financiën en land van herkomst, en ook over hun leerbehoefte. Van daaruit ontwikkelden ze nieuw aanbod om deze gezinnen te ondersteunen. Meer informatie over de werkwijze van SCHUNCK is te vinden in het handboek *Het gezin als sleutel voor de ontwikkeling van taal.*
Te downloaden via bibliotheekblad.nl/bronnen

Nieuwe inzichten uit onderzoek

De afgelopen twee jaar zijn meerdere landelijke onderzoeken uitgevoerd waarin het bereik van taalarme gezinnen centraal staat. Wat kun we daar als bibliotheeknetwerk van leren om het bereik van de gezinsaanpak te vergroten? We zetten de belangrijkste resultaten voor je op een rij!

Persoonlijke benadering en behoeftegericht werken

De Kwaliteitsimpuls Laagtaalvaardige Ouders (2021-2022) heeft ertoe geleid dat de gezinsaanpak in bibliotheken in een stroomversnelling is geraakt. Met de subsidie en inhoudelijke ondersteuning vanuit dit project heeft 83% van de deelnemende bibliotheken de kwaliteit van hun gezinsaanpak naar een hoger plan kunnen tillen. Uit het evaluatieonderzoek dat is uitgevoerd door het ITTA blijkt dat de meeste van deze bibliotheken meer ouders bereikten of het inhoudelijke aanbod hebben versterkt. Om meer ouders te bereiken, maakten de bibliotheken veelal gebruik van een persoonlijke benadering, al dan niet met de hulp van sleutelpersonen. Daarnaast worden de behoeften van ouders in kaart gebracht, bijvoorbeeld door op school of bij de kinderopgang met hen in gesprek te gaan. Hoe beter de activiteiten in de bibliotheek aansluiten op de leerwensen van de ouders, hoe groter de kans dat de ouders daaraan deel nemen. Uit het evaluatieonderzoek blijkt ook dat bibliotheken hun impact kunnen vergroten door te investeren in samenwerking – zowel binnen de bibliotheek als met externe kernpartners in het sociaal domein (Van den Aker et al., 2022).

Vertrouwen en bereidheid van de ouders

Ook het Kohnstamm Instituut pleit voor een betere afstemming op de wensen en behoeften van de doelgroep. Uit literatuuronderzoek naar gezinsgerichte programma's die de taalontwikkeling van jonge kinderen bevorderen, blijkt het belang van flexibele programma's die aangepast kunnen worden aan de individuele behoeften en de gebruiken binnen een gezin. Dit vergroot de self-efficacy van ouders: het vertrouwen in het eigen kunnen. Zij voelen zich beter in staat om een bijdrage te leveren aan de taalontwikkeling van hun kinderen, en dat zorgt ervoor dat ze meer geneigd zijn om deel te nemen aan de activiteiten vanuit een taalontwikkelingsprogramma (Groff et al., 2022)

Bewustwording en mogelijkheden

Op basis van onderzoek naar het stimuleren van laagtaalvaardige ouders om hun kinderen (blijvend) te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten, voegt het ITTA daar nog een aantal essentiële factoren aan toe. De taalontwikkeling van het kind is de belangrijkste reden voor de ouders om deel te nemen aan activiteiten met een taalrijke leeromgeving. Informatie in meerdere talen, randvoorwaarden zoals locatie en groepsgrootte, vertrouwenspersonen en persoonlijke klik zijn belangrijk om ouders bewust te maken van het aanbod en ervoor te zorgen dat het aanbod aansluit bij hun wensen en mogelijkheden. Voor ouders met Nederlands als tweede taal is er tevens behoefte aan positieve aandacht voor meertaligheid. Deze ouders voelen zich onzekerder over hun taalvaardigheid dan ouders met Nederlands als moedertaal en zij gaan daardoor niet vaak met hun kinderen naar taalstimulerende activiteiten. Voor ouders met Nederlands als eerste taal wordt aangeraden te investeren in beeldvorming: zij voelen zich niet de doelgroep van activiteiten rondom voorschoolse educatie, maar denken dat deze meer gericht zijn op ouders met een migratieachtergrond (Halewijn et al., 2023).

Nell Schuijff, directeur-bestuurder Bibliotheek Hoeksche Waard

‘Problemen zijn er om op te lossen’

Na een gevarieerde carrière rolde Nell Schuijff via de Bibliotheek Hoeksche Waard de bibliotheekwereld in. Een duidelijke match: hier kan ze haar liefde voor lezen combineren met haar behoefte aan maatschappelijke relevantie. En er zijn genoeg uitdagingen waar ze samen met collega’s haar schouders onder kan zetten.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Was je altijd al een lezer?
Ik had als kind altijd een boek in mijn handen. Bij mijn oma stonden veel boeken in de kast, maar ik ging ook graag naar de bibliotheek, tien minuten lopen bij mijn huis vandaan. Ik herinner me de stempels nog heel goed, evenals de paar centen die je moest betalen om een boek te kunnen meenemen en het glanzende hoesje waar de boeken in gingen.
Als ik aan het lezen was, was ik niet meer op deze wereld. Dat is wat lezen kan doen: je kunt je verplaatsen in het leven van een ander. Dat gun ik ieder kind.
Die liefde voor lezen is mijn hele leven zo gebleven. Als het even kan, lees ik van papier. Als ik op vakantie ga, neem ik mijn iPad mee, maar er gaan ook altijd minimaal twee papieren boeken in de tas.

Hoe is je loopbaan verlopen?
Ik wilde graag in een bibliotheek of boekenwinkel werken, maar ook het beroep van schooljuffrouw trok me. Na mijn middelbareschooltijd ging ik via een uitzendbureau aan de slag om te proeven van verschillende branches. Een van mijn eerste werkgevers was een architectenbureau. Al vrij snel kreeg ik de vraag of ik in vaste dienst wilde. Het technische gebeuren sprak me niet zo aan, maar de zelfstandigheid en het werken met mensen des te meer. Ik kreeg een functie binnen HRM. Om dat werk nog beter te kunnen doen, ging ik in de avonduren Management, Economie en Recht studeren: een brede studie, waarmee je alle kanten op kon. Ik ben een echte generalist, merkte ik: ik kan veel verschillende dingen en ik vind die variatie ook leuk.
Uiteindelijk heb ik een jaar of veertien bij dat architectenbureau gewerkt. Toen merkte ik: het wordt tijd voor iets anders. Ik maakte de overstap naar de gemeente Rotterdam, waar ik een nieuwe HRM-afdeling opzette. Dat was een leuke tijd: ik zat steeds op verschillende locaties in de stad waar ik met mijn fiets tussen pendelde.
Vervolgens ben ik als manager bedrijfsvoering bij het Wereldmuseum aan de slag gegaan, waar ik ook plaatsvervangend directeur was. Ik heb daar een grote verbouwing begeleid, maar ook het ondernemingsplan voor de horeca en de museumwinkel gerealiseerd. Daarvoor heb ik gesprekken gevoerd met collega’s uit binnen- en buitenland. Die ervaring zou me later nog goed van pas komen in mijn rol als bibliotheekdirecteur.

Hoe kwam je vervolgens bij de bibliotheek terecht?
Ik voelde al een paar jaar de behoefte om mijn eigen bedrijf op te richten. Uiteindelijk heb ik in 2009 mijn baan opgezegd en een eigen adviesbureau opgericht, met als focuspunten kwaliteitszorg, strategisch advies en HRM. Al snel mocht ik bij de Bibliotheek Hoeksche Waard op gesprek komen: of ik twee uur per week bij hen wilde rondlopen om een aantal HRM-zaken op te pakken. Er kwamen steeds meer werkzaamheden bij: aanvankelijk ging het alleen om werving en selectie en het opstellen van vrijwilligers- en ziekteverzuimbeleid, maar al snel ging ik met het gehele HRM-pakket aan de slag.
Een paar jaar daarvoor had een fusie plaatsgevonden tussen kleinere bibliotheken, waarbij de neuzen dezelfde kant op moesten komen te staan. Dat vond ik een ontzettend leuke uitdaging: ik vind het fijn om met mensen te werken, als ze maar betrokken zijn. Dat zag ik hier ook – juist ook in de vorm van mensen die zich in eerste instantie afzetten tegen het beleid.

Hoe groeide je richting de rol van directeur?
Na een aantal jaar kreeg ik de vraag of ik in vaste dienst wilde komen: ik deed steeds meer kwaliteitswerkzaamheden en ik bekeek juridische stukken en contracten. Toen kwam een plek vrij in het managementteam. Toen ik die functie kreeg aangeboden, moest ik daar best even over nadenken, maar mijn band met de Bibliotheek Hoeksche Waard was inmiddels zo sterk geworden dat ik bijna niet kon weigeren. De organisatie was echt in mijn hart gaan zitten: als

Foto: Arno Hoogwerf

Nel Schuijff: 'Zes jaar geleden gaf directeur Marieke Montenarie aan dat ze graag een tweede directeur naast zich wilde. Daar kon de RvT zich goed in vinden. Inmiddels ben ik dus alweer een jaar of zes directeur, samen met Marieke.'

ik ergens uitdagingen zie, wil ik die ook graag oplossen.
Zes jaar geleden gaf directeur Marieke Montenarie aan dat ze graag een tweede directeur naast zich wilde. Daar kon de Raad van Toezicht zich goed in vinden. Inmiddels ben ik dus alweer een jaar of zes directeur, samen met Marieke. Dat heeft veel voordelen: je kunt kwaliteiten over twee personen spreiden. We kunnen ontzettend goed met elkaar opschieten en we hebben samen veel plezier in ons werk. We hebben beiden ons eigen pakket, maar over sommige gebieden, zoals de financiën en gesprekken met ambtenaren en wethouders, ontfermen we ons samen. Belangrijke beslissingen nemen we altijd samen, daardoor worden meerdere standpunten belicht. Zo houden we elkaar scherp en krijgen we veel voor elkaar. Ook kunnen we bij ziekte of verlof de continuïteit goed waarborgen én kunnen we met een kleiner MT volstaan.
De bibliotheek ontwikkelt zich tot zo'n brede organisatie dat het in huis hebben van meerdere expertises alleen maar goed is. Ik zou deze constructie aan elke bibliotheek aanbevelen. Natuurlijk is het wel van belang dat je het goed met elkaar kunt vinden.

Is werken bij de bibliotheek anders dan in andere sectoren? Wat is het verschil?
Commerciële bedrijven zijn natuurlijk meer gericht op het behalen van winst. Bij gemeenten heb je nog meer te maken met regelgeving en procedures dan in de dagelijkse praktijk van de bibliotheek. Wij voelen altijd weer de uitdaging om subsidies binnen te halen. We proberen zo veel mogelijk voor elkaar te krijgen tegen zo laag mogelijke kosten – het is tenslotte gemeenschapsgeld dat we uitgeven. We zijn sterk afhankelijk van de politiek, en in het bedrijfsleven is dat minder. Gelukkig hebben we een heel betrokken wethouder: hij is een fantastische ambassadeur voor ons, met wie we alles kunnen bespreken.
Mijn passie is zo veel mogelijk drempels weg te nemen. Bij ons geldt: iedereen telt. Iedereen is welkom: of je nu hoog- of laagopgeleid bent en een grote of een kleine beurs hebt. Die maatschappelijke betrokkenheid van de bibliotheek spreekt mij enorm aan. Vooral kinderen gun ik het enorm om te ervaren wat ik zelf in mijn jeugd heb mogen voelen: hoe je compleet kunt verdwijnen in een andere wereld. Ik weet ook nog hoe lastig ik het vond als bij ons thuis geen geld was om boeken te lenen. Dat mag geen enkel kind meer meemaken. Gelukkig is er inmiddels landelijk overeengekomen dat jeugdabonnementen gratis zijn, bij ons is dat al een jaar of tien het geval. Sinds kort hebben we voor de jeugd ook geen boetes meer – ook dat neemt weer drempels weg. Inschrijfgeld voor kinderen hadden we al eerder geschrapt. Mijn ultieme droom: gratis lidmaatschappen voor iedereen, zodat niemand zich meer geremd voelt om naar de bibliotheek te gaan.

Op welke prestatie ben je trots?
Ik ben heel trots dat we het aantal vestigingen hebben kunnen laten groeien. Tegen de landelijke trend van krimp in hebben wij het aantal locaties juist uitgebreid van acht naar elf. Daarnaast hebben we veel Bibliotheken op school, ook in het voortgezet onderwijs. We zitten in een landelijk gebied, waar het niet makkelijk is om de bibliotheek goed bereikbaar te laten zijn. Mensen stappen toch niet zo makkelijk in de bus om naar ons toe te komen; daarom is het extra belangrijk dat we op zo veel mogelijk plekken zitten.
Daarnaast zijn we steeds meer gaan samenwerken met andere organisaties, zodat we onze openingstijden konden verruimen.
Het meest trots ben ik misschien wel op onze nieuwe vestiging in Oud-Beijerland, die nu iets meer dan een jaar open is. Toen ik net voor onze bibliotheek ging werken, reed ik langs het Oude Raadhuis en ik dacht meteen: wat zou dit een prachtig pand zijn voor een nieuwe bibliotheek. Zelf waren we gevestigd in een behoorlijk gedateerd verzamelgebouw dat weinig aantrekkelijk was voor bezoekers. We hadden er qua aankleding het beste van gemaakt, maar bleven wel altijd dromen van een ander pand.
Op een dag was het zover: de wethouder kwam met het voorstel om intrek te nemen in het Oude Raadhuis. Marieke en ik waren direct enthousiast, maar intern waren er nog best wat bezwaren: het was een complex pand met een kleiner vloeroppervlak dan we hadden en veel kleine ruimtes. We hebben inderdaad op sommige punten moeten inleveren, maar we hebben er ook heel veel voor teruggekregen.
Als projectleider heb ik me zes jaar lang met hart en ziel ingezet voor de realisatie van deze nieuwe vestiging. We wilden daar ook de ontmoetingsfunctie van de bibliotheek alle ruimte geven. Daarom hebben we een aanbouw met een leuke lunchroom gerealiseerd. Daarbij kwam mijn ervaring met het opzetten van een horecagelegenheid goed van pas. Verder organiseren we natuurlijk samen met vele partners allerlei activiteiten voor zowel volwassenen als kinderen, bijvoorbeeld in ons MaakLokaal. Ook zijn we een trouwlocatie; we hebben een karakteristieke trouwzaal met authentiek trouwmeubilair. De perfecte locatie waar al menig huwelijk is gesloten en de reserveringen stromen binnen.

Hoe zou je je leiderschapsstijl typeren?
Ik ben coachend, maar ik doe ook aan situationeel leiderschap: ik kijk wat er speelt bij medewerkers, in de organisatie en in de samenleving. Ik geloof in mijn medewerkers: ik zie hun kwaliteiten en probeer die zo goed mogelijk te benutten. De deur van de directiekamer staat altijd open, en dat voelen medewerkers ook. We zijn een professionele organisatie, maar wél met aandacht voor de menselijke kant. Ons succes komt voort uit onze passie en ambitie, stijl van leidinggeven en onze gedreven medewerkers. We proberen zo veel mogelijk voor onze collega's te doen. Vorig jaar hebben we gezorgd voor een eenmalige tegemoetkoming voor de inflatie en de energiecrisis. Dat werd enorm gewaardeerd. Ook verrassen we collega's met kleine dingen. Onlangs hebben we nog bij iedereen een pakket om zelf appeltaart te bakken laten bezorgen. Het hoeft niet altijd duur te zijn: het gaat vooral om de waardering die je daarmee laat zien.
Onze medewerkers hebben het de afgelopen jaren niet altijd makkelijk gehad: we hebben twaalf verhuizingen meegemaakt, die niet altijd zonder slag of sloot zijn gegaan. Ook in die processen vind ik het belangrijk om te laten zien dat wij als directie niet boven de mensen staan: ook wij stonden in onze vrije tijd de muren te verven. Dat hoort ook bij onze kleine organisatie: wij hebben maar achttien fte tot onze beschikking. Dat vraagt erom dat iedereen de handen uit de mouwen steekt.

Ben je meer een denker of een doener?
Ik ben een combinatie van beide. Ik houd ervan om strategieën

te bedenken, zodat onze doelen kunnen worden bereikt, maar ook om bijvoorbeeld kosten te besparen. Aan de andere kant heb ik echt een hands-onmentaliteit: als er een kast verhuisd moet worden, sta ik paraat.
Bij veel van wat we bedenken ligt de uitvoering ook bij ons. Dat betekent ook dat we onze tijd goed moeten bewaken: we doen heel veel, maar soms kunnen we beter iets minder doen dan dat we zaken afraffelen. Ook de medewerkers moeten het goed blijven trekken.

Heb je hobby's?
Ik heb te veel hobby's om op te noemen. Ik houd bijvoorbeeld enorm van koken – Italiaans, Thais, Turks, noem maar op. Ook kan ik genieten van sieraden maken of kleuren. Als mijn man 's avonds de tv aanzet, ga ik aan tafel zitten met mijn kleurpotloden. En ik loop graag met mijn camera door Rotterdam – ik ben geen professioneel fotograaf, maar ik kan er wel enorm van genieten om mijn favoriete stad vast te leggen. En lezen, natuurlijk. Net als vroeger kan ik nog steeds niet stoppen, maar dat moet met zo'n druk leven nu eenmaal wel.

Wat je is je favoriete vakantiebestemming?
Afgelopen jaar heb ik het reizen herontdekt: we hebben een cruise gemaakt naar de Noorse fjorden. We vertrokken vanuit Rotterdam en voeren langs de prachtige fjorden en dorpjes. Wat een geweldige ervaring! Verder ga ik heel graag naar Antalya in Turkije, waar we een tweede huis hebben. Mijn man is van Turkse afkomst. We zijn al sinds mijn zestiende bij elkaar. Op mijn zeventiende ging ik voor het eerst naar Turkije. Er ging een wereld voor me open: ik was nog niet eens in België geweest, laat staan met het vliegtuig. Toen verwonderde ik me over de vriendelijkheid van de mensen. Ik heb in de loop van de jaren het land doorgetrokken en ik ben op de mooiste plekken geweest, maar inmiddels heb ik er het meeste wel gezien. Nu lopen we meestal 's morgens vroeg even naar het strand en stoppen we onderweg bij een terrasje.
's Middags gaan we vaak een stuk wandelen of even ergens wat eten. We willen vooral lekker relaxen: het leven is al zo druk.

Heb je een lievelingsboek of -film?
Ik houd enorm van spannende boeken, bijvoorbeeld van Nicci French of Loes den Hollander. Maar ook chicklits zijn erg aan mij besteed. Verder leen ik vaak informatieve boeken, met name met waargebeurde verhalen, maar ook over onderwerpen zoals gezondheid.
De televisie is minder mijn ding. Ik houd me niet zo bezig met wat er op de buis komt. Al die praatprogramma's doen mij niet zo veel. Ik kijk wel graag naar het journaal: ik vind het belangrijk om op de hoogte te blijven.

Wat weten maar weinig mensen over jou?
Ik doe wel eens gekke dingen met mijn kleinkinderen. Wanneer het heel hard regent, neem ik ze juist mee naar buiten, de tuin in, om met ze rond te rennen. Dan hebben we de grootste pret. Wij hebben een 'cadeautjesboom' in de tuin, daar hang ik als ik jarig ben kleine cadeautjes in – niet voor mezelf, maar voor de kleinkinderen. Ook voetbal ik veel met hen, nu vooral met de allerjongste – niet per se voor mijn plezier, overigens, maar omdat hij dat zelf zo graag wil. Ik merk dat de kleinkinderen blije herinneringen aan hun tijd met mij overhouden, en dat doet me goed.

Foto: uit de privécollectie van Nel Schuijff

Nel Schuijff: 'Wij hebben een 'cadeautjesboom' in de tuin, daar hang ik als ik jarig ben kleine cadeautjes in – niet voor mezelf, maar voor de kleinkinderen. Ik merk dat ze blije herinneringen aan hun tijd met mij overhouden, en dat doet me goed.'

Griezelig grappig: over Piet de Smeerpoets en Kaatje Morsebel

In 1845 verscheen het Duitse prentenboek *Der Struwwelpeter* (Piet de Smeerpoets) met verhaaltjes over ondeugende kinderen, die op een gruwelijke manier gestraft worden voor hun ondeugden. De griezelig-grappige vertellingen waren ook in Nederland erg populair en zijn vaak herdrukt.

TEKST: KARIN VINGERHOETS, KB-COLLECTIESPECIALIST KINDERBOEKEN

Heinrich Hoffmann, een dokter in Frankfurt, was vlak voor Kerstmis 1844 op zoek naar een leuk prentenboek voor zijn driejarige zoontje Carl. Hij vond niets dat hem aansprak. De bestaande prentenboeken van zijn tijd vond hij niet geschikt: de vertellingen waren veel te lang, te moralistisch of te saai. Hij besloot om dan maar zélf het prentenboek te maken dat hij graag cadeau wilde geven. Hoffmann werd in zijn werk als arts vaak geconfronteerd met bange patiëntjes. Hij leidde de kinderen dan af met snelle schetsjes en grappige verhaaltjes, zodat hij daarna zijn werk kon doen. Deze verhaaltjes gebruikte hij voor zijn prentenboek. Het zelfgeschreven en zelfgetekende kerstcadeau viel in de smaak bij zoonlief, maar geheel onverwachts óók bij de volwassenen in het gezelschap. Ze drongen erop aan dat hij het moest uitgeven. Aanvankelijk aarzelde Hoffmann om zijn bedenksels te laten drukken, want hij wilde helemaal geen prentenboeken publiceren, maar tijdens een gezellig literair avondje met de nodige wijn wist een uitgever hem over te halen. Dat was het begin van de nu wereldberoemde *Struwelpeter* met zijn lange nagels en wilde, ongekamde haar. Hoffmann publiceerde later nog enkele kinderboeken, maar het succes van zijn debuut bleef ongeëvenaard.

'Piet de smeerpoets'

De eerste drukken van *Der Struwwelpeter* werden gepubliceerd onder de titel *Lustige Geschichten und drollige Bilder mit 20 schön colorirten Tafeln für Kinder von 3-6 Jahren*. Het boek bevat verhalen over kinderen die iets stouts doen en daar gruwelijk voor gestraft worden. De verhalen zijn geïllustreerd met de kenmerkende snelle lijnschetsjes van de auteur zelf.
Latere drukken en bewerkingen werden uitgebreid met meer verhaaltjes en uitgebracht onder de titel *Der Struwwelpeter*, vernoemd naar het populairste personage, een jongen met vieze lange nagels en ongekamd haar. De naam verwijst naar het Duitse woord 'Struwwelkopf', dat zoiets als 'persoon met warrige haardos' betekent. In de Nederlandse versie heet hij 'Piet de Smeerpoets'. In dit rijmpje wordt de schavuit aan de lezers voorgesteld:

Ziet hier Piet den smeerpoets staan!
Ziet dien viezen knaap eens aan!
Hij wou, van zijn vingertippen,
Zich geen' nagels laten knippen,
Sedert zeker wel een jaar, -
Ongekamd bleef ook zijn haar,
'Foei!' roept ieder, die hem ziet,
'Wat zijt gij een smeerpoets Piet!'

Dit versje komt uit de eerste Nederlandse vertaling van *Der Struwwelpeter*, dat in 1848 werd gepubliceerd: E*en aardig prentenboek met leerzame vertellingen*, vertaald en bewerkt door W.P. Razoux. Het bevat naast 'Piet de Smeerpoets' nog zeven andere rijmpjes over kinderen die dingen doen die niet mogen. Bijvoorbeeld Reinier de duimzuiger (een jongen wiens duimen door een kleermaker met een grote schaar worden afgeknipt als straf voor het duimzuigen), 'Soep-Hein' (een gezonde jongen die weigert soep te eten en zo dun wordt als een potloodstreepje en dan doodgaat), wrede Jan (die dieren pijn doet en zelf door een hond gebeten wordt) en kinderen die een zwarte jongen bespotten en als straf in een inktpot worden gestopt.

'De allerdroevigste geschiedenis met de zwavelstokjens'

Bijna alle vertellingen in het oorspronkelijke prentenboek gaan over jongens, op één na: 'De allerdroevigste geschiedenis met de zwavelstokjens'. In dit verhaal is Paulientjen alleen thuis en ze speelt met een doosje zwavelstokjes (een soort lucifers). De katten Pietje en Mietje waarschuwen meermaals dat het echt niet mag, maar ze doet het toch. Dat gaat natuurlijk mis:

O, schrik! haar klêertjes vatten vlam!
Ach! dat ze ook aan dat doosjen kwam!
Daar brandt de hand reeds en het haar,
En eind'lijk brand zij heelegaar.
En Pietje en Mietje schreiden,
Zoo droevig met haar beiden:
'Komt hier! Ter hulp! och, komt gezwind!
Komt ouders! Komt! Daar brandt uw kind!
Miaauw! Mio! Miaauw! Mio!'
Och, Pietje en Mietje schreiden zoo.
Verbrand is 't meisjen heelegaar,
Het arme kind! met huid en haar;
Ze is tot een hoopjen asch vergaan,
Waar nog haar' schoentjens nevens staan.

De bijbehorende illustraties geven het drama treffend weer:

eerst felgekleurde vlammen en grote rookwolken bij het in brand vliegen met wanhopige katten ernaast, dan een smeulend hoopje as naast twee overgebleven schoentjes en de katten met zakdoeken aan weerszijden.

Populariteit

Hoewel er vanaf het prille begin ook wel kritiek was op de verhalen (te drastisch, te huiveringwekkend) bleek het prentenboek *Der Struwwelpeter* immens populair en de drukgeschiedenis is indrukwekkend te noemen. In 1876, zo'n dertig jaar na de eerste publicatie van het boek, verscheen in Duitsland de honderdste druk en nog eens veertig jaar later (in 1917) was men aan de *vierhonderdste* druk toe!
Het succes beperkte zich niet tot de landsgrenzen van Duitsland. De Nederlandse uitgever H.A.M. Roelants in Schiedam maakte over een periode van vijftig jaar wel tien verschillende versies van 'Piet de Smeerpoets'. Naast Nederlandse vertalingen volgden er ook Engelse, Franse, Zweedse vertalingen en nog veel meer. Uitgevers konden in de 19e eeuw relatief eenvoudig een buitenlands (kinder)boek vertalen, ze moesten hun voornemen bekendmaken en een exemplaar van het originele boek tonen. In Nederland werden deze aankondigingen gepubliceerd in *Nieuwsblad voor den Boekhandel*. De uitgever die dat als eerste deed, had een half jaar het recht om de vertaling te maken en het boek op de markt te brengen. De rubriek 'ter vertaling aangekondigd' is daarom een geweldige bron voor onderzoek naar de publicatiegeschiedenis van *Struwwelpeter*-uitgaven.
Menig uitgever probeerde een graantje van het succes mee te pikken en publiceerde afgeleide boeken met soortgelijke titels en verhalen. Nieuwe verhalen werden aan de bundel klassieke verhalen toegevoegd en er werden ook zelfstandige prentenboeken gemaakt met nieuwe, soortgelijke verhalen, bijvoorbeeld met meisjes in de hoofdrol zoals *Kaatje Morsebel, Griet de Smeerpoes* en *Mietje de nagelbijtster*. Hierdoor werden 'struwwwelpetriaden' een zelfstandig genre in de jeugdliteratuur. In 1941 verscheen zelfs een 'Struwwelhitler' als parodie.

Nawoord

De KB-collectie bevat meer dan vijftig uitgaven van 'Piet de Smeerpoets' en meerdere naslagwerken over het genre. De oudere prentenboeken zijn gedigitaliseerd en zijn gratis in Delpher en DBNL te raadplegen.

Titelblad van *Een aardig prentenboek met leerzame vertellingen*, 1848

Piet de Smeerpoets in: *Een aardig prentenboek met leerzame vertellingen*, 1848

Omslag van K*aatje Morsebel: een vermakelijk prenteboek met rijmen*, 189-?

'De allerdroevigste geschiedenis met de zwavelstokjens' in: Een aardig prentenboek met leerzame vertellingen, 1848.

Ontdek de bieb

Bibliotheek Bollenstreek treedt naar buiten

Hoe geef je meer bekendheid aan je programmering voor volwassenen? Door deze op drukke plekken vol in de schijnwerpers te zetten, zo bedachten ze bij de Bibliotheek Bollenstreek. Tijdens de campagnemaand 'Ontdek de bieb' in mei 2023 trokken de medewerkers eropuit.

TEKST: FEMKE VAN DEN BERG • FOTO'S: BIBLIOTHEEK BOLLENSTREEK

Bibliotheken hebben allemaal te maken met dezelfde uitdaging: hoe informeer je volwassenen in je werkgebied over je aanbod op het vlak van persoonlijke ontwikkeling?, zo stelt Ninke Bartoo, programmamaker volwassenen (voor de gemeenten Teylingen en Lisse) bij de Bibliotheek Bollenstreek. 'Ook wij willen uiteraard graag aan zo veel mogelijk mensen laten weten dat we veel interessante activiteiten hebben voor 18-plussers. Bijvoorbeeld workshops, lezingen, cursussen en spreekuren, en hulp met taal en de digitale wereld. Tijdens de campagnemaand zijn we naar mensen toegegaan om ze hierover te informeren. Bibliotheekmedewerkers bezochten toen plekken waar veel inwoners te vinden zijn. Denk aan tuincentra, markten, het Lentefestival in Sassenheim en het foodtruckfestival *The Taste of Oegstgeest*.'

Pop-upbieb en workshops

Medewerkers lieten iedereen kennismaken met het brede activiteitenaanbod vanuit de 'pop-upbieb': een doorschijnende iglotent van bijna vier meter doorsnee. 'We hadden deze aangekleed met onder meer plantjes en posters in de vorm van boekenkaften, met daarop onze programmering', vertelt Paula Hollander, specialist marketing en communicatie (a.i.) bij de Bibliotheek Bollenstreek. 'En met duurzame kartonnen meubels, ontworpen door illustrator Emmeke Eijsbouts. Die verrassende en aantrekkelijke vormgeving werkte uitnodigend.'
In de tent konden mensen meedoen aan verschillende miniworkshops. Deze gaven een voorproefje van wat de bibliotheek aan activiteiten te bieden heeft. Ninke geeft enkele voorbeelden: 'In het tuincentrum in Noordwijk konden bezoekers van onze tent een miniworkshop "proeven" volgen. Een vinoloog verzorgde een wijnproeverij tijdens de *Taste of Oegstgeest*. In Sassenheim kwam iemand langs van het Repair Café. En op de Groenmarkt in Warmond vertelde een tuinambassadeur hoe je je eigen tuin kunt vergroenen.' De meeste activiteiten werden verzorgd door de samenwerkingspartners met wie de Bibliotheek Bollenstreek ook optrekt in de reguliere programmering.

'Groeien doe je bij de bieb'

De Bibliotheek Bollenstreek heeft vestigingen in Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Sassenheim, Voorhout, Warmond en De Zilk. De pop-upbieb werd steeds zo veel mogelijk bemenst door bibliotheekmedewerkers van een lokale vestiging. 'Een bewuste keuze, want zij kunnen het publiek het beste informeren over het aanbod van hun "eigen" vestiging én zij zien de mensen terug als die in de bibliotheek komen', zegt Paula.
Medewerkers spraken inwoners actief aan om ze te vertellen over de programmering. 'Wij kwamen echter niet alleen informatie brengen', zegt Ninke. 'We waren ook benieuwd naar wat inwoners bezighoudt. Daarom traden wij ze open tegemoet

Ninke Bartoo en Rianne Lamboo, beiden programmamakers volwassenen bij de Bibliotheek Bollenstreek.

De Bibliotheek Bollenstreek presenteerde zich ook in een tuincentrum. Bezoekers konden diverse workshops volgen.

en informeerden we welke wensen zij zelf hebben voor de bibliotheek. Denk aan een interessante spreker, een actueel thema of een ander goed idee.'
Bij de start of als afronding van het gesprek gaven medewerkers altijd een kaartje mee met de tekst 'Groeien doe je bij de bieb' en een QR-code. 'Deze leidde naar een pagina met informatie over het activiteitenaanbod van de Bibliotheek Bollenstreek', vertelt Paula. Ze vervolgt: 'Het kaartje bevatte bovendien bloemenzaadjes: mensen konden die na ontvangst planten.'

Marketingcommunicatie

De Bibliotheek Bollenstreek maakt jaarlijks budget vrij voor een paar grotere themacampagnes. 'Dit jaar kozen we er dus onder meer voor om het activiteitenaanbod breder bekend te maken', zegt Ninke. Hiertoe zette de bibliotheek diverse media en kanalen in. 'We hebben advertenties geplaatst in lokale bladen en persberichten verstuurd', vertelt Paula. 'De lokale kranten plaatsten een interview met Ninke en haar collega-programmeur Rianne. Verder hebben we natuurlijk onze eigen digitale nieuwsbrief ingezet. En we maakten posters, die in de vestigingen en elders in ons werkgebied zijn opgehangen. Via Instagram, Facebook en LinkedIn attendeerden we mensen ook op de campagne. Bovendien reden er twee weken lang tien bussen rond in de regio met achterop de tekst *Ontdek de bieb* en een verwijzing naar onze website.'
De middelen die toegepast werden tijdens deze marketingactie sloten qua vormgeving aan bij de landelijke huisstijl. 'Alleen bij de busreclame en in de advertenties kozen we voor de "oude" bibliotheekkleur oranje, omdat deze wat meer opvalt', aldus Paula.

Leuke reacties

Ninke en Paula kijken met tevredenheid terug op het verloop van de campagne. 'We hadden steeds het doel goed voor ogen: ons aanbod voor 18-plussers bij meer mensen onder de aandacht brengen. Dit hielp ons bij het maken van de juiste keuzes qua activiteiten en marketing. De diverse marketinguitingen waren bovendien onderling goed afgestemd en versterkten elkaar', zegt Paula. 'Ook was het mooi om te merken dat medewerkers enthousiast waren en achter deze campagne stonden. Het draagvlak was groot.'
De campagne heeft veel leuke en goede reacties opgeleverd, blikt Ninke terug. 'Vanuit de pop-uptent hebben onze medewerkers gesprekken gevoerd met minimaal vijfhonderd mensen. Ze kregen vrijwel alleen maar positieve feedback. Inwoners waren aangenaam verrast over wat de bibliotheek allemaal te bieden heeft.'
In november meet de Bibliotheek Bollenstreek of er meer aanmeldingen voor activiteiten zijn. 'Wat daar ook uitkomt: voor ons is de campagne al geslaagd. Deze heeft er hoe dan ook voor gezorgd dat het aanbod van de Bibliotheek Bollenstreek bij meer mensen op het netvlies is gekomen', stelt Paula. 'Immers: veel inwoners zullen de bussen met onze reclame erop hebben gezien, of de posters of berichten op sociale media.'

Herhalen

Hoewel de campagne er inmiddels alweer even op zit, blijft de Bibliotheek Bollenstreek de slogan 'Ontdek de bieb' ook de komende periode gebruiken. Paula: 'Dat doen we als we de programmering onder de aandacht brengen, bijvoorbeeld via onze eigen website en nieuwsbrief – waarop zich in de campagnemaand trouwens veel mensen hebben geabonneerd. Herhaling en herkenning zorgen ervoor dat deze boodschap uiteindelijk beter beklijft.'

Tips

Wil jouw bibliotheek ook aan de slag met het bekendheid geven aan de programmering? Ninke en Paula geven de volgende tips:

- Houd je doel steeds scherp voor ogen bij alle keuzes die je maakt in de campagne.
- Ga naar de mensen toe! Laat je zien op drukbezochte plekken om met de inwoners van je werkgebied in contact te komen.
- Kies voor een duidelijke boodschap en blijf deze herhalen in alle communicatiemiddelen.
- Stem marketingcommunicatie en uitvoering (je activiteiten tijdens de campagneperiode) goed op elkaar af.
- Doe het samen: betrek de gehele organisatie.
- Investeer geld en tijd.

Meer informatie?

Neem contact op met Ninke Bartoo:
NBartoo@bibliotheekbollenstreek.nl

Bibliotheken Mar & Fean organiseert ‘Democratiefestival 18 in 2023’

In gesprek over toekomstdromen

Jongeren worden in de bibliotheek vaak gezien als een van de lastigst te bereiken doelgroepen. Bij de Bibliotheken Mar & Fean gingen ze toch de uitdaging aan: in cocreatie met achttienjarigen zetten ze een festival neer rondom hun zorgen en toekomstdromen. Niet alleen het eindresultaat mocht er zijn, maar zeker ook de weg ernaartoe.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO’S: LUCAS KEMPER

Wat leeft er precies bij jongeren, en hoe ga je daarover met hen in gesprek? Voor veel bibliotheken klinkt het als een toekomstdroom om daar inzicht in te krijgen. Voor hen kan het democratiefestival van de Bibliotheken Mar & Fean wellicht als voorbeeld dienen.
De Friese bibliotheekorganisatie vindt het 'ontzettend belangrijk om een rol te pakken op het gebied van democratisch burgerschap', legt Arjen Brander, bestuursadviseur bij de Bibliotheken Mar & Fean, uit. 'Dat willen we niet alleen omdat dat zo geschreven staat in de wet, het UNESCO-manifest en het Bibliotheekconvenant, maar ook omdat we zien welke grote maatschappelijke tegenstellingen er leven en hoe ook inwoners van ons werkgebied worstelen in de zoektocht naar oplossingen.'
Met name jongeren worstelen met hun mentale gezondheid, lezen we in onderzoeken. 'Ze hebben moeite met belangrijke levenskeuzes, bijvoorbeeld bij het vinden van een huis of een baan', aldus Brander. 'Tegelijkertijd voelen ze een grote afstand tot de gevestigde politiek en hebben ze het idee dat ze te weinig worden gehoord. Als bibliotheek voelen we dat we hierin iets kunnen betekenen.'

Kantelpunt in het leven

De bibliotheek besloot zich te richten op het kantelpunt waarop achttienjarigen zich bevinden: vanaf die leeftijd hebben ze meer verplichtingen, maar kunnen ze ook meer voor de wereld betekenen. Brander: 'We wilden samen met hen met dit onderwerp aan de slag. We besloten een groep jongeren samen te stellen en met hen in gesprek te gaan. Al snel voelden we: hier hebben we iets te pakken.'
Het was niet de eerste keer dat de Bibliotheken Mar & Fean met jongeren samenwerkte: eerder pakten ze gezamenlijk een project op rond het idee van The Third Space. 'Ook wij ervaren dit als een lastige doelgroep voor de bibliotheek die maar moeilijk te bereiken en te boeien is', aldus Brander. 'Toch willen we de uitdaging blijven aangaan, juist omdat we zo veel voor hen kunnen betekenen.'
De bibliotheek besloot Wini Weidenaar aan te trekken. Zij heeft veel ervaring met jongerenparticipatietrajecten, waaronder een Jongerentop. 'We begonnen met het creëren van een denktank. We waren blij verrast over de opkomst. Jongeren gaven aan aanvankelijk wel verleid te zijn door de financiële vergoeding die we ze boden, maar vervolgens daadwerkelijk gegrepen werden door het project. We vroegen ook niet zomaar iets: deelname aan vier voorbereidende bijeenkomsten en een WhatsApp-groep, en natuurlijk hulp bij de organisatie van het festival zelf.'
De bibliotheek hoopte op zes à acht jongeren, maar ontving uiteindelijk twintig aanmeldingen. Die wierven ze niet alleen via sociale media en lokale kranten, maar vooral via scholen. 'Jongeren volgen onze socials niet per se', ziet Weidenaar. 'Het is vooral belangrijk dat ze onze boodschap via hun eigen kanalen delen. Mond-tot-mondreclame is in dit geval heel belangrijk.'

Actieve werkvormen

Bij het vormgeven van de sessie koos de bibliotheek voor actieve werkvormen, waarbij de jongeren werden aangemoedigd om zelf aan de slag te gaan. Zo werden ze in groepjes verdeeld om samen na te denken over de vragen die hen bezighielden. Elziena Taute, communiy librarian en programmeur bij de Bibliotheken Mar & Fean, was een van de begeleiders. 'Je zag hoeveel energie tijdens die gesprekken bij de jongeren ontstond. Ze gaven aan gesprekken te voeren op een diepgravende manier, wat ze normaal gesproken niet goed lukt.'
De jongeren werden aangemoedigd niet alleen na te denken over hun eigen behoeftes, maar ook over die van anderen: wat zijn de consequenties van hun keuzes voor andere groepen in de samenleving? Ook werd afwisselend gesproken over serieuze en luchtige onderwerpen, waardoor de jongeren elkaar beter leerden kennen.
Het primaire doel van al deze stappen was niet om een festival te organiseren, benadrukt Brander. 'We hebben de vraag op een open manier gesteld: wat kunnen we doen om jullie te helpen? Het organiseren van een festival was hun eigen antwoord.'
Over de invulling van het programma hadden de jongeren vrij specifieke ideeën. 'Daarover waren we best verrast', geeft Weidenaar aan. 'Ze wilden bijvoorbeeld een informatiemarkt met kramen waar je aan mensen vragen kon stellen. Dat verbaasde ons: dat leek ons juist een beetje oubollig. Sowieso gaven de jongeren aan veel behoefte te hebben aan informatie en menselijk contact. En financiën bleken een *hot topic*: blijkbaar vinden ze het heel spannend om verantwoordelijk te zijn voor hun

eigen geld. Daarom hebben we daar niet alleen een kraam voor neergezet, maar ook een workshop over georganiseerd.'

Dromen en angsten

Het festival vond plaats op vrijdag 7 juli van 16.00 tot 20.00 uur. Bij binnenkomst kregen de jongeren een alcoholvrije cocktail, waarna ze de centrale opening konden bijwonen. Vervolgens waren er twee rondes met in totaal acht workshops over voor hen relevante thema's, van hun eigen invloed op de politiek tot talentontwikkeling, van boksen tot rappen.
Ook was er een creatieve workshop waarbij men aan de slag ging met lijm, stiften en papier om een zelfportret te maken waarin ze thema's konden verwerken waarvoor zij graag aandacht wilden vragen. Weidenaar: 'Daaruit kwamen interessante thema's, zoals emancipatie, ongelijkheid en perfectionisme. Het was mooi om te zien hoe de vorm voor openheid zorgde: ergens over praten kan ongemakkelijk zijn, maar nu was iedereen gewoon lekker bezig.'
Voor de jongeren bleek het een verademing te kunnen praten over hun dromen en zorgen voor de toekomst. Brander: 'Deelnemers dachten vaak dat zij de enigen waren die zich met deze onderwerpen bezighielden. Je zag bij hen de opluchting: ik ben toch niet alleen.'
Bij de evaluatie van de avond kwamen enkele succesfactoren naar voren. Zo vinden jongeren het fijn om informatie te kunnen ophalen en in gesprek te gaan over voor hen relevante thema's, maar vinden ze het ook fijn gelijkgestemden te kunnen ontmoeten, eventueel onder het genot van een hapje, een drankje en de klanken van een goede dj. 'Die dag zijn zelfs nieuwe vriendschappen gesloten', zag Taute. 'Sommige jongeren kwamen in hun eentje naar het festival en gingen met nieuwe vrienden weer naar huis. Ook bijzonder: niet iedereen was het tijdens de discussies met elkaar eens, maar de gesprekken verliepen wel heel respectvol.'
Uit de evaluatie bleek ook dat jongeren uitkijken naar een vervolg op de avond. 'Initiatieven als deze moeten op de agenda van de bibliotheek blijven staan', vindt Weidenaar. 'Alleen zo kunnen we jongeren blijvend het gevoel geven dat de bibliotheek ook van hen is. In het ideale geval ervaren zij dat ze de programmering van de bibliotheek zelf kunnen vormgeven. In de toekomst willen we op deze manier graag blijven openstaan voor hun ideeën.'
Zulke warme contacten ontstaan niet zomaar, benadrukt Weidenaar. 'Het blijft hard werken om jongeren het gevoel te geven dat je ze serieus neemt. Als ze een mailtje krijgen, voelen ze scepsis; als je een appje stuurt, is dat al beter. Bij persoonlijk contact raken ze pas echt overtuigd. Als je gelijkwaardigheid creëert, win je hun hart.'

Smaakt naar meer

Voor de Bibliotheken Mar & Fean smaakt het in elk geval naar meer. ‘Deze aanpak kunnen we ook op andere doelgroepen toepassen’, droomt Brander. ‘Nieuwkomers of laaggeletterden, bijvoorbeeld. We noemen onszelf mienskipsbibliotheek, dus dit is precies hoe we willen werken: in cocreatie werken met de gemeenschap. We zijn er nog niet, maar dit zijn wel heel waardevolle processen om ons hierin te ontwikkelen.’

Tijdens deze eerste editie is in elk geval alvast een start gemaakt om iets blijvends te creëren. Deelnemers aan het festival in juli werden uitgenodigd om een voorwerp mee te nemen uit hun achttienjarige levens om dat te laten verwerken in een kunstwerk van kunstenaar Marten Winters. Dat mocht bijvoorbeeld een sieraad of knuffel zijn, maar ook een ter plekke gemaakte tekening. Deze objecten worden tot stof gemalen en in een grote zandloper gegoten die in de bibliotheek zal worden opgesteld, met ernaast een boekje met foto’s van de bijdragers. Bij een volgende editie kan de zandloper verder worden gevuld.’

Hebben de organisatoren tips voor andere bibliotheken die in cocreatie aan de slag willen met een specifieke doelgroep? ‘Sta open voor ontwikkelingen in het proces waar je zelf geen rekening mee gehad gehouden’, adviseert Taute. ‘Probeer niet te veel te framen wat je van tevoren wilt doen. Begin breed en spits het vervolgens toe. Als we de wensen van de jongeren volledig hadden gevolgd, hadden we een driedaags festival in een weiland met veel bier gehad.’

Taute vroeg zich door alle gemaakte keuzes af: voelt dit nog wel als hun festival? ‘Dat bleek enorm mee te vallen, omdat we goed lieten zien waarom we sommige wensen niet konden honoreren. Een grote artiest kost bijvoorbeeld zo tienduizend euro, dat betekent dat er minder te eten of te drinken is.’

Een volgende keer hoopt Weidenaar een nog bredere doelgroep te trekken. ‘Nu waren er vooral havisten en vwo’ers aanwezig, maar weinig mbo’ers. De ervaring leert dat je hen wat actiever moet benaderen, bijvoorbeeld door de klassen in te trekken om te vertellen over het festival. Ook de gemeente kan hierin helpen. Een leeftijdscategorie is geen doelgroep op zich: daarbinnen heb je nog allerlei segmenten.’

Bibliotheken Mar & Fean als mienskipsbibliotheek

Bibliotheken Mar & Fean ontwikkelt zich stap voor stap tot een mienskipsbibliotheek. Maar wat is dat precies? Daarover vertelde directeur Rixt Heegsma meer tijdens het congres *Bibliotheken en Musea: Samenwerking loont* op 16 juni in het Friese Bolsward. ‘Een mienskipsbibliotheek is een bibliotheek met een brede maatschappelijke functie die aansluit bij de ambities van haar gemeenten op het gebied van brede welvaart en *global goals*’, legt Heegsma uit. ‘Een bibliotheek die de grote doelen van brede welvaart samenbrengt en concreet maakt, door groot te denken én lokaal te doen, met én in de gemeenschap. We zijn al volop bezig om dat werkelijkheid te maken, en bouwen samen met de gemeenschap aan een wereld waarin mensen nieuwe mogelijkheden ontdekken en kunnen benutten, met tegenslagen kunnen omgaan, mee kunnen doen en grip op hun leven ervaren.’ Lees ook het verslag over het congres op de volgende pagina’s.

Verslag Congres Bibliotheken en musea: Samenwerking loont!

Proost op culturele kruisbestuiving!

VAKBLAD VOOR DE BIBLIOTHEEKSECTOR
Bibliotheekblad

de Bibliotheek
Bibliotheken Mar en Fean

cultuur historisch centrum de tiid

Het congres vond plaats in Cultuur Historisch Centrum De Tiid in Bolsward. Hier zijn in het historische stadhuis Museum De Tiid, Bibliotheken Mar en Fean, Gemeentearchief Súdwest-Fryslân, horeca en het gemeenteloket gevestigd.

De start van het congres dat gehouden werd op 16 juni in Bolsward, begon ooit met een tweegesprek tussen de initiatiefnemers, Pascal Arts (directeur-bestuurder Cultureel Historisch Centrum De Tiid) en Menno Goosen (hoofdredacteur Bibliotheekblad) over het idee om mensen vanuit bibliotheken, musea en andere erfgoedinstellingen bijeen te brengen. Bij de opening van het congres was er weer zo'n gesprek, maar nu op het podium. Natuurlijk moest ook de directeur van Bibliotheken Mar en Fean – Rixt Heegsma – hierbij betrokken worden. En de zoektocht naar een professionele dagvoorzitter eindigde al snel bij Evi Savelkouls (bibliothecaris, Noord Oost Brabantse Bibliotheken). Nadat dit viertal de vrolijk versierde glazen heeft geheven, gaat het congres officieel van start. De muzikale intermezzo's gedurende de dag zetten letterlijk ook de toon voor culturele samenwerking. Want het koor Om 'e Nocht uit Woudsend heeft deze dag versterking gekregen van een aantal leden uit collega-koren. Een vleugje Friese harmonie.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO'S: PETRA KROON

Het congres werd op een ludieke manier geopend door Pascal Arts (directeur-bestuurder Museum De Tiid), Menno Goosen (hoofdredacteur Bibliotheekblad) en Rixt Heegsma (directeur-bestuurder bibliotheken Mar en Fean).

Keynote Frank Huysmans (Universiteit van Amsterdam)

'Ga niet blindelings onder één dak', is kort samengevat het advies van Frank Huysmans (hoogleraar Informatiesamenleving – specialisatie openbare bibliotheken – Universiteit van Amsterdam) aan zowel bibliotheken, musea als andere culturele organisaties. 'Onderzoek éérst in hoeverre bedrijfsmatige, organisatorische, ruimtelijke en inhoudelijke motieven parallel lopen.'

Frank Huysmans (hoogleraar Informatiesamenleving – specialisatie openbare bibliotheken – Universiteit van Amsterdam).

Efficiencywinst versus verlies van identiteit

Uiteraard zijn er voordelen aan clustering van culturele organisaties, en Frank Huysmans verwijst hierbij onder andere naar het boek 'De Culturele Stad' van Cor Wijn, gericht op een pluriform cultuuraanbod, een goed productieklimaat, clusters, netwerken, stedenbouwkundige kwaliteit en het culturele erfgoed.
'Samenvoegen van culturele organisaties vergemakkelijkt het realiseren van gezamenlijke projecten, bijvoorbeeld rond specifieke thema's. Kruisbestuiving tussen de verschillende disciplines werkt wederzijds stimulerend en maakt vaak ook culturele innovatie gemakkelijker haalbaar.'
Als derde voordeel benoemt hij efficiencywinst dankzij het gezamenlijk gebruik van faciliteiten, zoals administratie, IT, schoonmaak en communicatie.
Nadelen zijn er ook. 'De publieksgroepen van de samenwerkende organisaties zijn niet altijd gelijk. En uiteenlopende openingstijden beperken het profijt van elkaars publieksgroepen.'
Als belangrijk praktisch aandachtspunt wijst Frank op de noodzaak van een goede afstemming over het gebruik van de faciliteiten. 'Bijvoorbeeld uit het oogpunt van mogelijke geluidhinder, als een muziekschool en een museum in hetzelfde pand zijn gevestigd.'

Evi Savelkouls (programmamanager Noord Oost Brabantse Bibliotheken) was de dagvoorzitter. Ook was zij verantwoordelijk voor het programmeren van het grootste deel van het congres.

Gedeelde locaties vergen volgens hem een ingewikkeld programma van eisen.
'Samenwerking vraagt vaak meer inzet dan van tevoren was ingeschat, en de wederzijdse bevruchting valt soms tegen.'
Het eerder genoemde financiële voordeel dankzij gezamenlijk gebruik van faciliteiten heeft ook een negatieve keerzijde: het risico van snellere slijtage door intensief gebruik. En tot slot: 'Hechte samenwerking van culturele organisaties betekent soms ook verlies van eigen identiteit.'

Minnen en mijden

Onderzoeken van het Sociaal en Cultureel Planbureau schetsen een beeld van zogeheten cultuurminnaars en -mijders (vrouw, tussen 15-24 en 45-64, theoretisch opgeleid, Nederlanders en expats, wonend in de stad versus man, tussen 25-44 (het 'spitsuur' van het leven) en 75-plussers, praktisch opgeleid, migratieachtergrond en wonend op het platteland).
Geldt dit sociaal-demografische inzicht voor alle culturele instellingen? En daarmee samenhangend: bestaat er overlap tussen bibliotheek- en museumbezoek?
'Museumbezoek is vaak een gezinsuitstapje of onderdeel van een citytrip', aldus Frank Huysmans. 'Een specifieke motivatie voor museumbezoek hangt vaak samen met gerichte interesse, zoals kunstgeschiedenis, natuur of regionale informatie. Bibliotheekbezoek is algemener: individueel (lezen, leren of studeren) of als ontmoetingsplek. Over het algemeen trekken musea een omvangrijkere groep bezoekers, maar bibliotheekbezoekers komen met een hogere frequentie.'
En dan nog even de impact van de (alweer bijna vergeten) coronaperiode. Deze heeft een *boost* gegeven aan het lezen (boeken, kranten, tijdschriften, scherm), en die verhoogde interesse is gebleven, met uitzondering van de leeftijdscategorie tussen 15-24. Het bezoek aan musea en andere culturele instellingen heeft zich weliswaar hersteld naar het niveau van vóór corona, maar hier is geen sprake van een *boost*.

Denken en doen!

Op wat voor manier zijn museumbezoekers te verleiden ook naar de bibliotheek te gaan, of andersom? Kan een multifunctioneel

karakter van een brede culturele organisatie daarop positieve impact hebben? Als belangrijkste motief voor culturele clustering noemt Frank een goede afstemming op de behoeften van gebruikers en publieksgroepen. 'Dus geen doel op zich, maar éérst goed nadenken hoe musea en bibliotheken – vanuit professionaliteit – elkaar inhoudelijk kunnen versterken.'

Reacties na afloop van deze presentatie richten zich zowel op de gepresenteerde onderzoekscijfers (uit 2014: 'In bijna tien jaar tijd is er veel veranderd!') als op de positieve praktijkervaringen in Arnhem (Rozet, taal, kunst en erfgoed) en Dronten (de Meerpaal, cultuur, welzijn, educatie en Flevomeerbibliotheek). 'Kruisbestuiving leidt bijvoorbeeld naar meer werkplekken voor de bezoekers van het gebouw overdag, terwijl bibliotheekbezoekers bijna automatisch ook kennismaken met theater.' Kort geformuleerd: niet louter denken, maar vooral ook doen!

Keynote Nancy Blaker (Atlas Research)

'Kunst en cultuur maken een stad aantrekkelijker en leefbaarder.' luidt de opening van Nancy Blaker (senior onderzoeker bij Atlas Research, een Amsterdams onderzoeksbureau dat zich richt op stedelijke, sociaaleconomische en culturele vraagstukken). Ter illustratie van die positieve impact schetst ze een aantal factoren die bijdragen aan het stijgen van de sociale en economische gebruikswaarde: 'Meer toeristen, meer werkgelegenheid, de buurt wordt waardevoller en mensen beleven meer plezier en genot.'

Nancy Blaker (senior onderzoeker bij Atlas Research.

Top 5

Op landelijke schaal zijn er steeds meer fusies tot culturele MFO's (multifunctionele organisaties). 'Verspreid over Nederland zijn dat er inmiddels 178, waarbij de top vijf (gemeten per 100.000 inwoners, niet in absolute aantallen, red.) ligt in de provincies Noord-Brabant, Overijssel, Flevoland, Gelderland en Friesland, dus niet in de Randstad', duidt Nancy de actuele cijfers. 'Wel met een gelijke verdeling over stad en platteland.'
'De inhoudelijke culturele samenwerking betreft podiumkunsten, educatie, openbare bibliotheken, film, musea, expositie, archief; 78% van de MFO's heeft ook horeca in huis. De organisatiestructuur van deze MFO's varieert op het vlak van bestuur, functies en rechtspersonen. Zo is er bestuurlijke samenwerking vanuit diverse vestigingen, of een samenwerkingsvorm waarbij alle culturele samenwerkingspartners zich onder één dak bevinden. Nummer twee is uiteraard de meest intensieve manier van samengaan. Beide vormen komen ongeveer even vaak voor.'

Toonzetting voor de toekomst

Er zijn momenteel zo'n dertig plannen voor MFO's in ontwikkeling. Nancy schetst de argumenten hiervoor vanuit gemeentelijk oogpunt – 'Kostenbesparing en efficiency' – en vanuit de betrokken instellingen zelf: 'Sociale cohesie'.
MFO's zijn een doorzettende trend. Dit vraagt ook om een moderner personeelsbeleid. Het door een van de toehoorders genoemde ludieke voorbeeld van een muziekschooldocent die in de toekomst tijdens een tussenuur de bibliotheekboeken moet gaan opruimen, lijkt niet realistisch. Maar Nancy erkent dat MFO's ook andere eisen gaan stellen aan het type medewerkers.
'Nu zijn er nog veel tot bibliothecaris of archiefmedewerker opgeleide mensen. MFO's vragen zowel om specialisten als om medewerkers met een bredere professionele focus. Ook die ontwikkeling zet zich door.'

Rapporten te downloaden

De twee rapporten van Atlas Research over dit onderwerp zijn te downloaden via:
• atlasresearch.nl/culturele-multifunctionele-organisaties
• atlasresearch.nl/
toekomstplannen-culturele-multifunctionele-organisaties

Keynote Carin Reinders (CODA)

'Wij hebben niet lang nagedacht, maar zijn gewoon begonnen', is de rode draad van de terugblik van Carin Reinders (directeur-bestuurder CODA Apeldoorn) op het besluit tot een juridische fusie – inmiddels twintig jaar terug – tussen het gemeentelijk archief, het Van Reekum Museum voor moderne kunst, historisch Museum Marialust en de openbare bibliotheek. In de voorbereidingsfase was zo'n samenwerkingsvorm – één organisatie, één cao – een primeur. 'Maar er waren geen eindeloze beraadslagingen over missie, visie en bepalen van het gemeenschappelijke doel.' De conclusie met terugwerkende kracht: 'Samen maken we het verschil, juist dankzij onze samenwerking.'

Carin Reinders (directeur-bestuurder CODA Apeldoorn).

Logistiek

'CODA is voor iedereen en van iedereen', zo staat te lezen op de website. 'Met een bibliotheek, museum, archief én een ExperienceLab is CODA hét cultuurhuis van Apeldoorn.'
Helemaal vanzelf ontstond deze 'bron van inspiratie op het gebied van literatuur, kunst en erfgoed' niet, erkent Carin. Met een totaal van tachtig medewerkers en zo'n honderd vrijwilligers kostte het best wat moeite om alle betrokkenen te 'verleiden' mee te gaan in het veranderingsproces.
'Efficiency en synergie zijn theoretische argumenten, maar in de praktijk wilde iedereen het liefste hetzelfde blijven doen als voorheen.'
Ook de logistiek van het nieuwe gebouw bleek gecompliceerd. 'Het ontwerp was al in een vergevorderd stadium en niet meer zodanig te wijzigen dat alle "losse" onderdelen op een overzichtelijke manier met elkaar verbonden konden worden "onder één dak". Verschillende in- en uitgangen waren een vaststaand feit.'
De tellers die werden geplaatst om de doorsteek van bezoekers tussen bibliotheek en museum te meten ('vijftig per week bleek al een goede score') hebben er mede toe geleid dat CODA inmiddels wel één centrale toegang heeft.

De kunst van richting te veranderen

Als inspirerend (en enthousiasmerend en alarmerend) boek voor alle organisaties die een nieuwe weg willen inslaan, noemt Carin 'De toekomst van Nederland', door voormalig rijksbouwmeester Floris Alkemade. In het licht van complexe vraagstukken (zoals klimaatverandering, een vergrijzende samenleving, de omschakeling naar duurzame energie, het tekort aan woningen en de hervormingen van het landbouwbeleid) stelt Alkemade dat de noodzaak om te veranderen vooral een sociaal-maatschappelijke kwestie is. Hij erkent dat vrijwel iedere verandering in eerste instantie als bedreigend wordt beschouwd, maar met verbeeldingskracht groeit het besef van de mogelijkheid én de uitdaging het heft in eigen hand te nemen. Citaat: 'Niet de wereld bepaalt wie we zijn, maar met onze inzet vormen we de wereld.'

Op glijdende schaal naar de wow-factor

Anders-zijn wordt volgens Carin te vaak gebruikt als argument voor de beslissing om *niet* samen te gaan. Louter een rooskleurig scenario schetsen is niet haar bedoeling. 'Want allemaal worden we geconfronteerd met risico's uit onverwachte hoek, zoals pandemieën en (kern)oorlogen. Of zelfs de invloed van kunstmatige intelligentie als ChatGPT. Maar samen staan we sterker', stelt zij, verwijzend naar de ondertitel van Alkemades boek: de kunst om van richting te veranderen.
'In 2011 werd CODA ook al geconfronteerd met een risico uit onverwachte hoek, namelijk drastische bezuinigingen. Er moesten dertig medewerkers ontslagen worden.'
Juist in deze financieel moeilijke tijden werd besloten tot de installatie van een glijbaan in de bibliotheek als originele toegang tot de jeugdafdeling. 'Dit leverde aanvankelijk flink wat protesten op, maar die verstomden bij de spectaculaire stijging van het aantal bezoekers. Inmiddels betekent deze glijbaan mede de wow-factor van ons gebouw.'

Afscheid én een nieuw begin

Als afsluitende tip adviseert Carin nieuwsgierig te blijven. 'Zoek je kracht in verbeelding en zorg dat er voldoende creatieve geesten in de organisatie zitten. Durf te experimenteren, vooral om ervan te leren. De kunst van veranderen is afscheid nemen van oude patronen. Een volledige fusie is weliswaar ingrijpender en ingewikkelder dan een samenwerking tussen "losse" organisaties, maar ook duurzamer. Laat je verrassen en verbinden, met de gemeenschappelijke collectie als ruggengraat. Borg kennis en ervaring en deel je successen. En vergeet daarbij vooral ook de missers niet!'

Deelsessie 1A: Georges Ellissen, Elisabeth Rullens, Jelle Verschuur en Jelle van de Graaf (Rijnbrink)

Nu er steeds meer bibliotheken onderdeel uitmaken van MFO's heeft dat ook impact op de rol van Provinciale Ondersteuningsinstellingen, luidt de boodschap in de gezamenlijke presentatie van Georges Ellissen (strategisch adviseur), Elisabeth Rullens (adviseur Educatie, Cultuur en Samenleving), Jelle Verschuur (adviseur cultuureducatie) en Jelle van de Graaf (adviseur Educatie, Cultuur en Samenleving) van de Gelderse POI Rijnbrink. 'In plaats van steun aan bibliotheken ligt onze focus meer en meer op MFO's'. Als best practises delen zij onder andere erfgoed en lokale geschiedenis, de Gelderse Vrijheidsdagen en de multifunctionele benadering.

Rijnbrink sprak over de rol van Provinciale Ondersteuningsinstellingen bij MFO's. Op de foto: Elisabeth Rullens (adviseur Educatie, Cultuur en Samenleving) en Jelle Verschuur (adviseur cultuureducatie). Jelle van de Graaf (adviseur Educatie, Cultuur en Samenleving) en Georges Ellisen (strategisch adviseur) spraken ook, maar staan niet op de foto.

Sterk kwartet

De provincie Gelderland vervult een voortrekkersrol op het vlak van organisatorische samenwerking met onder meer cultuureducatie, erfgoed, museum, theater en bibliotheek. Als sterke en innovatieve multiculturele instellingen worden genoemd Rozet in Arnhem, CODA in Apeldoorn, Cultura Ede en Liemers Kunstwerk! in Zevenaar.
Kansen en uitdagingen zijn vooral gericht op positioneren (eigen merk en identiteit, onderzoek en meten van succes en impact), kennis delen (over publieksbereik, integraal programmeren, expertise (inspiratie en *best practises*), huisvesting en bedrijfsvoering, organiseren (werkgeverschap, zoals CAO en pensioenen) en leiderschap. Specifieke doelen voor de bibliotheken: een leven lang ontwikkelen, participatie en een geletterde samenleving.

Erfgoed innovatief gepresenteerd

Vanuit de Gelderse identiteit bestaat de wens om het 'verhaal van Gelderland' te delen, wat vergemakkelijkt wordt door de samenwerking tussen musea, bibliotheken en archieven.
'De Gelderse Bibliotheken zijn een prima locatie om mensen op een laagdrempelige manier kennis te laten maken met erfgoed, archeologie en de lokale geschiedenis. Onder de noemer "erfgoed" is gemakkelijk de link te leggen tussen actuele thema's en oude verhalen, waarbij de collectie de "beleving" kan versterken. Het doorgeven van historische, lokale verhalen biedt musea ook raakvlakken om een breder publiek te bereiken', is de geschetste win-winsituatie.

In samenwerking met Rozet en Erfgoed Gelderland heeft Rijnbrink bijgedragen aan pilots met het benutten van innovatieve digitale mogelijkheden, zoals 3D-scannen van de collectie. Aansprekende voorbeelden van erfgoedprogrammering zijn gebundeld in een inspiratiegids: stamboomonderzoek, archeohotspots, WO II-cafés, lezingen, collecties en exposities, en het programma Vrijheid. Dit laatste vooral vanuit een actueel perspectief gericht op de jongere generatie.

De waarde van vrijheid

'Het is een feit dat we qua tijdsbeleving steeds verder van de Tweede Wereldoorlog afstaan. Tegelijkertijd is het thema "oorlog" weer erg actueel, onder meer door de oorlog in Oekraïne.'
Rijnbrink vindt het belangrijk dat iedereen zich bewust is van het belang van onze vrijheid. Vanuit die drijfveer worden er ook in 2023 in Gelderland weer vijf speciale Vrijheidsdagen georganiseerd als onderdeel van het programma 'Gelderland in Vrijheid'. In de bibliotheken vinden activiteiten plaats rondom herdenken, burgerschap en democratie. Verder zijn er theatervoorstellingen en exposities. Dit allemaal in samenwerking met maatschappelijke en culturele partners, zoals de Gelderse bibliotheken en Erfgoed Gelderland, en met het onderwijs.

Marketing en toolkit

Een interviewsessie met jongeren rond de vraag wat vrijheid voor hen betekent, leverde uiteenlopende antwoorden op. Van 'op vrijdagavond in de kroeg met vrienden' tot 'zijn wie je bent', 'je mening delen' en 'jezelf ontdekken én de ander zien'. Voor de Gelderse Vrijheidsdagen wordt gekozen voor thema's die aansluiten bij de (be)leefwereld van jongeren: actuele vragen over democratie, burgerschap, polarisatie, meningsvorming, gender en inclusie, en ook de oorlog in Oekraïne. 'De marketing komt van Rozet, de toolkit komt van Rijnbrink.'

Op weg naar een fusie

Een MFO in wording is Cultuurbedrijf RIQQ (voor kunst en cultuur in de regio Rheden) en Bibliotheek Veluwezoom. Sinds een paar jaar zijn beide organisaties al samen gehuisvest in het multifunctionele gebouw 'De Bundel' in Dieren (met onder andere de gemeente Rheden, de Spelotheek en een bank), maar een organisatorische fusie is de geplande vervolgstap.
De belangrijkste motivatie is de verwachte meerwaarde voor beide partners: een stijgende vraag naar kunst en cultuur, en een groeiende bijdrage aan maatschappelijke thema's.
Rijnbrink begeleidt het voorbereidingsproces. Als concrete doelen worden genoemd: 'het creëren van een gezamenlijk aanbod, het samen benaderen van scholen met een bredere programmering en de uitwisseling van kennis en kunde. Een fusie vergemakkelijkt het wederzijds inspireren en leren van elkaar.'

SPUK

Een financieel onderdeel van de bedrijfsvoering waarbij Rijnbrink bibliotheken (al dan niet in MFO's) kan ondersteunen, betreft de zogeheten SPUK (specifieke uitkering)-regeling voor

toekomstbestendige bibliotheken. Voortvloeiend uit de visie van de rijksoverheid dat de bibliotheek een steeds omvangrijkere en belangrijkere rol in de samenleving vervult, hebben gemeenten en provincies (naar verwachting vanaf 2025) de wettelijke zorgplicht om de toegang tot bibliotheken te waarborgen. De SPUK-regeling 'herstel bibliotheekstelsel' biedt bibliotheken en gemeenten de gelegenheid om – met extra financiële middelen – te bouwen aan toekomstbestendige organisaties die voldoen aan de nieuwe wettelijke normen.
De subsidie wordt verstrekt als tegemoetkoming in de kosten voor het inrichten van een nieuwe bibliotheekvestiging of het doorontwikkelen van een bestaande bibliotheekvoorziening naar een vestiging met verruimde dienstverlening. Ook verruiming van de bemensde openingstijden van een bibliotheeklocatie met minimaal tien uren per week kan rekenen op subsidie.

De juiste vraag als startpunt
In plaats van het 'hoe' of 'wat' van een culturele samenvoeging is een andere vraag nog veel belangrijker, vindt Rijnbrink. Namelijk: waarom?
Verwezen wordt naar de 'Gouden Cirkel' door Simon Sinek. Deze Brits-Amerikaanse auteur betoogt in zijn boek dat er in feite maar één manier is om je overtuiging, je geloof en je inspiratie duidelijk over te brengen: met het antwoord op de vraag 'waarom?' Bijvoorbeeld omdat je gelooft in een nieuwe en unieke aanpak dankzij samenwerking.
En Rijnbrink zelf? 'We hebben brede expertise in huis, en dankzij ons brede en grote netwerk kunnen wij successen gemakkelijk doorgeven.'

Deelsessie 1B: OBA en Amsterdam Museum

In een hoofdstad die over twee jaar het 750-jarig bestaan viert is inspelen op de moderne ontwikkelingen én de diversiteit van de bewoners van wezenlijk belang. Gonca Yalçıner (manager Educatie en Participatie, Amsterdam Museum), Elif Uzun (projectleider Culturele Programmering, Openbare Bibliotheek Amsterdam) en Justin Waerts (freelance programmamaker, museumeducator en filosoof, Openbare Bibliotheek Amsterdam) geven een impressie van de participatie, samenwerking en cocreatie: zowel tussen bibliotheek en museum als met andere partners en instellingen in de stad om samen een bredere doelgroep te bereiken.

Elif Uzun (projectleider Culturele Programmering OBA) en Justin Waerts (freelance programmamaker, museumeducator en filosoof OBA).

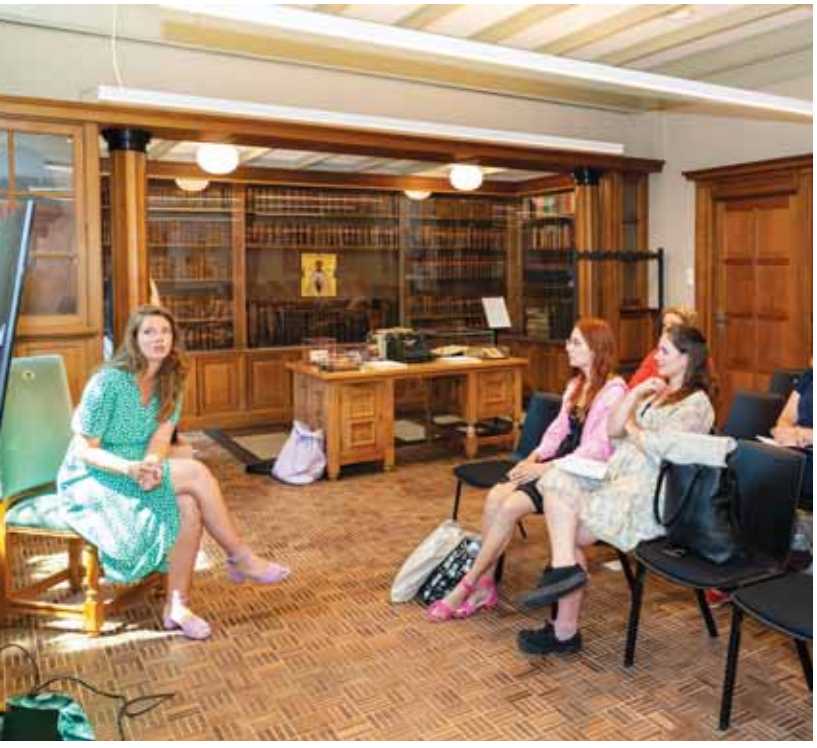
Gemeenschappelijke taal en tool
Amsterdam Museum presenteert tentoonstellingen over een breed spectrum aan stedelijke onderwerpen. Kennis, kunst en erfgoed zijn de bouwstenen van het publieks- en educatieprogramma, verrijkt met historische en hedendaagse verhalen die de stad laten zien in al haar gedaantes. Dit gebeurt zowel in het museum zelf als op andere locaties in de stad.
De al brede ervaring in cocreatie is gebundeld in de publicatie '*Collecting the City, a work in progress*', bedoeld als opstap naar gemeenschappelijke taal en tool voor cocreatie, zowel met collega-musea als met andere culturele instellingen, vanuit de overtuiging dat je samen beter een meerstemmige benadering bereikt, afgestemd op de diversiteit die ook bestaat in de bewoners van de stad.

Huis van alle Talen
De grote internationale boekencollectie van de OBA is de basis voor dialoog tussen verschillende talen en culturen. Een multiculturele uiting hiervan is het zogeheten 'Huis van alle Talen' in de OBA-locatie Oosterdok. In het streven naar drempelverlaging voor alle Amsterdammers die zich (nog) niet herkennen in het collectie- en programma-aanbod zoekt de OBA actief de samenwerking met culturele partners om gezamenlijk een grotere en meer diverse achterban te bereiken.
Oftewel, een educatief en cultureel aanbod dat écht aansluit bij hun behoeften. Doelstellingen hierbij zijn: nieuwe kennis en netwerken, participatie, persoonlijke ontwikkeling, baankansen, zelfredzaamheid en sociale cohesie, en het verkleinen van de kansenongelijkheid in de stad.
Deze aanpak doet recht aan de huidige stad, met 180 nationaliteiten en 360 verschillende talen.

Deelsessie 1C: Lisa Croese (Westfriese Bibliotheken)

Lisa Croese (programmamaker bij Westfriese Bibliotheken) vertelt over een project in de bibliotheek waarmee kinderen kennismaakten met archeologie en regionale vondsten uit een ver verleden dicht bij huis. Aanleiding hiertoe was de start van de bouw van de nieuwe woonwijk Reigersborg in Hoogkarspel. Hier vonden bouwvakkers bijzondere schatten uit de midden en late bronstijd.

Oude namen in een nieuwe wijk
Het verre verleden spreekt vast extra tot de verbeelding als het gaat om je eigen woonomgeving. De

Lisa Croese (programmamaker bij Westfriese Bibliotheken)

Jannie ten Hove (projectontwikkelaar Verhalenwerf)

opgravingen in Hoogkarspel in 2019 en 2020 waren voor de lokale bibliotheeklocatie een perfect startpunt voor een project (bestaande uit een schrijfwedstrijd, diverse workshops en een podcastserie over de bronstijd) gericht op de jeugd.
De opgegraven vondsten werden in dit bibliotheekproject gebruikt als bronmateriaal. Potten uit de late bronstijd, een stuk touw, dat na ruim 3.000 jaar goed bewaard was gebleven en een volledige huisplattegrond uit de midden bronstijd met gebintpalen en erfgreppels.
'Het project was een leuke en aansprekende manier om kinderen de verhalen van lang geleden te laten beleven. En door het vernoemen van de straatnamen in de nieuwste woonwijk van Hoogkarspel naar elementen uit die bronstijd, blijft dat verre verleden een beetje actueel.'

Deelsessie 2A: Raquel García-van der Walle en Jannie ten Hove (Bibliotheek Hoogeveen)

Ieder mens heeft wel een verhaal te vertellen. Maar hoe krijg je mensen zover hun persoonlijke ervaringen te delen? Door hen actief aan te moedigen! Jannie ten Hove (projectontwikkelaar Verhalenwerf) vertelt over de Verhalenwerf van Bibliotheek Hoogeveen en Raquel García-van der Walle (directeur-bestuurder, Bibliotheek Hoogeveen) belicht de OF/BY/FOR ALL-werkwijze die de bibliotheek meer onderdeel laat uitmaken van de lokale gemeenschap (én andersom).

Cultureel erfgoed komt naar u toe

De Bibliotheek Hoogeveen beheert de museale collectie van de gemeente Hoogeveen. Naast de tastbare tentoonstellingen en wisselcollecties is er nu ook de Verhalenwerf. Hier worden de verhalen van Hoogeveen verzameld op basis van de persoonlijke herinneringen van lokale bewoners. Op een speciale website (verhalenwerf.nl) zijn alle teksten gerubriceerd in vijf verschillende thema's: Groei van Hoogeveen, Harde werkers, Samenleving, Liefde en Markante Hoogeveners.
'Iedereen kan zijn of haar ontroerende, grappige of simpelweg bijzondere verhaal delen zodat het bewaard blijft voor de toekomst. Al deze herinneringen behoren tot het cultureel erfgoed in Hoogeveen en omgeving.'
Bijvoorbeeld het verhaal van Joke, die terugblikt op de tijd dat zij betrokken was bij de jeugddrumband Tuindorp. Of het besluit van een vroegere bewoner van de Molukse wijk om vóór vertrek naar het westen van het land de postcode van zijn ouderlijk huis op zijn arm te laten tatoeëren omdat hij trots is op waar hij vandaan komt. De Verhalenwerf is een mix van mensen van verschillende achtergrond, wereldbeeld, cultuur en taal.
Aan dit project zijn twee medewerkers en 25 vrijwilligers verbonden. Sommige vrijwilligers gaan af en toe op locatie vertellen over voorwerpen uit de erfgoedcollectie, zoals in een verzorgingshuis in Hoogeveen.

Samen

'We moeten er niet alleen vóór de gemeenschap zijn, maar ook ván de gemeenschap worden', luidt de aanleiding tot het OF/BY/FOR ALL-principe.
De bibliotheek wordt pas écht een onderdeel VAN de gemeenschap als de activiteiten (deels) DOOR die gemeenschap worden ingevuld. 'Dat doe je door samen te werken met de verschillende groepen in de gemeenschap, oftewel, door te

werken met *community's*. Deze methode geeft de Bibliotheek Hoogeveen de handvatten om niet alleen 'voor' een *community* te werken maar ook 'met' de mensen en nieuwe ontwikkelingen mede 'door' hen te laten realiseren. Zoals bijvoorbeeld concreet met de verhalenvertellers voor de Verhalenwerf.

Deelsessie 2B: Jenny Doest (Rozet)

De honderden jaren oude raadszaal in het voormalige stadhuis van Bolsward (nu Cultuurhistorisch Centrum de Tiid) lijkt de perfecte entourage voor het opdiepen van verhalen uit een ver verleden. Daar haakt Jenny Doest (directeur-bestuurder Rozet Arnhem) een beetje op in door het benoemen van misschien een van de allereerste vormen van een MFO: het toevoegen van een leeszaal aan het Romeinse badhuis rond het jaar 200. Met als resultaat een groeiende leescultuur op brede schaal. 'Wat kunnen we daar nu van leren?', is Jenny's centrale vraag aan de deelnemers van deze workshop.

Jenny Doest (directeur-bestuurder Rozet Arnhem).

Stroomopwaarts

Een gouden oude bekende die Jenny in herinnering roept, is de filosoof Heraclitus die leefde vijf eeuwen vóór Christus. Zijn uitspraak 'Panta rhei' (alles stroomt, of vrijer vertaald: het enige constante is voortdurende verandering) lijkt actueler dan ooit in deze snel veranderende tijd.

'Door verschillende functies in één organisatie samen te voegen, zijn er meer mogelijkheden om sneller en beter te reageren op de veranderingen in de maatschappij.' Bij Rozet (taal, kunst en erfgoed) zijn die gevarieerde mogelijkheden in huis om mensen met cultuur in aanraking te brengen. 'De een wordt geraakt door een boek, de ander door muziek.'

Vanuit de ambitie om cultuur zo dicht mogelijk bij iedereen te brengen, organiseerde Rozet bijvoorbeeld een bijeenkomst voor woonwagenbewoners. 'Voor de meesten van hen was dit de eerste kennismaking met onze organisatie, voor Rozet een eerste kennismaking met deze doelgroep. Een verbreding van ons cultuuraanbod.'

Wendbaar en weerbaar

In de tien jaar dat Rozet nu bestaat is er altijd naar gestreefd zo goed mogelijk in te spelen op de maatschappelijke thema's in de stad en ook kleinschaliger initiatieven te ontwikkelen voor de kleinere kernen. 'De drempel van ons grote gebouw in het centrum van Arnhem blijkt namelijk gevoelsmatig soms te hoog, en samenwerking in de wijk is nu eenmaal anders dan in de stad.'

Rozet zet zich, samen met de partners, in voor persoonlijke ontwikkeling van inwoners van Arnhem en omgeving. Luisteren naar de verschillende doelgroepen is belangrijk. Wendbaar, weerbaar en sensitief zijn daarbij belangrijke kernwoorden.

Ook achter de schermen wordt in de praktijk veel werk verzet, vooral doordat de (overheids)systemen nog onvoldoende zijn ingericht voor multifunctionele organisaties.

'Rozet is niet louter een bibliotheek, maar een organisatie voor kunstzinnige vorming. Die diversiteit maakt onder andere financiële en belastingtechnische zaken extra gecompliceerd. Maar vóór de schermen heeft ons publiek daar gelukkig geen last van.'

Dichter bij huis is er ook veel te ontdekken

In het kader van de gekozen workshopvorm van haar sessie, nodigt Jenny de toehoorders uit gezamenlijk te filosoferen over het volgende thema: 'Waarschijnlijk hebben we allemaal de ambitie om cultuur naar een hoger niveau te brengen. Maar *hoe* kunnen we dit het beste realiseren?'

Na een korte brainstormsessie komen inclusie en diversiteit naar voren als belangrijkste actuele aandachtspunten, onder andere bij de programmering. Het is immers belangrijk voor culturele organisaties om representatief te zijn voor de gehele stad.

Onderling overleg, luisteren naar elkaars ervaringen, blijkt stimulerend. Voor Jenny het bewijs dat studiereizen niet per se ver weg en over de landsgrenzen behoeven te gaan.

'Ook binnen Nederland kunnen we nog veel van elkaar leren.'

Een duurzaam advies in milieubewuste tijden.

Deelsessie 2C: Roxanne Heemskerk (Bibliotheek Bollenstreek)

Bibliotheek Bollenstreek en de Cultuureducatiegroep hebben een doorgaande leerlijn ontwikkeld voor leerlingen op de basisscholen in Oegstgeest. De lessen vallen onder de noemer 'erfgoededucatie' en richten zich voornamelijk op Oegstgeest en omgeving. De derde samenwerkingspartner in het project is platform Bibendo, gespecialiseerd in de ontwikkeling van serious games. Tijdens deze presentatie vertelt Roxanne Heemskerk (bibliothecaris, specialist front office en programmamaker jeugd, Bibliotheek Bollenstreek) over het project en de samenwerkingspartners die hierbij betrokken waren.

Roxanne Heemskerk (bibliothecaris, specialist front office en programmamaker jeugd, Bibliotheek Bollenstreek).

Deelsessie 2D: Thillie Bremer en Peter Reen (FERS)

Met 'Leen een Fries' wordt de rijke en gevarieerde kennis van Friese inwoners op verschillende manieren gedeeld. Er zijn eindeloos veel interessante verhalen uit Friesland te vertellen, zoals over de zoektocht naar identiteit, de opkomst van ambachten, strijden door middel van activisme of de bijzondere Friese wateren. Tijdens deze workshop vertellen Thillie Bremer (programmamaker Leen een Fries, FERS) en Peter Reen (projectmanager Leen een Fries, FERS) hoe het project Leen een Fries tot stand kwam. De actieve samenwerking met bibliotheken, festivals en musea staat centraal.

Thillie Bremer (programmamaker Leen een Fries, FERS) en Peter Reen (projectmanager Leen een Fries, FERS).

Competenties voor de toekomst

De 21ste eeuw stelt steeds strengere eisen op het vlak van creatieve, communicatieve en sociale vaardigheden. Dit geldt vooral ook voor de jongere generaties. Voor hen is cultuureducatie onmisbaar om de vereiste competenties te ontwikkelen. Vanuit die visie ondersteunen de Cultuureducatiegroep (het expertisecentrum voor cultuureducatie in de regio Holland Rijnland en Midden-Holland) en Bibliotheek Bollenstreek de scholen met het verbeteren van cultuureducatie in het onderwijs. Dit gebeurt enerzijds door leerkrachten te helpen bij het vergroten van hun capaciteiten op het gebied van cultuureducatie en anderzijds door het aanbod van culturele instellingen beter te laten aansluiten bij de wensen van de scholen. Met elke school wordt een individueel ontwikkeltraject samengesteld voor de looptijd van het project, te weten drie jaar. Gestreefd wordt naar een onderwijsvorm waarin cultuureducatie een integraal onderdeel uitmaakt van het curriculum op school en waarbij kunstvakken zijn verbonden aan andere onderdelen van de leerstof. De opdracht kwam vanuit de gemeente en is extra gesubsidieerd door het Fonds voor Cultuurparticipatie. Roxanne schreef in Bibliotheekblad 5-2020 al eens een artikel over de serious game *Ridders in Oegstgeest* dat ook gebruikt wordt tijdens de erfgoedlessen. Dit nummer kunt u downloaden op bibliotheekblad.nl/archief

Platform voor persoonlijke ontwikkeling

Vanuit de overtuiging dat de mens vol verhalen en kennis zit, en dat er door mensen met elkaar te verbinden nieuwe kennis ontstaat, hebben de Friese bibliotheken en FERS (de ondersteuningsorganisatie van de Friese bibliotheken) het project 'Leen een Fries' tot stand gebracht. Dit begon als bijdrage van de Friese bibliotheken aan Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad 2018. Het concept sloot mooi aan op het thema 'Mienskip' (*Fries voor: onderlinge verbondenheid*) en bracht ook de nieuwe rol van de maatschappelijke bibliotheek onder de aandacht: het bieden van een platform voor persoonlijke ontwikkeling en verbinding. FERS vervult de rol van projectleider en was verantwoordelijk voor het samenwerken binnen het netwerk, de ontwikkeling van het platform, het bedenken van de marketingcampagnes en de organisatie van de dagelijkse werkzaamheden.

Voor nu en altijd

Creatievelingen, wandelaars, vogelaars en nog veel meer! Friesland barst van de mensen met verhalen, kennis en talenten. Die worden nu gezien en gehoord in 'Leen een Fries'. Persoonlijke verhalen worden gedeeld in minidocumentaires in samenwerking met Omrop Fryslân, video's op het YouTube-kanaal van diezelfde omroep, interviews en artikelen

in huis-aan-huisbladen, podcasts en portretten. En bovendien activiteiten op verschillende locaties verspreid over de provincie in de vorm van programma's bij bibliotheken, festivals en musea. Het is de bedoeling om alle gedeelde verhalen te bundelen in een digitale collectie. Zo blijven deze voor altijd bewaard.

Nieuwe thema's

Ieder jaar worden twintig mensen als 'Leen-Fries' geselecteerd op basis van actuele thema's.
Dit jaar zijn dat: nieuw activisme (demonstraties, opkomen voor je rechten), herwaardering van ambacht en vakmanschap (als tegenhanger van de groeiende digitalisering), nieuwe (Friese) identiteit (wat kunnen geboren Friezen en nieuwkomers van elkaar leren?), spiritualiteit en geloof (Friezen zijn nuchter én op zoek naar zingeving), de Waddenzee en het water (van palingoorlog naar het opschonen van Friese meren met een sup). Het basisconcept van 'Leen een Fries' blijft bestaan, maar gezocht wordt naar nieuwe partners en/of nieuwe vormen die de drempel verlagen om mee te doen. 'Leen een Fries' is een succesvol voorbeeld van een digitale bibliotheek van kennis en kunde, onder andere vanuit de maatschappelijke opgave van een leven lang leren en het streven om deskundigen hun kennis te laten delen.

Deelsessie 3A: Mira Feticu

Mira Feticu (schrijver, journalist, performer, Oost-Europa-expert) is geboren in Roemenië. Ze houdt van de Nederlandse taal, van boeken en van bibliotheken. Want daar leerde ze de Nederlandse taal. Een paar jaar na haar komst naar Nederland, inmiddels twintig jaar terug, werkte ze tien jaar in de bibliotheek in Den Haag. Het begon bij het opruimen van de boeken en praten met de bezoekers. En zo leerde ze de taal van haar nieuwe land. 'Een belangrijke stap voorwaarts om erbij te horen', aldus Mira die in 2012 debuteerde met haar eerste boek in de Nederlandse taal: 'Lief kind van mij'.

Mira Feticu (schrijver, journalist, performer, Oost-Europa-expert) toont samen met Evi Savelkouls een historische foto uit 1940 van de gebombardeerde bibliotheek van Holland House in Londen.

Goed Nederlands

Mira Feticu groeide op in Roemenië tijdens de dictatuur van Ceauşescu (1967-1989). Aan de universiteit in Boekarest leerde ze haar Nederlandse man kennen, waarmee ze in 2003 naar Nederland kwam. Inmiddels spreekt ze goed Nederlands. Zo goed zelfs dat ze al een paar Nederlandstalige boeken schreef. Ze maakte ook een voorstelling over bibliotheken waarin ze enthousiast haar kennis en ervaring deelt.

Vrijheid

Zelf doet Mira bijna nooit afstand van boeken, want daarvoor zijn ze veel te waardevol.
'Boeken zijn geen flessen die je, leeggedronken, in de container gooit', zei ze tijdens een interview in het meinummer 2023 van Bibliotheekblad én tegen haar toehoorders in Bolsward. Recentelijk verscheen haar laatste boek *Geheugen, geschiedenis, beschaving. Een lofzang op de bibliotheek*, waarin ze vertelt over het belang van bibliotheken. Dit boek signeerde ze ook tijdens het congres.

Deelsessie 3B: Rixt Heegsma (Bibliotheken Mar en Fean)

Het is een beetje een 'thuiswedstrijd' voor Rixt Heegsma (directeur-bestuurder van Bibliotheken Mar en Fean), want een van de filialen van deze Mienskipsbibliotheek is gevestigd in De Tiid in Bolsward. In haar workshop vertelt Rixt hoe vanuit de bibliotheek gebouwd wordt aan verbinding met de maatschappij, waarin mensen nieuwe mogelijkheden ontdekken en benutten, met tegenslagen kunnen omgaan, méé kunnen doen en eigen regie op hun leven hebben en houden. Al die zaken zijn bouwstenen voor geluk.

Rixt Heegsma (directeur-bestuurder van Bibliotheken Mar en Fean).

De muzikale intermezzo's gedurende de dag werden verzorgd door het koor Om 'e Nocht uit Woudsend, samen met een aantal leden uit collega-koren.

De Friese paradox

'Wat is geluk?' Dat is de openingsvraag in het betoog van Rixt. 'Er zijn veel studies gedaan naar welvaart, sociaaleconomische klasse, opleiding, gezondheid en welzijn. Bijna altijd is er een aantoonbaar verband tussen de mate van welvaart en het geluksgevoel van mensen. Fryslân scoort consequent laag op aspecten die de sociaaleconomische status bepalen, zoals inkomen en opleiding. Terwijl het Fries Sociaal Planbureau heeft kunnen constateren dat er in deze noordelijke provincie juist een hoge score is op welzijnsindicatoren als geluksbeleving, gezondheid en het doen van vrijwilligerswerk.
Dit wordt wel de Friese paradox genoemd. Komt het doordat de Friezen niet zo geïnteresseerd zijn in een hoge status? Of vooral door de rust en ruimte in onze provincie?', presenteert Rixt de toehoorders eigenlijk meer als constatering dan als vraag. Ze kent zelf het antwoord. 'Het is vooral de sterke sociale samenhang, het mienskipsgevoel, dat bijdraagt aan geluk en welzijn van de Friezen. En de gelegenheid om zo lang mogelijk de regie over het eigen leven te kunnen behouden, wat vergemakkelijkt wordt juist dankzij de (vrijwillige) ondersteuning van anderen.'

Samenhang behouden

Voor Bibliotheken Mar en Fean is de Friese paradox een extra motivatie om zich steeds verder te ontwikkelen tot Mienskipsbibliotheek met een brede maatschappelijke functie die aansluit bij de ambities van de gemeenten in het werkgebied Zuid-West Friesland. Een bibliotheek die de doelstellingen van brede welvaart samenbrengt én concreet maakt. Met én in de gemeenschap.
'Onze bibliotheeklocaties spannen zich in om gemeenschappen en mensen sterker en gelukkiger te maken door kansen te bieden en ongelijkheid tegen te gaan', omschrijft Rixt als missie. 'Aandacht voor taal, de ontwikkeling van digitale vaardigheden en een leven lang leren', noemt ze als drie doelstellingen op nationale schaal. Het versterken van lokale gemeenschappen en het verstevigen van inclusie en meertaligheid in de samenleving komen daar nog als specifieke Friese doelen bovenop.
Juist in een regio waar sterke sociale samenhang (koren, groepjes, clubjes) zo belangrijk is, is de afname van het verenigingsleven een extra zorgwekkende ontwikkeling. Jongeren trekken weg, er ontstaat vergrijzing en dit heeft allemaal impact op de sociale infrastructuur.

Geluk is het zien van mogelijkheden

'*Whatever the problem, community is the answer*', verwijst Rixt naar een quote van Margaret Wheatley, een Amerikaanse schrijver, docent, spreker en managementconsultant. Veerkracht, hulpbronnen, samenredzaamheid zijn speerpunten op Friese schaal voor het vergroten van geluk. Dat Friesland de 'kapitein in het vrijwilligerswerk' is, vormt een goede basis voor het verwezenlijken van de bibliotheekambitie van ondersteunen, versterken en verbinden.
Dit uit zich concreet in het verstevigen en vergroten van de rol van de programmamanager van de Mienskipsbibliotheek, het actief bijdragen aan participatie en welzijn van zowel geboren en getogen Friezen als nieuwkomers.

Democratiedag voor nieuwe volwassenen

Ook de nieuwe generatie staat *in the spotlights*. De achttienjarige leeftijd bereiken is niet alleen een belangrijke mijlpaal, maar betekent ook een kentering in je leven.
'Ineens ben je volwassen, en daar horen nieuwe verplichtingen bij. Er veranderen zaken op het gebied van financiën, belasting, stemmen, wonen en meer. Logisch dat je dan wel eens behoefte hebt aan informatie, zoals over democratisch burgerschap. De bibliotheek stelt zich ten doel om politieke betrokkenheid te stimuleren bij de jongere generatie.' Rixt beseft dat dat lang niet altijd gemakkelijk aansluiting vindt.
De geluiden die klinken, liggen in de trant van: 'De stemwijzer? Die gaat niet over mij! Maar ik maak me wel zorgen. Vind ik wel een huis? En hoe gaat het met het klimaat?'
Duidelijke vraagstukken om wél aansluiting mee te zoeken bij de generatie van achttien. Gedacht wordt aan de organisatie (door de programmeur) van een jaarlijkse Democratiedag met thema's die op een aansprekende manier onder de aandacht worden gebracht.

Achttienjarigenfestival

Verder wordt er op de zevende van de zevende (7 juli) een speciale bijeenkomst georganiseerd voor iedereen die in 2023 achttien wordt. Alle genodigden hebben het verzoek gekregen een voorwerp uit hun jeugd mee te nemen dat kapotgemaakt mag worden. Alle materialen worden vervolgens in een grote zandloper gegooid en, in samenwerking met een kunstenaar, verwerkt tot een creatief kunstwerk voor de bibliotheek. Deze symbolische afsluiting van de jeugdfase is door Bibliotheken Mar en Fean bedacht en krijgt provinciale subsidie.
Rixt: 'Het is de bedoeling om jaarlijks zo'n achttienjarigenfestival te vieren.'

Bevolking actief betrekken

Bibliotheken Mar en Fean werkt nauw samen met culturele erfgoedinstellingen en musea. In Bolsward is dat in de vorm van een gedeelde locatie in cultuurhistorisch centrum De Tiid. In Heerenveen is de bibliotheek gevestigd in een apart gebouw, maar wordt ook intensief samengewerkt vanuit de visie 'Feanomenaal', waarbij cultuur en vitaliteit elkaar raken. Samenwerking is op verschillende manieren in te vullen, maar altijd belangrijk is het om je aan elkaar te verbinden vanuit een maatschappelijke opgave, bij de gezamenlijke programmering van activiteiten echt als team te fungeren en inwoners (en doelgroepen) hierbij actief te betrekken.

Deelsessie 3C: Tamira Waszink (de Bibliotheek LocHal en Stadsmuseum Tilburg)

Tamira Waszink (programmamaker TijdLab (Bibliotheek LocHal en Stadsmuseum Tilburg) werkt bij het Stadsmuseum Tilburg en de Bibliotheek Midden-Brabant. Het TijdLab is een samenwerking tussen de Bibliotheek Midden-Brabant en Stadsmuseum Tilburg. Samen gebruiken zij hun collecties, kennis en netwerken om geïnteresseerden in erfgoed te verbinden. Tijdens deze workshop vertelt Tamara iets over haar werk als programmamaker voor beide organisaties, en daarna nodigt ze de aanwezigen uit om zelf aan de slag te gaan met thema's die voor hun eigen organisatie of locatie relevant zijn.

Tamira Waszink (programmamaker TijdLab (Bibliotheek LocHal en Stadsmuseum Tilburg).

Reizen door de tijd

Het TijdLab geeft een impressie van verleden, heden en toekomst van de stad Tilburg. Van een uitgebreide Tilburgcollectie van de bibliotheek tot een rijke variatie aan voorwerpen, foto's en films over de stad. Ook Tilburgse tradities en rituelen komen aan bod. Vanuit verschillende invalshoeken kunnen mensen zich hier een beeld vormen van de geschiedenis, het nu en de toekomst van de stad en haar inwoners. Ook alle organisaties die zich verenigd hebben in Erfgoed Tilburg maken gebruik van het TijdLab, zowel in onderlinge samenwerking als met studenten of jongeren uit de stad.

De afsluitende paneldiscussie met Pascal Arts, Jenny Doest, Rixt Heegsma en Evi Savelkouls.

Afsluitende paneldiscussie

De paneldiscussie is eigenlijk meer een harmonische afsluiting. Want hoewel de afstand naar Bolsward voor sommigen 'erg groot' leek, is de sfeer aan het einde van een intensieve dag het beste samen te vatten als 'blij dat ik gekomen ben' en 'inspirerend'. Pascal Arts is blij en ook best een beetje trots met alle complimenten over 'De Tiid'. 'De wens om mensen vanuit verschillende organisaties bijeen te brengen, leefde al langer. En ook al zijn er verschillende visies, de dialoog was vandaag belangrijk.' Specifiek vanuit het perspectief van musea maakt hij zich zorgen over de financiering. 'Vooral voor de basis- of kerncollectie van kleinere musea vrees ik wel eens voor het voortbestaan.'

Jenny Doest heeft te maken met 'btw-gedoe' achter de schermen van Rozet. 'Omdat het bureaucratische systeem nog niet is ingesteld op zulke grootschalige organisaties met zowel bibliotheekmedewerkers pur sang als medewerkers die vallen onder de noemer van kunstzinnige vorming. Maar in het streven naar een breed cultureel aanbod – een maatschappelijke opgave – is deze uitdaging de moeite helemaal waard! Bijvoorbeeld voor de jeugd. Een kind dat niet goed is in taal, heeft nu culturele alternatieven – dans, theater – om zich te ontwikkelen.'

Rixt Heegsma beseft dat een netwerkorganisatie met verschillende locaties organisatorisch wellicht gemakkelijker functioneert. 'Maar die is ook meer "los zand" dan wanneer alle onderdelen in hetzelfde gebouw gevestigd zijn en onder dezelfde organisatiestructuur vallen.'

Het belangrijkste is een goed cultureel aanbod, zeker in een krimpstad als Bolsward.

Heerenveen is een sportstad, met als gevolg een beperkt subsidiebudget voor cultuur. Een specifiek doelgroepenonderzoek (onder de verschillende generaties) is erop gericht om een totaalvisie te ontwikkelen voor cultuur én vitaliteit, waarvan ook sport en gezondheid onderdeel uitmaken. Het gaat om een goed leefklimaat, zowel in de steden als de dorpen, waarin de bibliotheek graag een verbindende rol speelt.'

justspark

IT is zeg maar echt ons ding.

Wij begrijpen de bibliotheeksector als geen ander. Met een sterk partnerschap bij meer dan 200 bibliotheekvestigingen hebben wij onze vinger aan de pols.

Met een trackrecord van meer dan 25 jaar helpen wij bibliotheken te innoveren en naadloos aan te sluiten op de voortdurend veranderende wensen en eisen van hun gebruikers.

Onze aanpak is gebaseerd op persoonlijke service, transparantie en een 'walk-the-talk' mentaliteit, wat resulteert in oplossingen die perfect bij uw behoeften passen.

Onze toegewijde teams in Ridderkerk, Willemstad en Oranjestad staan klaar om u dagelijks te ondersteunen!

088 472 3426
info@justspark.com